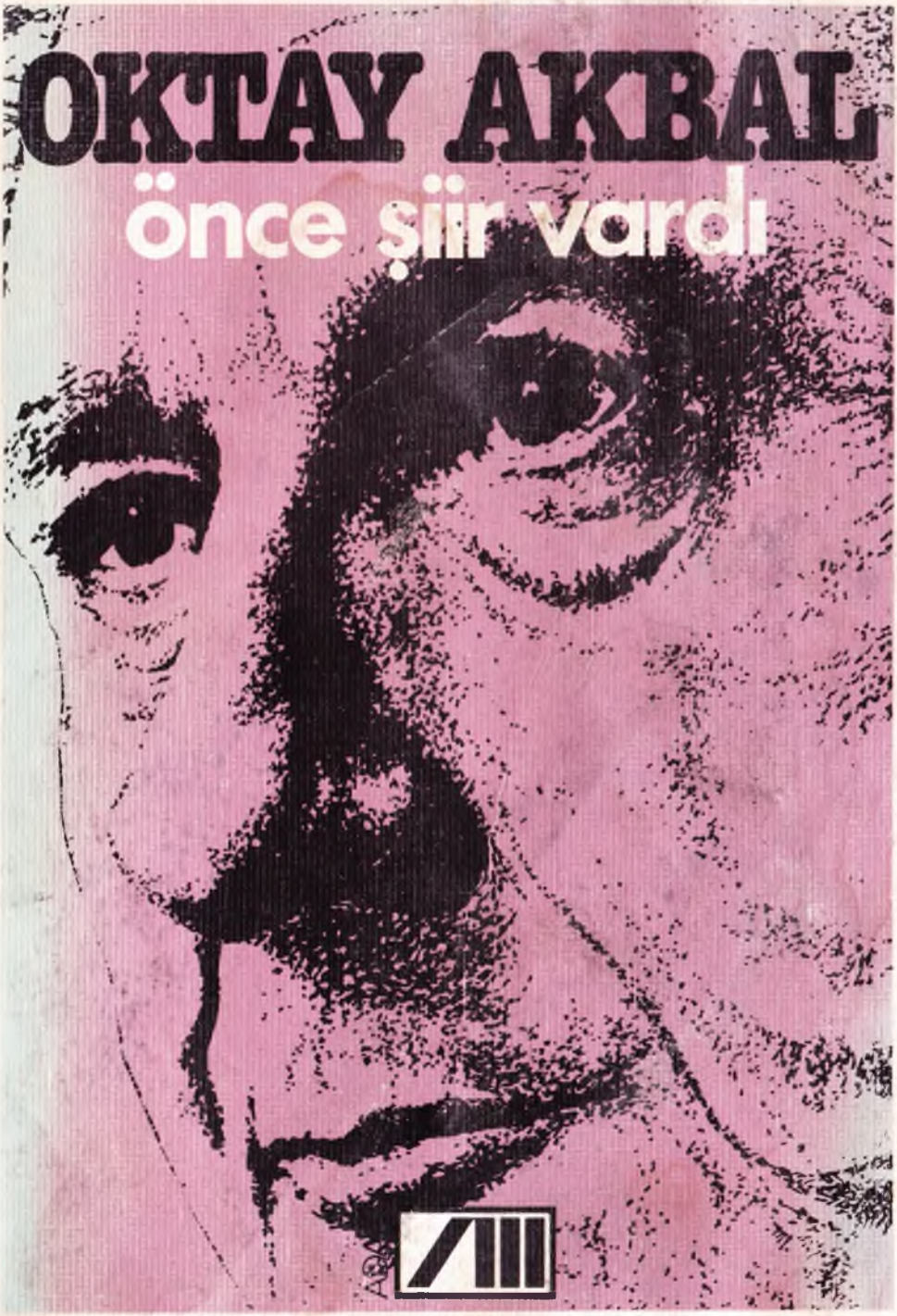
OKTAY AKBAL

OKTAY AKBAL

önce şiir vardı

Oktay Akbal

●

Önce Şiir Vardı

©
Bu kitabın bütün hakları
ADAM YAYINCILIK A.Ş.'nindir.

Birinci Basım : Şubat 1982

Kapak Düzeni : Sungu Çapan

182.05.003.131.28

Oktay Akbal

●

Önce Şiir Vardı

Deneme

ADAM

ÖNCE ŞİİR VARDI

23 Ağustos 1979 günü Struga Şiir Dili Sempozyumunda yapılan konuşma

Önce şiir vardı. Her şey şiirden doğdu. Ben, böyle bir kutsal kitabın yazılmasını isterdim. Bu dünya şiirsiz yaratılmış olamaz. İnsanoğlu şiirle konuştu ilk kez. Şiir yazmak için yarattı ilk sözcükleri. Şiirde yer almayan bir sözcük ölmüştür, yaşamadan yok olmuştur. Bir toplumda ozan yoksa, yetişmemişse, yetişmiyorsa o toplum bir süre sonra tarihten de silinir. Asur uygarlığı gibi... Ozanı olmayan bir toplum, şiirden yoksun toplum yok olur gider. Din kutsal kitaplarının şiir dili ile yazılması da insanoğluna seslenmek, onu etkilemek için en sağlam yolun şiir olduğunu gösterir. Şiir kendi başına ayrı bir dildir. Her dilin şiiri ayrıdır, ama bilmediğimiz herhangi bir dilde şiir okunurken anlarsınız o okunan şeyin şiir olduğunu.

Struga'daki Şiir Evi'nde Makedonca, Sırpça, Arnavutça, Slovence şiirler dinledim. Bir tek sözcük anlamadım. Ama 'ses' olarak tattım yine de o şiirleri. Demek bir başka 'şiir dili' var. Bu yüzden ozanlar bir çeşit Evliya, Ermiş, Peygamber sayılmışlardır eski zamanlarda. Bugün bile gerçek ozanlar toplumların öncüsü sözcüsü, yol göstericisi oluyorlarsa bunu, şiirin evrensel diline, gücüne borçludurlar. Bir Neruda, bir Nâzım, bir Aragon, bir Lorca, bir Pasternak, aynı ulusun kişileri gibidirler. Onlar insanlık ulusunu, bir gün er geç kurulacak o büyük, tek ulusun, tek toplumun öncüleridirler.

Neruda, "Şiiri kim öldürebilir? Şiir kedi gibi yedi canlıdır. İşkence ederler, sokaklarda süründürürler, alay ederler, dört yanını duvarlarla çevirirler, sürgüne yollarlar, fakat o bunları yaşar, sonunda tertemiz bir yüzle ve gülümseyerek çıkar ortaya," der. Bu sözlerle şiirin ve ozanın kullandığı uluslar-üstü dilin gücünü anlatır. Bir gün bir işçi Pasternak'a seslenmiş: "Usta bize doğru yolu göster," diye. Ozan, işçiye "Ben toprakları rüzgarda ses veren bir ağaca benzerim. Kimseye yol göstermem," demiş. Oysa o sesler, o dizeler yüzyıllardır insanlığa yol göstermektedir. Ozan şiirlerini 'yol göstersin' diye yazmaz elbet, ama o şiirleri okuyan yığınlar o dizelerdeki anlamı çözerek, duyarak daha iyi bir insan, daha iyi bir yurttaş, daha daha yararlı, daha güçlü olmanın gizlerini bulurlar.

Yine Neruda, "Şiirin topluma yararı desteği, güce, ince duyguya ve sevince dayanır. Bu özellikleri olmayan şiirin sesi az çıkar, türkü haline gelemez," diyor. Dünyanın gelmiş geçmiş ve gelecek ozanlarının türküleşen dizeleriyle dünyamız bugüne geldi, yarına da gidecek. Şuna inanıyorum ki, bu dünyanın daha güzel olması, daha güzel şiirler yazılmasına bağlıdır... Daha daha güçlü, daha daha etkileyici, insanları 'gerçek insan edici' şiirler. Türk ozanı Melih Cevdet Anday bir şiirinde:

Protohippus atın ceddi
Dinothorium filin ceddi
Biz insanın ceddi
Gelecek mutlu insanın

der. Gerçek insanı şiir yaratacak, şiirle yaratılacak, derim ben de. Geleceğin mutlu toplumunun kurulmasında şiirin katkısı büyük olacak. Bu yüzden şiir dili tüm insanlığın dilidir. Şiir ne denli güçlüyse, ölümsüzse, insanlık da öyle olacaktır.

Evet, "önce şiir vardı." Yarının kutsal kitabı bu sözlerle başlayacak. Belki de bu sözlerle bitecek. Her şeyi dile getirecek kısacık bir dize bu: önce şiir vardı... Sonra, yine şiir var. Her zaman da olacak.

ŞİİR HAVASI

"YALNIZLIĞIN DOSTU"

Şiir yazmayan var mıdır? Sanmam. Kimimiz gizli gizli, kimimiz açık açık dizeler yazarız, çoğu kez saklarız onları kendimize, kimi zaman da dergilere göndeririz. Özellikle doğulu insan, doğuştan ozandır. Duygular, hayaller içinde çırpınır. Yüreği çarpar ateşli coşkularla... Sever, şiir yazar. Üzülür, acı duyar, şiir yazar. Bir sevdiğini yitirir, şiir yazar. Türkü yakmak, ağıt düzmek hepsi o gizli ozanlığımızın belirtileridir.

Aldığım mektupların çoğu "ozan" okurlarımdan gelir. Kimi koca dosyalar halinde gönderir şiirlerini, kimi tek tek. Kimi açık açık yazar, "Ben ozanım, elimden tutun," diye. Kimi, "Acaba bunlar şiir midir, sizin düşünceniz nedir?" diye sorar. Gelenler de olur. Şiirlerini kendi ağızlarından dinlememi isteyenler de.. Benim her "ozan"a saygım, sevgim vardır. Bilirim o dizeleri nasıl yarattıklarını, nasıl o dizelerin büyüsüne kendilerini kaptırdıklarını... Kimileri pek şiir de okumaz, Türk şiirini, dünya şiirini de bilmez. Kendi yazdıklarını büyük bir şiir başarısı sayar bu yüzden... İlk gençlik ozanlarında görülür daha çok bu. Öğrenimsiz, yazınsal ekinden geçmemiş ozanlık heveslilerinde... Duygulanmaları, o duygulanmaları gelişigüzel sözcüklerle belirtmiş olmayı şiir yazmak sayarlar bunlar! Karşılarına çıkarırsınız gelmiş geçmiş ozanlarımızın anıtlaşmış yapıtlarını, o zaman utanırlar, sıkılırlar, bırakırlar ozanlığı...

Lamartine ne demiş, "Yüreğinizi, yüreğinizi, her zaman yüreğinizi verin insanlara... O da, karşılık olarak yüreğini verir size." Bir ozanın "yüreği" olmalı önce, ama bu "kendi" yüreği olacak! Bir kişilik, bir başkalık, daha öncekilerde görülmeyen biçimde, nitelikte bir duyarlılık, bir üstünlük... Şiir "yok olmayacak" bir değerdir, bu yüzdendir yaratılmasındaki zorluk... O kolay yazılmış gibi görünen dizelerin ne denli uzun uğraşlardan, çabalardan sonra ortaya çıktığını bilmek gerekir. Herkes, yani duygulu, şiir beğenisi olan, dize kurmayı başaran her kişi "şiir" yazabilir! Ama gerçek şiiri, büyük şiiri, kalıcı şiiri, yani "şiir" sanatında yeri olan şiiri yazamaz. Kimi bunu kısa zamanda anlar, kimi ise bir yaşam verir de yine anlamadan ölür gider. Ardında darmadağınık duygulanma kırıntıları bırakarak...

Şiir için neler demeyişler ki! En unutulmaz yargıyı Montaigne veriyor, diyor ki, *"İyi şiir, kuralların ve aklın ötesindedir."* Bu sözü, "Nasıl şiir yazılır?" diye soranlara adamak isterdim. Bu işin, "kural"ı, "ilke"si, "okul"u yok! Değerli bir ozanımız, Sabahattin Kudret, "Okul Dışı" adlı bir şiirinde şöyle der:

Bakın şimdi şu sayacağım şeylerin
Okulu yok
Gökyüzünde rasgele bir bulut parçası için
Körükörüne tutkunluğun
Ağacın birine durup dururken abayı yakmanın
Sigara içmekten
Kibrit çakmaktan alacağınız keyfin
Okulu yok
Yaz geceleri cırcır böceklerini
Dinlemeyi bilmenin de okulu yok
Okulu yok ekmeği peyniri domatesi
Küçümsememenin
Sözü sazın oyanın yazmanın
Halisini seçmenin
Daha buna benzer nice

Nice şeyin okulu yok
Aşkın inancın insanlığın okulu yok
Ama dilerseniz hepsini öğrenebilirsiniz
Biraz çaba
Yeter

Bütün iş o "biraz çaba"dadır işte... Şiir yazmak, dize dizmek, ozan olmak, okul dışı bir çabanın, bir büyük çabanın, bir devce çabanın sonucudur. Ama önce büyük bir yetenek de gerekli. Geniş bir sanatsal ekin, en başta... *"Büyük şiir düşüncelerimizi doyurmaz, allak bullak eder,"* der Montaigne. O şiiri yazmadan, ozan oldum diye ortaya çıkanlar yaşamları süresince kendilerini, bir de şiirden anlamayan küçük çevrelerini aldatırlar. Bu da bir mutluluk havasında yaşamalarını sağlar onlara. Cervantes'in dediği gibi, *"Şiir yalnızlığın dostudur."* Şiir okuyan, şiir seven, şiir yazmaya çalışan kişi önce yalnızlıktan kurtarır kendini... Bambaşka bir havada yaşar, çoğalarak, zenginleşerek, kendi içindeki "başka ben"leri fark ederek, onların özlemlerini yanıtlayarak...

Eski defterlerde uyuklar benim de ilk gençlik şiirlerim... Karşıma çıkarlar hiç umulmadık anlarda! Dalmış gitmişken, siyasal sorunlar, olaylar ortasında düşünürken, acılıyken, sevinçliyken... Yirmi yaşın, on sekiz yaşın kişisi dirilir içimde o dizelerle... İyi ki yazmışım derim, iyi ki o çağın duygularını, özlemlerini dizeler halinde bırakmışım. Sonra sevinirim: İyi ki bunları yayımlamamışım, kendime saklamışım!.. Valery Radot'un dediği gibi: *"Düşsüz şiir yoktur. Şiirsiz bir yaşama katlanılamaz."* En başarısız, en yalınkat şiir bile, sizin için, yani o dizeleri yazan için, bir duygu, bir hayal, bir gençlik aşısıdır, zamanı ortadan kaldırmayı başaran bir güçtür, bir gizli gömüdür içinizde...

Sabahattin Kudret tüm şiirlerini bir araya getiren *Şiirler* adlı kitabında "Şiir Dünyası"nı şöyle çizmiş:

Bir türlü harcamakla bitmez
Gökyüzü ağaç bulutlar

Şehrin bitiminde bir orman
Arılar karınca kuşlar
Dağınık mı dağınık liman
Ne ülkelere gider vapurlar
Apartmanlar yarışır bir yandan
Nasıl içten hazırlıktalar
Her biri yer alabilmek için şiirde
İş bir rüzgâr essin bir rüzgâr.

ŞİİRLİ SÖYLEŞİ

"Şiir? Kimi zaman Tanrı'ların dili, kimi zaman delilerin pek azında da dürüst bir insanın..."

Saint-Evremond'un bu sözünü okurken dalıp gittim. Üç-dört gündür bir uğraş içindeyim. Yazmak değil, okumak da değil. Daha beteri, daha yorucusu, daha bezginlik vericisi!.. Yıllardır yapmadığım, yapamadığım bir şeyi yapıyorum: Kitaplığımı yeni bir düzene sokuyorum. Tüm kitapları raflarından indirmek, konulara, yazarlara göre ayrı ayrı yerlere koymak, tozlarını almak, bir bölümünü bir yana koymak, sonra onları yeniden özel yerlerine yerleştirmek... Önce bir günde başarırım sandım bu işi. Sonra baktım ki olur iş değil. Böyle işler kaç yılda bir olur, ya da olmaz. Nitekim daha önceleri de çok niyetlendim, ama daha başlangıçta vazgeçtim, varsın kitaplar eski yerlerinde dursun dedim, geçtim masa başına...

Önce şiirler... Hep şiirler! Yüzlerce kitap, kitapçık. Çoğu imzalı... Yurdun dört bir yanından gelir bu yayınlar. Düzyazı kitaplardan farklı bir yanı vardır bu derlemelerin. Her birinde bir insanoğlunun yürek vuruşları, düşleri, kısacası yaşamından kesitler elle tutulurcasına canlıdır. Ne denli toyca, acemice, beceriksizce, başarısızca dizelerle de dolu olsalar, ne denli beylik duyguları dile getirmeye çalışsalar, ne denli yinelemelere düşseler de, şiir yazan bir insanın değişik ruh hallerini

buluyoruz onlarda... Kıyamam bir yana atmaya, gülüp geçmeye, hepsini okumaya çalışırım, o dizelerin yazılışındaki etkenleri, o uykusuz saatleri, coşkulu anları düşlerim. Lisenin ilk yıllarındaki ozanlığım!.. Anı defterlerinin yapraklarında kalmış dizelerim!.. Bugün o dizelerdeki acemiliklere gülünçlüklere, yalınlıklara gülemiyorum. Duygulanıyorum, zamanın gerilerine gidiyorum. İşte bu, küçüklü büyüklü şiir kitaplarını tek tek elden geçirirken de, o "ozan"ların bu dizeleri kağıtlara, defterlere sözcük sözcük yazdıkları o coşkulu anlarını düşünüyorum. İçten koparırcasına kâğıda dökülen bu duygulanmaları şiir sanmalarındaki aldanışın da bir güzel avuntu olduğunu biliyorum.

G. Moore'un bir sözünü anımsadım bu şiir kitaplarını orasından burasından karıştırırken: "Ozanın kendi varlığı, kişiliği dışında yarattığı bir şeydir şiir," diyor. Bakarsınız bir ozana, bir de yazdıklarını düşünürsünüz, ne ilgisi var bu ozanın bu dizelerle diye şaşırıp kalırsınız. Burada ad vermek gereksiz nice çağdaş ozanımızı uzaktan yakından görüp, hele biraz daha daha yakından tanıyıp sonra da o "ince", o "derin", o "gizemli" dizeleri nasıl yarattığını düşünmemek olası değildir!... Moore'un şiiri ozanın varlığı, kişiliği dışında yarattığı bir "Şey" saymasına katılırım ben de... Nedir o "şey"? Nasıl bir "şey"dir o ki eskimez, tükenmez, her zaman taptaze yepyeni kalır. Bu söz tabii ki "gerçek şiirler" için... Yoksa şiir diye, boş, eski, yinelenmiş basmakalıp sözleri yan yana dizenler için değil...

Küçük bir tepe oluşturdu şiir kitapları. İçlerinde bana göre de değer taşıyanları bir yana ayırdım. Bana göre diyorum: çünkü şiir bu, hiç belli olmaz, şu anda beğenmediğimiz, sevmediğimiz birkaç dize, günü gelir yeni bir ışık altında görünür okura.

Anlaşılır bir şiirin manası
Sanki yalnız bizim için söylenmiştir

der bir ozanımız. Bizim için söylenmiş izlenimi verir hiç

ummadığımız bir şiir de günü gelince... Çünkü şiir eskimez, durur bir yanda, okurunu bekler. Bekler ve bulur bir gün... Bu yüzden şiirler, ozanlar konusunda tüm kesinlemeler yanlıştır, derim ben... En kötü, en sığ, en basit bir şiirden bile bir gün başka bir anlam, bir güzellik fışkırabilir...

Bu pazar gününü de şiirlerle geçireceğim. Gidip oyumu verip eve döneceğim. Oy vermekte, hiç de şiirli bir yan yok. Ama bir saatlik bir aradır bu oy verme işlemi, yeniden şiire, şiir kitaplarına dönmek. Vinci'nin dediği gibi, "Görülmeyen ama duyulan resim olan şiir" dünyasında kendini duymak güzel şey... sonra gelsin Rimbaud... Montaigne'in "İyi şiir kuralların ve aklın üstündedir", sözünü doğrulayan o çocuk ozan... Geçip bir köşeye Rimbaud'yu yeni baştan okumalıyım... "Şiir eyleme uymaz, eylemin önünde yürür," diyen büyük bir duyarlılıkların öncüsü, yaratıcısı ile baş başa kalmalıyım...

BİR OZAN: RENE CHAR

"Geceyi görebilmek için uyanık kalmak gerekir." Fransız ozanı René Char'ın bir dizesi bu. Uyanık kalmak... Geceyi de, doğacak günü de görmek uyanık kalmaya bağlı. Ne demek "uyanık kalmak"? Uykusuzluk hastalığına yakalanmış, günlerce, haftalarca uyku nedir bilmeyen kişi midir uyanık olan? Bir süre önce TV ekranlarında böyle birini tanıtmıştı bize Uğur Dündar. Hiç uyumamak, ya da hep uyumak, ikisi de aynı kapıya çıkar. Yaşamamak, gerçekleri görmemek, kendini duymamaktır bu.

Nobel Ödülü'nü alması beklenen büyük bir ozandır René Char. Birkaç yıl önce dostum Lütfi Özkök'ün René Char'ın gündelik yaşamını yansıtan kısa metrajlı bir filmini seyretmiştim Stokholm'da... Nedense böyle filmler, hem de Türk sanatçılarının çevirdikleri filmler getirilmiyor ülkemize. Sinematek bile ilgilenmiyor. Oysa Özkök'ün "René Char" filmi önemli bir yapıttı. Bir sanatçının evrenine nasıl girilir, gündelik yaşamının içinde bir ozan nasıl sergilenir, şiirlerinin tadı, anlamı film görüntüleriyle nasıl gösterilir, duyurulur, "René Char" filmi bunun başarılı bir örneğiydi. İsveç Sinema Enstitüsü ödemiş tüm masrafları, Özkök de gitmiş çok sevdiği bu ozanın evinde birkaç gün yaşamış, onunla ilgili bu kısa filmi yapmış...

Kimi zaman bir dize, bir cümle alır kişiyi anılara sürük-

ler. Bende bir plağı var Char'ın, daha doğrusu ünlü aktör Laurent Terzieff'in okuduğu şiirlerin yer aldığı bir uzunçalar... Bakın böyle plaklar da yapılmıyor bizde. Ünlü sanatçılar tarafından okunmuş şiirler, gelmiş geçmiş ünlü Türk ozanlarının şiirleri... Niye yapılmaz, niye böyle şeyler düşünülmez, en başta da Kültür Bakanlığı yetkililerinin aklına böyle şeyler gelmez...

Plağı koydum pikaba dinledim uzun uzun. İşte şiir nasıl okunur, bunu bilen bir aktör! Nedense bizim sanatçılarımız şiir okumasını beceremezler. Şiirle yakından ilgili olanları, şiir severleri dışında en ünlü oyuncularımız, kadın ya da erkek, şiir nasıl okunur bilmezler. Ya gereğinden çok bağırır çağırırlar, ya da garip sesler çıkarırlar. Oysa şiir okumak sahnede oynamaktan çok farklıdır. Sorun şiir sevmek, yaşamında şiire yer vermek, şiirden anlamak...

René Char diyor ki: "Şiirin orta yerinde bir dediği öbürünü tutmaz biri vardır seni bekleyen, işte o senin efendindir. Onunla dürüstçe savaş." Başta bir yerde de şiirin ana kaynağını şu sözlerle belirliyor: "Hiçbir şey yaşam kadar saplantı olmuyor bana." Ozan büyük kentlerin dışında yaşıyor, bir köyde. Doğa ile baş başa geçen bu yaşamın izleri görülür dizelerinde... "Meyva kördür. Gören ağaçtır," derken; "Tohumu alan toprak huzurludur. Her şeyi göze alan tohumsa mutlu," derken doğayla baş başa yaşamasını, kentlerin gürültüsünden uzakta yazmasını, yaratmasını seven sanatçının bu yanı belirleniyor. Önceleri gerçeküstücü akımın bir ozanıydı Char, Savaş sırasında yurtsever olarak Nazi'lerle çarpışmalara katıldı. Şiirin canlılığı gerçekle gerçeküstünün bir doğa adamındaki çelişkilerini yansıtır.

Önümüzdeki yıllarda Nobel Yazın Ödülü'nü René Char'ın kazandığını duyarsak hiç şaşmayalım. Char bugün dünyamızın en büyük ozanlarından biridir. "Sözcükleri, boş yere harcamayacak kadar çok seviyorum," diyen ozandan dilimize pek az şiir çevrilmiştir. Böyle ozanları dilimizde yaşatmak için ozan olmak gerekir. Bildiğim kadarıyla bugüne dek hiçbir ozanımız bu Fransız ozanını çevirmeye yanaşmadı.

Şiir çevirisi bir serüvendir, bildiğiniz gibi anlamın dışında, üstünde bir "şey" vardır şiirde onu başka bir dilde vermek ancak o oranda usta bir ozanın işidir.

Şiirler okumak, ozanların evrenine girmek; şiirler kadar kalıcı, etkileyici romanlar, öykülerin içinde ortasında yaşamak kişiyi mutlu kılan bir eylemdir. Evet, okumak da bir eylemdir ne sandınız! Okuyarak olur, gelişir her şey, toplum da, insan da... Şiir okumaksa, hele büyük ozanların şiirlerini, tadını çıkararak, anlamını iyice duyarak okumaksa, kişiyi gerçek bir "insan" kılar. Geceyi, gündüzü, tüm gerçekleri görmekle bize güç verir.

ŞİİR YAZMAK

"İnsanı yücelten davranışlar, doğa, toplum, geziler, ilk kez gördüğüm bir kent, tarih... Şiir diline bürünmek için zorlar beni." Beğenisi, duyguları, dünyaya bakışı gelişmiş, belirli bir "aydın" düzeyine ulaşmış kişi böyle düşünür. Birikmiş duygulanmaları dizelerle belirginleştirmek ister. Şiir yazmak, düzyazıyla çözümlenemeyen "bir şeyler"in somutlaştırılmasıdır biraz da. Elle tutulur hale getirilmesidir duygulanmaların, coşkuların...

Gitmişsiniz bir yabancı kente, diyelim Paris'te bir resim müzesindesiniz. Van Gogh'ları, Sisley'leri, Monet'leri, Renoir'ları ilk kez görüyorsunuz. Kartpostalda, dergilerde hep karşılaştığınız yapıtlar elinizin değeceği kadar yakınınızda. Bir şeyler geçmez mi içinizden?..

Balerinler ne güzel dans ederdiniz
Degas dayanamaz alır sizi resmine
Ütücü kızlar yorgun da olsanız
Bastırın çamaşırların üstüne
Genç kızlar tarayın uzun saçlarınızı
Jokeyler siz de atlarınıza binin
Hanımlar sular dökünün üstünüze
Siz de Degas'ın resmine girin

dersiniz birdenbire... Ya da işte bir Picasso:

Müzeler yalanlarla doludur diyor Picasso
Yenilir yutulur laf değil
Bunu ancak
Picasso
Söyleyebilir
Yalnız o söylerse
Bağışlanabilir

diye geçirirsiniz içinizden!...

Pek çoğumuz dizelerimizi saklarız. Belli bir beğeni çizgisindeysek, şiir denen "değer"i bilmişsek, anlamışsak, onun öyle kolay yaratılır, ortaya konulur bir "şey" olmadığını anlamışsak, kendi duygulanma, heyecanlanma, coşkuya kapılma anlarımızda "dize" diye çiziktirdiğimiz satırları saklarız çekmecelerde, defterlerin, kitapların arasında... Açar okuruz zaman zaman, hani hiç de kötü değil, falanca ozan kadar yazmışım, hatta daha da iyisini, diye düşündüğümüz de olur. Kendimden bilirim, ilk gençlik şiirlerimi bir türlü yırtıp atamadım, hemen hemen hepsi durur, yayımlanmadı bir teki bile... Yaşanmış anların somutlaşmış biçimleridir onlar... Nasıl kıyılır!..

Ferhat Sılacı adlı bir ozan vardı eski dergilerde.. 1950'lerden şu küçük şiiri anımsıyorum:

Atom bombası
Hidrojen bombası
Nötron bombası
Ha gayret sayın bilginler
Az daha gayret
Yakında dünya dümdüz
Siz sağ
Biz selamet

Neden sonra Ferhat Sılacı'nın gerçek kimliğini öğren-

miştim. Felsefeci Aslan Kaynardağ imiş!... Aydın çevrenin yakından tanıdığı kitap uzmanı Kaynardağ. Sahaflar çarşısında Elif Kitabevi'nin sahibi, her okur yazarın, her kitap tutkununun bildiği, tanıdığı kişi... Bir süre gazetemizde kitap tanıtma yazıları da yazdığı için hatırlayacaksınız belki de adını. Kaynardağ, şimdi çoğu kişinin yapamadığı bir şeyi yapmış, şiirlerini bir kitapta toplamış: *Sevgiler de Gündemdedir.*

Korkuyu silin atın dünyadan, korkudan kötü bir şey
görmedim.
İnsanlara hep sevgi gösterin;
İyi şeyler öğretin insanlara, dostluk öğretin saygı öğretin.
Dikkat edin kimse onurunu yitirmesin;
Biriniz düştü mü hepiniz düştünüz demektir,
Koşun düşeni kaldırmaya gidin.
Ben her zaman şunu bildim söyledim:
İnsandan üstün bir değer yok,
Yaşamak yaşatmayı gerektirir,
Asla kimseyi öldürmeyin.

Fransız ozanı Blaise Cendrars, "Şiir bugünün tarihini taşır," der. Hangi şiir geçmişin tadını duyuruyorsa yine de günceldir. Herhangi bir değer, bir tat, bir aydınlık, bir çözüm, bir arayış getiren şiir bugün yazılmış gibi tazedir, yenidir. Şiir ne değildir?... Bugünde olmayan, bugünde yaşamayan, kısacası insanın, insanlığın gündeminde olmayan "şey" *Sevgiler de Gündemdedir* derken bu duyarlığını dizelerle vermeye çalışan gizli ozan Kaynardağ da tüm şiirleriyle çağın, günün içinde, orta yerinde...

Sevgi bir yanda çırpınır durur, fitneler azgın
Melek bile canavar oldu, tutmuyor dizgin
Çağların en güzeli başlayacaktır emin ol
Öldürdüğün değil, yaşattığın gün

YAŞAMAK YA DA ÖLMEK

Hoşçakal arkadaşım, el sıkışmadan, sessizce
Sakın ha, ne üzüntü, ne de hüzünlenmek
Bu hayatta yeni bir şey değil ölmek
Ama yaşamak da o kadar yeni sayılmaz bence

diye yazmış canına kıymadan bir süre önce...

Toplumun büyük değişimi karşısında sanatçı bir sarsıntı geçirir hep. Oysa toplumdaki o büyük değişimi isteyenlerin başındadır. O değişimi gerçekleştirmek yolunda çaba harcamıştır, yazıları, şiirleri, tüm yaşamıyla canını kanını sanatını katmıştır. Ama hiçbir zaman tam anlamıyla mutlu olmaz sanatçı... Doymaz, yetinmez, "İşte sonuna vardık, başardık," demez. Mükemmeli arar, daha iyiyi, daha güzeli... Bu yüzden kırgın düşer, yenik düşer, bezginliğe kaptırır. Ölümdür çıkış yolu. Başka yol olmadığından...

Otuz yaşındaydı Yessenin, "yaşamak da o kadar yeni sayılmaz bence" diye yazdığında, sonra da yaşamın kapısını kapattığında... Riazan bölgesinin bir köy çocuğu, hiçbir zaman mavi anılarını içinde yaşattığı eski günlerini unutmayan, ahenk dolu, renkli dizeler yazan... Sevilen bir ozandı. Bir Amerikalı dans sanatçısına, İsadora Duncan'a âşık olup, evlendikten sonra, Amerika'da, Fransa'da yaşamak zorunda

kaldı. Kökünden kopmuş bir "yabancı" gibiydi kentlerde. Kendi yurdunda da yabancılık duygusunu sürdürdü. Bir devrim olmuştu, o bu devrimin türkülerini yazmıştı, özlemle beklemişti, ama umduğunu bulamamıştı. Karamsarlık içinde içkiye verdi kendini, sonra da ölüme... "Şiirim burda artık gereksiz sayılıyor, öyleyse ben de gereksizim," diyordu.

Mayakovski, arkadaşı Yessenin'in ölümünden sonra şöyle düşünmüş: "Yessenin'in yaşamı çok acı bitti, böylesi insan için her zaman acıdır. Gene de bana hem doğal, hem mantıklı geldi olanlar. Haberi gece duydum, ne denli yoğun olursa olsun acım sabaha biraz azalır diyordum, oysa sabah gazetede intihar şiirini okudum.

Bu hayatta yeni bir şey değil ölmek
Ama yaşamak da o kadar yeni sayılmaz.

Bu dizelerden sonra Yessenin'in ölümü edebiyata bir gerçek olarak yerleşti. Bu güçlü dizelerin, yalnızca bu iki dizesinin birçok güvensiz insanı iple ya da tabancayla intihara sürükleyeceği besbelliydi. Gazetelerde sıra sıra çözümlemeler, dizi dizi yazılar çıksa da bu dizelerin yarattığı etki silinemedi.

Ne yapmak gerek? Mayakovski, "Yesenin'in son dizelerinin olumsuz etkisini bile bile silmek, ölümünü ilginç olmaktan çıkarmak, ölümün yüzeysel güzelliğinin yerine başka bir güzellik koymak, çünkü canını dişine takmış çalışan insanlığın başlattığı Devrim'i yaşatmak için tüm gücünü bu yolda kullanması gerek. Yolumuzda engeller ne olursa olsun, Yeni Ekonomik Politika'nın çelişkileri ne denli zorlu olursa olsun, bu bizden yaşamanın mutluluğuna, komünizme giden bu son derece güç ilerleyişin coşkusuna saygı göstermemizi istiyor," diye düşünür.

Mayakovski'nin *Şiir Nasıl Yazılır* adlı küçük kitabını okursanız büyük ozanın bu güç, ama onurlu işi nasıl başardığını anlarsınız. Ozan, "Sergey Yessenin'e" adadığı bu uzun şiiri dize dize nasıl yazdığını, hangi düşünce, hayal çilelerin-

den geçtiğini, sözcüklerini nasıl seçtiğini anlatıyor bu anısal denemesinde...

Şiir Nasıl Yazılır, yazına ilgi duyan her okurun okuması gereken bir kitaptır. Özellikle ozanların, yazarların, ozan yazar olmak isteklilerinin... Yaşamdan kopmak mı, yoksa yaşamı yenmek mi? Sanatçının büyük çilesi burdadır. Niye yaşamalı, niye ölmeli? Bu sorunu çözebilmek kolay gibi görünür, oysa sırat köprüsünden geçmek gibi bir şeydir yanıtını verebilmek... Nitekim

Ölmek
Kolay bir iş
Başlamak yepyeni bir hayata
Asıl güç olan

diyen Mayakovski de, Yessenin'in ölümünden yedi yıl sonra, 1930'da, 37 yaşında kalbine bir kurşun sıkarak canına kıydı. Ardında bıraktığı şiir de Yessenin'inkinden daha umutlu, yaşam sevgisiyle daha dolu değildi:

Çok yetersiz "ben" sözcüğü benim için.
Biri göğsümün içinde
Yol açmaya çalışıyor kendine
Alo, telefonda sen misin, anne?
Anne, oğlunuz ölüyor görkemli bir biçimde
Anne, kalbinde yangın var onun
Söyleyin, kızkardeşlerime, Olio'ya, Liuda'ya
Artık bana yer olmadığını bu dünyada.

Şiir Nasıl Yazılır, büyük bir ozanın yaşamından anlamlı bir kesiti de veriyor bize... Şiirin, yaşamın ta kendisi olduğunu da...

ŞİİRE ADANAN YAŞAM

"Ve derim ki yazılan her şiir vurulmuş küçük bir geyiktir, ama yazamadığım bir şiir, büyük, peşinde koştuğum bir geyiktir hayatımda. Her tutkulu insanın bir simgesi olur. Politikacı için başkadır, zanaatkâr için başkadır. 'Geyiksiz' insanlar düz bir yaşam sürerler. Yatarlar, kalkarlar bir kaygıları yoktur. Hayatın kendilerine verdiklerinden fazla bir şey istemezler. Tutkulu insanlar için böyle değildir."

Necati Cumalı bir gazeteye verdiği demeçte, *Yaralı Geyik* oyunu için böyle söylemiş. Bir genelleme yapmış, bir simgeleştirme... Her tutkulu insan bir "Av" ardında koşar. Bir "Geyik"tir o... Yani, ulaşılması düşlenen, bir gün varılması, elde edilmesi istenen bir amaç, bir erek... Sanatçı, tüm yaşamını verir o "Geyik"in ardında koşarak, çaba harcayarak; kimi zaman eli boş kalarak; son soluğunu verirken bile koskoca bir yaşamın boşa gittiğini duymayarak... O koşma, o arama, o sürekli didinme hali bile kişiyi yaşama bağlar, yaşamını anlamlı kılar. Kaç kişi yakalar o koca "Geyik"i? Pek azı!.. Büyük sanatçılar, yazarlar, bilginler, politikacılardır onlar. Adları kalır tarih yapraklarında, yapıtları yüzyılları aşar...

Aç Güneş, koskoca bir şiir kitabı... Günlerdir gecelerdir elimde, yanı başımda, masamın üstünde... Bir dost gibi konu-

şuyorum onunla... Zaman zaman orasından burasından açıp okuyorum. Yirmi yaşın ozanı da bu kitapta, bugünün olgun ozanı da... Her dönemin bir ozanı var, Cumalı'sı var... Yirmi yaştan altmış yaşa dek uzanan koskoca, kalın bir çizgide yürüyorum Cumalı'nın dizeleriyle.

Hıdırellez günü
Kızılçullu yolu
Beni herkes severdi çocukluğumda
Arabacı yanına oturur
Kırbacı bana verirdi

diye başlıyor,

Ey yaşlı deniz
Hep gelip geçeceğiz
Bu aç güneşin altında
Esen rüzgârda savrula savrula
Toz toprak olacağız.

diye bitiyor...

Cumalı'nın ilk şiir kitabı, *Kızılçullu Yolu* 1943'de çıkmıştı. Son kitabı *Aç Güneş* 1980'de... Bu arada *Güzel Aydınlık, İmbatla Gelen, Güneş Çizgisi, Yağmurlu Deniz, Başaklar Gebe, Ceylan Ağıdı* var... Bunlar yalnız şiirler. Necati Cumalı'nın oyunları, romanları, öyküleri, denemeleri de ciltler dolusu... Onu tüm yapıtları, gerçek yazar ve ozan kişiliğiyle anlatmak, tanıtmak için geniş kapsamlı incelemeler gerekir. Ne yazık ki böyleleri çıkmıyor daha; oysa Cumalı gibi çağımızın sanatçıları, kişilikleri ve yapıtlarıyla böyle incelemecileri beklemektedir.

Necati Cumalı'nın şiirlerini, ilk okuduğum günden, sanırım 1940'tan beri sevmişimdir. Kendime yakın bulmuşumdur, yaşamışımdır o dizelerde, anılar, izlenimler bırakmışımdır. 1946'dan beri sürüp giden dostluğumuz hep bu içtenlikli sanatçı ilişkisiyle gücünü korumuştur. Cumalı için pek çok

yazı yazdım. Bunun nedeni Cumalı'mn, özellikle şiirlerine karşı, apayrı bir sevgi ve yakınlık duymamdır. Daha 1952'de "Vatan" gazetesinde *Güzel Aydınlık* için bakın ne yazmışım: "Cumalı, Ataç'ın da yazdığı gibi günümüzün sivrilmiş; adları çok anılan şairlerine benzemez. Kendine has bir deyişi, bir hüznü, bir dünyaya bakışı vardır. İnsanı okudukça sarar, etkisi de uzun zaman silinmez. *Güzel Aydınlık*'la Necati Cumalı yeni şiirimizin ustalarından biri olduğunu kabul ettiriyor. Şairin ele aldığı konular çoğunlukla beşeridir. Etrafındaki olaylara, insanlara, insanoğlunun bitip tükenmeyen kederlerine, hüzünlerine kayıtsız olmadığı belli."

Hiç eskimemiş bütün o dizeler. O "nar tanesinden taze" güzelliklerini sürdürüyorlar yıllardır... *Aç Güneş* bir şiirler toplamıdır ama Cumalı'nm "Tüm Şiirleri" değildir. Ozanlar yaşadıkça daha doğrusu, ozanlıklarını sürdürdükçe, son noktayı koymazlar. Kimileri sık sık değişir; kimileri de belirli bir kişiliği, anlamı, tadı derinleştirerek, yaygınlaştırarak sürdürür. Cumalı'nın dizeleri, 1940'lardan 1980'e dek "kendi"ne vergi bir çizgide uzanırlar. *Aç Güneş*'teki şiir toplamının üstüne ozanın yeni yeni şiirleri gelecektir, gelmiştir de... Dergilerde görüyoruz yeni dizeleri, daha da göreceğiz.

Aç Güneş'i de öteki tüm şiirlerin yanına koydum.

Bazen mırıldanırım
Ne çabuk ne çabuk
Atlarının hızından belki
Belki benim benim gündüz uykularım
Geride hep geride kaldım
Bir gün ardından baktım
Pembe bir toz bulutu ufuk
Aştığın dağın yüzü
Yüzünden vuran aydınlık...

Şiirler, sevdiğimiz şiirler, en iyi dostlarımızdır. Onların ışığı bir düştü mü üstümüze, o aydınlık yaşam boyu sürer...

Yıllanmış bir ağaç gibi köklü, gür
Yalan hiç yıkılmayacakmış gibi görünür

diye başlamış Behramoğlu... Yalan belirli bir süreç içinde "hiç yıkılmayacakmış" gibi gelir o dar süreçte yaşayanlara... Bir türlü bitmez, tükenmez acılar, o ağır koşullar hiç değişmeyecekmişçesine sıkar kişiyi. Umut yiter gider, bezginlik çöker tepesine. Bir çıkış yolu yoktur. Vardır da, siz göremezsiniz. Her zaman çıkış yolu vardır. Ama ya bir bulut kapatmıştır, ya bir engel dikilmiştir o yolun önüne...

Ataol Behramoğlu'nun *Dörtlükler*'ini okurken umutla, güvenle doldu içim. Yarına, yarınlara bir sıcak özlem duydum. "Yalan hiç yıkılmayacakmış gibi görünür" dedikten sonra ozan yakıyor bir kocaman alevi:

Hükmü yaşamın verilmiştir oysa
Yıkılacak. Çürümüştür.

Başka bir dörtlükte de celladı konuşturuyor kendi kendine:

Cellat uyandı yatağında bir gece

"Tanrım" dedi, "bu ne zor bilmece:
Öldükçe çoğalıyor adamlar
Ben tükenmekteyim öldürdükçe"

Ataol Behramoğlu'nun *Dörtlükler*'ini siz de seveceksiniz.

*

"Benim ozanım" demiştim eski bir yazımda Refik Durbaş için... *Çaylar Şirketten* kitabını da sevgiyle, ilgiyle okudum. Uzak memleketinden büyük kente gelip çileli bir yaşantı sürdükten sonra bir otobüs şoför yardımcılığı yapan insanımızın şiiridir verdiği... Durbaş'a göre: "Şiir hayatı tanıyıp değiştirebilme yeteneğini özünde taşıyandır... Şiir içinde yaşadığı toplumla soluk aldığı zamanla bütünleştiği çağla insanı sorumlu kılandır... Şiir insanın düşünce ve yaşantısını başkalarıyla paylaşma gereksinmesini karşılayandır..." *Çaylar Şirketten* bir şiir-öyküdür. Bir başladınız mı sonuna dek okumadan elinizden bırakamayacağımız bir yapıt. Durbaş'ın önceki dizelerindeki o hüzün, o ince acı bu kitabında da var, ama mutluluk, aydınlık, güven, yaşamın tüm kötülükleri yenen güzelliği, yani aşk ağır basmış bu kez...

Gün olur biter elbet yollar
acı böylesine kararmaz yürekte
umut açar yediveren güllerini
sevinç açar aydınlığımın dağlarında
sevda açar şafağımın bahçelerinde
sevgilim
gün olur biter yollar.

*

Uzun yıllarımın dostu, bir zamanların ünlü aşk şairi Nahit Ulvi Akgün de yeni kitabını çıkardı: *Eksilen Gökyüzü*. Bu kitaba tükenmiş iki yapıtını da eklemiş *Evren Türküsü* ve *Gerçek Düş*. Akgün altmışı buldu. Kendini yaşlılığın içine doğru itilmiş bulan ozanlar ne yapar? Tüm şiirlerini bir araya getirmek ister. Akgün de öyle yapmış, öteki kitaplarını da

başka bir ciltle bir araya getirecek, böylece Akgün'ü sevenler tüm şiirlerini iki kitapta topluca okumak olanağına kavuşacaklar. *Eksilen Gökyüzü*'nden "Çoğul Mutluluk" şiirinin iki dörtlüğünü sunayım size:

Havayı çektim havayım ben
Salkım saçak gökyüzü
Gecesi gündüzü
Baştan ayağa doğayım ben

Seviyim aranızdaki
Ayşegül'üm Memetali'yim
Bir yanımla Nahit Ulvi'yim
Öyle çoğaldım öyle çoğaldım ki.

Bir Gün Tek Başına romanıyla geniş bir ün kazanan Vedat Türkali de eski bir ozandır. Lise öğretmenliğinden, hatta daha önceki yıllardan beri şiirler yazmış o da... *Eski Şiirler, Yeni Türküler* adlı bir kitapta toplamış hepsini. Şiir nedir bilen, belirli bir beğeni düzeyine çıkmış bir sanat adamının yazdığı dizeler bunlar. Kitabın başında sanat ve politika üstüne bir konuşma var. Burda güzel yanıtlar vermiş. Deneysiz, toy birtakım "devrimcile"rin yararlanacakları sözler bunlar: "Gerçekten yıkılası putlar olmasına karşın, Nâzım, nice yıllar sonra, putları yıkalım diye yaptığı çıkıştan ötürü, halkça sevilmiş yazarları gereksiz biçimde ve ölçüde karşıta itmiş olmakla suçlamıştır kendini... Sonunda bir deneme alanıdır sanat. Çevreye hoşgörü ile, giderek yararlanmaya çalışarak bakıp, ama yaratıcılığında kesinlikle ödün vermeden görevini sürdürmektir devrimciliğe yakışan tutum. Hiçbir yaratıcılığı küçümsemeden olup biteni dürüstlükle, dosdoğru saptayarak, giderek sanatı için o denemelerden de yararlanmanın yollarına bakarak, uyanık, eleştirici, ama yaygarasız, ama sarkıntılığa kalkmayan, alçakgönüllü tavırdır devrimci sanatçı tavrı bence." Türkali'nin çoğunu mahpusluk yılların-

da yazdığı bu dizeler savaşımın içindeki bir kişinin acı izlenimlerini bütün canlılığıyla duyuruyor.

Bekle dinamiti tarihin
Bekle yumruklarımız
Haramilerin saltanatını yıksın
Bekle o günler gelsin İstanbul bekle
Sen bize layıksın.

*

Zamanın nasıl geçtiğini anlayamazsınız şiir kitaplarına dalıp gidince... Başka bir insan olursunuz bambaşka bir evrende... Gerçekleri daha katı, daha acı olarak yaşarsınız. Sezinlediğiniz, anlayamadığınız birtakım duygulara anlam verirsiniz. Durbaş'ın dediği doğru: "Düşünce ve yaşantının başkalarıyla paylaşılmasına yarar şiir... hayatı tanıyıp değiştirme yeteneğini özünde taşır şiir..." Daha ne olsun?

ZAMANI BAŞKA BİR ŞAİR

Andre Gide'in iki sözü var ki "klasik yazar" sayılmanın önemli niteliklerini belirtiyor: *"Klasik yazarların yaşamları onların yapıtlarına karıştırılmaz"*, *"Klasiklik, Fransız klasikliği en az sözle en çok şeyi anlatmak sanatıdır."*

Melih Cevdet Anday'ın yeni yapıtı *Ölümsüzlük Ardında Gılgamış*'ı okurken bu sözleri anımsadım. Gide'in iki sözü de Anday'a uyuyor, Anday'ın tüm yapıtlarına, şiirlerine, oyunlarına, romanlarına, denemelerine yakışıyor. *"Ben"* derken o *"ben"* Melih Cevdet, yani, şu yaşayan, gezen, gören, soluk alan "insan Melih Cevdet" değildir. Bana öyle gelir, o *"ben"*, zamandışı, çağ ötesi bir başka *"ben"*dir. Bir toplamdır, bir simgedir, bir özümselleşmedir.

Elime dokundum sonra, bilmiyorum ki,
Hem yaşıyor, hem de yaşamıyordum,
Yeşil gibi, dikey gibi, ses gibi.

derken Anday'ı gelin de bulun!...

Ama kanmadım, bana ne sisli yağmurdan,
Çinko sesinden, güvenemem ağaca,

Düşünemem oluklardan akıp gideni,
De ki benim zamanım başka.

derken,

Olurum ölünce görkemli bir korkuluk,
Sallanır mart sabahının loş toprağında,
Göğün üstündeki yeğni kuş gibi,
Dünyanın sonuyum, başlangıcıyım.

derken, hep "O başka zamanın" kişisidir konuşan.

Şairlerin, öykücülerin *"ben"*'leri de yalnız kendi *"ben"* leri değildir elbet... En çok "kendinden" söz eden, eder gibi görünenler bile, kendi içlerindeki bir başka *"ben"*'in sesini, özlemini, isteğini duyururlar. Ama bakarsmız büyük benzerlikler vardır, o *"ben"*'le gerçekteki *"kişi"* arasında. Oyunlarındaki tiplerden kimileri, yazarın benzeridir. Romanlarındaki kahramanlara yazarın kişiliği bölünerek dağılmış, ya da belirli bir kahramanında toplanmıştır. Ya da açık açık *"ben"* diye yazarken başından geçen serüvenleri yazınsal bir dille aktarmıştır. Zaten yazında yer alan *"ben"*'ler zamanla yazarından koparlar, yazarıyla ilgilerini keserler. Yıllar, yüzyıllar sonra bir romanı okurken, falanca tipin yazarın karakterini taşıdığını kim bilebilir?...

Ne var ki, Anday'ın yapıtları, örneğin romanları — ki bence çağdaş Türk romanının en özgün, en kalıcı örnekleridir —: *İsa'nın Güncesi, Gizli Emir, Raziye* vb., sonra oyunları: *İçerdekiler, Mikado'nun Çöpleri* vb., her hafta gazetemizde okuduğunuz, birbirinden seçkin düşünce yazıları, denemeleri Melih Cevdet Anday'ı *"kişi"* olarak, özel yaşamının bir tanığı olarak pek göstermez bize. Çağdaş *"insan"*'lar vardır o yapıtlarda, aynı zamanda çağları aşan, geçmişte ve gelecekte yaşamış, yaşayacak olan kişiler, sorunlar vardır... *İsa'nın Güncesi*'ni yazan Anday gündelik yaşamın Anday'ı değil, *"başka zamanın"* Anday'ıdır. *Mikado'nun Çöpleri*'nin kahramanı

öyle. *İçerdekiler*'in tutuklusu öyle... *Raziye*'nin genç ve yaşlı kahramanları öyle...

Andre Gide'in *"en az sözle en çok şey anlatmayı"* klasikliğin bir öğesi sayması yerinde bir tanımlamadır. Bunu da Anday'da buluyoruz, hemen her kitabında, her şiirinde... Sözü uzatmak, büyütmek, dallandırmak, gereksiz sözcüklerle doldurmak yoktur onda. Ne diyecekse, en açık, en doğru, en yalın biçemde söyler. Ama bu yalın sözler bir araya geldi mi bir derinlik, bir anlam çoğalması, üzerinde uzun uzun durmak, incelemek, düşünmek gerekliliği yaratırlar. Düzyazıları bu özellikleri taşıyan bir sanatçının, şiirleri elbette ki daha da yoğun, daha da özlü, daha da kapsamlı olacaktır...

Anday'm bütün şiirleri iki yıl önce İş Bankası Kültür Yayınları'nda çıktı. O yıl Sedat Simavi ödülünü de kazandı. Şimdi yeni şiir kitabı *Ölümsüzlük Ardında Gılgamış* elimizde. Geçen iki yıl içinde yazdığı şiirleri toplanmış Ada Yayınları'nda yer alan bu yeni yapıtta. "Klasik" sanatçı tanımına en çok yakışan Anday'm bu şiirleri yine "zaman üstü" bir kişinin izlenimleri, duyarlılığı, düşünceleri ile bizi baş başa bırakmaktadır. Kısa şiirleri olsun, uzun "Gılgamış" şiiri olsun o "zaman üstü" kişinin yaratılarıdır.

Aradım, kitapta iki şiir buldum Anday'm gerçek yaşamının izlerini taşıyan... Böyle oldu mu daha çabuk, daha kolay severiz o yapıtı!... Kendimize benzettiğimiz, kendimizi şairin yerine koyduğumuz, koyduğumuzu sandığımız için!... "Paris'te Eski Bir Evde" ve "Oğlum İdris'e Uzaktan Şiir" parçaları böyle şiirler...

Akşam, yaşlı kadınları çağırırdı sokak,
Meyhanelere giderlerdi süslü, sarsak,
Dönerler, ölmüş kocaların merdivenlerine tutunarak
Oğullar, kızlar, torunlarsa kim bilir nerde!

"Zaman üstü" bir varlıktır gerçek şair, sanatçı...

"Zamanın olduğu gibi, uzamın da dilini yok ettim. Eski paralar gibi değiş - tokuştan kaldırdım onları. Hem

geçmişte, hem gelecekte yaşıyordum.
diyen, diyebilen en sonunda da bizlere şöyle seslenen:

Eksik bırakacağım şiirimi. Onu sen tamamla.

ŞİİRLER OKUMAK

Şiirler okuyorum. Şiirler...

Soruları beğenmeyenler çıkabilir
Ama onlar asıl yanıtlardan korkarlar

diyor genç ozan Ali Cengizkan. Yanıtlar, sorulardan zorlu oldu mu, soru moru da soran çıkmaz! Şiir hem soru, hem yanıttır. İçeriğinde her ikisi de vardır. Kendi sorar ozan, kendi yanıtlar. Kimi şiirler önceden sorulmuş soruların yanıtıdır. Kimi şiirler de çok çok sonraları yanıtı verilecek sorulardır. Cengizkan genç, en genç kuşaktan beğendiğim bir ozan, daha doğrusu ozanlardan biri. İsterseniz 70 kuşağı deyin, 1950'den sonra doğanlar kuşağı deyin, şimdilerde yaşı otuzun altında, ya da azıcık üstünde bir ozanlar topluluğu var. Gerçek 'ozan'-lar var içlerinde. Yeni, değişik tatlar, anlamlar arayanlar, bulanlar var. Ali Cengizkan bunlardan biri...

Yeni kitabı *Senlere*... Eski bir yazımda bu şiiri almış, okurlarıma sunmuştum. Üstünde düşler, karabasanlar, düşünceler kurduğum dizelerdi bunlar. *"Senlere"* şiirini en başa koymuş, kitabına da ad yapmış. Gerçi

İyi bir ozansan, yaşamın ozanı
Şiir yazmaya vaktin kalmamalı

diye yazmışsa da yine de vakit bulmuş güzel dizeler yazmaya. "Yaşamın ozanı" dizeler yazacak ki ozan olduğunu duyursun, kendi de duysun, bizlere de kanıtlasın. Hoş bir söz, bir duyarlık anının belirtisi...

Dize nedir biliyor bu genç ozanlar. Toplum sorunları nedir, ana sorun nedir, onu da biliyorlar. Ama sorunlarla şiiri birbirine karıştırsalar da şiir üstün çıkıyor. Mademki ozansın, şiir yazıyorsun, etkilerden kaçamazsın, toplumun acılarına kayıtsız kalamazsın, bir "sis çanı gibi" çalmak zorundasın. "Noktalı yerleri doldurun" şiirinde bir sürü soruları dizmiş önümüze: İnsan kaç kere yaşar? Can ne anlama gelir? Yaşamak ne demektir? Sevmek ne demektir? Kurt niye hep korkar? Tarih nasıl okunur? Okuldan öte ne var vb. Öyle demiş işte. Ben size bu şiirin sorulara yanıt anlamına gelen bölümünü sunayım isterseniz:

Soruları beğenmeyenler çıkabilir,
Ama onlar asıl yanıtlardan korkarlar.
Ayakkabının sağ teki ilk giyilir, dense
Siz sol tekiyle başlayın giyinmeye.
Kitaplara, defterlere uymanız istense
Kitapları yazarak başlayın işe.

Yani çocuklar siz siz olun
Noktalı yerleri doldurun.

"Yusufçuk" dergisinde ozan Ali Püsküllüoğlu soruyordu, niye ünlü ozanlar, yaşlı ozanlar, değerini topluma benimsetmiş ozanlar, genç ozanların adını anmaz diye... Haklı bir soru. Ne var ki, ozanlardan böyle bir şey beklememeli derim ben. Bir ozan kendi şiir evreninde yaşar. Hele belli bir çağa, bir döneme, bir ustalığa, bir üne ulaşmış olan... Püsküllüoğlu diyor ki: "Bir ünlü ustanın şiire yeni başlamış gence söyleyebilecek birkaç sözü vardır elbette. Örneğin genç ozanın yazdıklarının şiir olup olmadığını söyleyebilir. Ancak şiirin

nasıl yazılması gerektiğini öğretemez ona. Yazarlığın okulu olabilir, ozanlığın okulu yoktur."

Düşündüm, Cengizkan acaba gitti de kendinden yaşlı bir ozana, "Şiirlerimi nasıl buluyorsunuz? Ben de 'iş' var mı?" diye sordu mu? Hiç sanmıyorum. Bir ozan, bir sanatçı, bir yazar kendi eleştirisini kendi yapar önce. Yapmalıdır da... Zaten bunu yapamayan kişi sanatçı da olamaz, başarılı bir ürün de ortaya koyamaz. Gerçekte ben "usta" bilinenlerin "çıraklık" dönemlerindekilere yol göstermelerini, öğüt vermelerini doğru görmem. Gereksizdir, yanlıştır. Olsa olsa tanıtıcı olmaktan öteye gitmez yaşlı, usta, ünlü bir kişinin genç bir sanatçı konusunda yazdığı yazı, söylediği söz, hepsi o kadar.

Genç ozanlar kimseye bir şey sormasınlar. Soranların, ozan olduklarından kuşkulanırım. Ünlü ozanlardan, yazarlardan da öyle büyük destek beklemesinler. Biz hiç mi hiç beklemedik, öyle bir durum da olmadı, üstelik tam tersiyle karşılaştık, bizden öncekilerden terslik, ağır eleştiri, hatta hakaret gördük. Bu da doğaldı, benim kuşağım bir beğeni devrimi yapmıştı sanatta, yazında. Osmanlı döneminden kalan beğeninin sürdürücüleri ile yüzde yüz karşıtlık vardı aramızda. Oysa elli, altmış, yetmiş kuşağının sanatçıları ile kırk kuşağının sanatçıları arasında bu denli bir karşıtlık yok. Yenilikler, taze duyarlıklar getiren bir genç ozan birdenbire ün kazanıyorsa, kolaylıkla yazın evreninde yerini alıyorsa, bundandır işte...

Yazımı Cocteau'nun bir sözüyle bitireyim. "Bir ozan ilkin okunmaz. Sonra yanlış okunur. Daha sonra soy yapıtlar arasına girer, soy yapıtlarıysa okumamak bir alışkanlıktır." Ne var ki gerçek ozanlarla yazarlar böyle aforizmalara aldırmadan yazarlar, yaratırlar, hep de yazacaklar, yaratacaklar...

"SEN Kİ İLHAN BERK"

"İki kompartımanlı bir tren senin bindiğin. Biri yazal, biri siyasal. İstediğin zaman birinden öbürüne geçiyorsun," diye yazmış İlhan Berk, Bodrum'dan... "Biz şairler ada adamlarıyız daha çok. Adamızla varız. Ya da ben kendimi öyle görüyorum," diyor.

İstanbul yeniden basılıyormuş... Kim anımsar *İstanbul*'u? 1940'ların İstanbul'unu anlatan büyük bir şiirdir, şiir romandır o kitap. O günlerin Türk Walt Whitman'ıydı İlhan Berk; upuzun dizeler yazıyordu, düzyazıyla şiir arası bir türün öncüsüydü. Gerçekçi, toplumcu bir ozan. 1943'te "Servetifünun" dergisinde yayımladığı, biz gençlerin de destekleyip katıldığı "Manifest"inde dediği gibi, "insan"dı sanat yapıtında baş yeri alması gereken, türlü halleri, durumlarıyla insan...

1940'lar, 43'ler ne kadar uzakta şimdi! Hem uzak, hem yakındır böyle zaman parçaları. Kolay anımsanan anılar yeni baştan yaşanabilir ancak. Ne kadar uzakta olurlarsa olsunlar... 1945'te, Fatih, Çifte Kumrular Sokağı, Edirnekapı tramvay caddesi, Kumkapı gazinoları, Ahmet İhsan Basımevi'nin loş odası, Babıali yokuşu, Çifte Saraylar Bahçesi, Şehzadebaşı'nda bir küçük ahşap ev, karartma gecelerinde sigaraların aydınlığında oturulan küçük kahveler... Şiirler, öyküler, romanlar. Yazmak, okumak, konuşmak, düşlere dalmak...

Sen ki İlhan Berk yaşadın iyi kötü
Tanıdın otları böcekleri
Acıyı uzun
Gördün ihtiyar Avrupa'yı, çölü
Yürüdün aşkların üstüne
Aldın dersini
İnce uzun biri
Ağaçlara tutuna tutuna yürürdü rüzgârda
Öptüm mü
Eğilir dinlerdim durdu diye soluğu.

Şairlerin yaşı olmaz. İlhan Berk "Yeni aşklar ki bir çocuğun yüzü gibidir ve hiç büyümemiş" der. Bu kendisidir hiç büyümemiş, hiç yaşlanmamış, hiç değişmemiş, o şair çocukluğundan hiç sıyrılmamış... Nerdeyse doğuşundan beri her yere, her yüze, her görüntüye "şiir" yazmak için bakan... Nesneleri, olguları, doğayı, toplumu yeni baştan ele alıp inceleyen, ön yargılardan koparak, herkesin benimsediği birtakım yasaları, ilkeleri, gerçek sayılan "şey"leri, dünyanın ilk insanının tadımlamasıyla, algılamasıyla, öyle işte...

Yavaş yavaş geçtim kalabalıkların arasından
bir deniz çarpması gibi çoğalta çoğalta geçen
geçtiği yeri
yavaş yavaş çıktım içimden. Dokundum
yavaş yavaş acıya, kuvarsa, şiire
yavaş yavaş tarttım suyu, anladım nedir ağırlık
kokular
coğrafya
eğildim sonra gövdeyi tanıdım ve düzenini
gördüm sessizliğin dümdüzlüğünü
gördüm yinelemedi gördüğüm hiçbir şey
böyle yavaş yavaş geçtim insandan insana
insanlaştırdım yavaş yavaş dışımı
böyle karıştım kalabalıklara
kalabalıklaştım böylece.

diye yazdığı gibi *Kül* adlı şiir kitabında...

Behçet Necatigil'in ölümü üzerine tutmuş bir mektup yazmış: "Necatigil oturdu içime. Dört yıldır sık görüyorduk birbirimizi. İki yıldır öyle çok yazıyordu ki. 'Yeter dinlen biraz,' diye ben çıkıştıkça güler, 'Ne yapalım yani?' derdi. Şiiri bir çilehane şiiriydi. Şiiri en çok üstüne başına benzeyenimizdi. Ben bir ozanı böyle ölçerim daha çok. Bir ozanın yazdıklarından kendisi çıkmalı yani," diyor. 1945'lerde Necatigil konusunda Berk'le yaptığımız konuşmaları anımsadım birden. Zaman geçince gerçek ozanlar daha iyi anlaşılıyor. Hem de başka gerçek ozanlar tarafından...

"Odanın balkonu siyasa senin," diye yazmış... Ne güzel bir tanımlama! Ne var ki o balkon, zaman zaman tüm odayı, tüm evi kapsıyor! Böyle bir yangın ortamında hangi ozan, hangi sanatçı, "Siyasa beni ilgilendirmez!" diyebilir? Siyasa, yaşam olmuşsa, her işimize karışmışsa, ekmeğimize, içkimize kadar!.,. O ünlü fildişi kuleler bile dayanmaz bu yangına, yanar kül olur: istediğin kadar çekil odana, o alevler sarar dört yandan...

İlhan Berk'in mektubuyla binlerce anı canlanıverdi. *İstanbul* kitabını bekliyorum. 1940'ların, o savaş yıllarının İstanbul'u var o dizelerde, İlhan'ı var, Oktay'ı var.

BERK'İN İSTANBUL'U

"Bir köşede iki emekliyi tavla başında, kahveci çırağını radyoda Arap havaları ararken, şair arkadaşımı en dipteki masada sigarasını tüttürürken görürdüm. Bir sandalye çeker dostumun son şiirini dinlerdim. Savaştan, yoksulluktan, hürriyetten bahseder, kahvenin en dumanlı köşesinde saatlerce Whitman'dan, Pèguy'den, Eluard'dan mısralar okur, iyi günlerin geleceğini umut eder, insanların hürriyetlerine kavuşacağına inanırdık."

İlhan Berk'ti bu öyküde adı geçen şair arkadaş... Öyküler, gerçekten, yaşamdan, çoğunlukla kendi serüvenlerimizden birer parçadır. İşte otuz üç yıl önce yazdığım "Şehrin Işıkları Söndü" öyküsü... İlhan Berk'le yaşadığımız o 1943-44 günlerini yaşatan, yansıtan bir anı yaprağı sanki... İlhan Berk Giresun'da ilkokul öğretmeniydi, Ankara'ya gitti, Gazi Eğitim'e; tatillerde İstanbul'daydı, aramızda; çıkardığımız dergilerin baş köşesinde, şiirleriyle, durmaksızın yenilikler, değişik tatlar arayan beğenisi, aydınlıklar ardında yürüyen, bizleri de yanına alıp oralara doğru götürmeye kalkışan canlılığı ile...

İstanbul Kitabı... 1944'de yayımlanan uzun dizeli "İstanbul" şiiri — ki *İstanbul Kitabı*'nın öncüsü şiirlerdendir —:

İşte kurşun kubbeler şehri İstanbul'dasın
Yağmur altında bir adam sallanır durur sehpada
Bir damla mavi gök gölgesi gözlerinin üzerindedir

diye başlar;

Elleri arkasında bir adam köprünün ortasında durur
Nereye baktığı belli olmaz
Ben gökyüzünü, parkı, beyaz sarayları seyrettiğini
söyleyebilirim
Bu şehir aşktan değil, şehvetten düşüp gebermeye hazır
Genç orospular, ölü padişahlar, hastalar şehri
Rezil İstanbul

diye biter... Sonradan bu şiir uzadı, genişledi, büyüdü, derinleşti, koskoca bir kitap oldu. İlk kez 1947'de yayımlanan, yeni basımı da bu günlerde yapılan *İstanbul Kitabı* yani...

O günlerde İstanbul'u dolaşır dururduk. Karartma gecelerinde bile sigaralarımızın aydınlığında bulurduk yolumuzu. Sinemalar, kahveler, çarşılar, vapurlar, kıyı gazinoları, işyerleri... İlhan Berk, o sırada Pierre Hamp'ı keşfetmişti. Öyle yapardı, keşfederdi yazarları, durup dururken, birdenbire. Yüksekkaldırım'daki Madam'ın eski kitaplar dükkânında yıpranmış bir kitabını bulmuş Hamp'ın... "La Peine des Hommes" adlı romanları, öyküleri bir bir okudu, hangisini bulduysa, çizerek, benimseyerek, özümseyerek. Hamp da, insanların çalışmalarını gözlemlemiş, demiryolu, gemi, fabrika adamlarını anlatmış, insan emeğinin şiirini yazmış bir bakıma... "İstanbul" şiirlerinde emeğin, emekçilerin, kısacası elleri kolları ile çalışan, ekmeğini çıkaran insanların, yani yoksul halkın baş köşeyi almasında Hamp'ın etkisi vardır dersem yanlış olmaz. Zaten Whitman'ın da yoksul halkın şiirini yazdığını da düşünürsek, 1940'ların İlhan Berk'inin, hem kendi yaşamından, hem sanat alanındaki ilk etkilemelerden oluşturduğu şiirin niteliği, kaynakları iyice ortaya çıkar. Berk sabah yollara

düşer, güneş yeni doğarken sokaklarda, köprülerdedir, insanlara bakmaktadır:

İnsanlar sokak sokak çarşı çarşı ev ev
İnsanlar sırt sırta omuz omuza verip durmuşlar
Boyunları bükük
Yorgun kirli kederli durgun
Yığın yığın olmuşlar hepsi köprünün açılmasını bekliyor
Bir anda şehrin dört bucağına akacaklar
Bir anda iki ayrı kıtadaki insanlar gibi
Fatihliyle Beşiktaşlı sarmaş-dolaş olacak
Benim onları birer birer çalıştıkları yerlere götürüp
bıraktığım olmuştur
Hepsi dar kapanık yerlerde sıkıntılı işlerde çalışırlar
Hepsi deli gibi severler yaşamayı.

"Biliyorsun bu kitabın ilk bölümünü birlikte yazdık," diye yazmış İlhan Berk sungu olarak... Birlikte yazmadık, ama birçok bölümünü birlikte yaşadık, daha doğrusu, pek çok yaşam parçalarını paylaştık. Kimse başka birinin yaşamını tıpkısı tıpkısına yaşamaz. İlhan'la gezerken, görürken, konuşurken de, o 'ozan bakışı'nı sürdürüyordu, bir birikimi damla damla içinde topluyordu. İlk kitabı sayılır *İstanbul*, daha önceki kitabı sayılmazsa... *İstanbul*'dan sonra birkaç yıl sustu, şiirlerini pek göremedik, sonra *Günaydın Yeryüzü* ile göründü yine, yıl 1952... O yıl "Vatan" gazetesinde şöyle yazmışım bu kitap dolayısıyla: "Birkaç yıldan beri susan İlhan Berk'in *Günaydın Yeryüzü* kitabı şairin yeni bir merhalesini gösteriyor. İlhan Berk,şiirin sadece bir muhteva işi olmadığını artık anlamış görünüyor." Sanki *İstanbul* şiirleri yalnız muhtevadan ibaretmiş! Şimdi bir kez daha anlıyorum, o uzun, o düzyazıya pek benzeyen, ama düzyazı olmayan dizeler, biçim açısından da sağlammış... Yoksa bugüne aynı tatla, güzellik duygusuyla, etkileyicilik gücüyle kalır mıydı?

İstanbul'u, 1940'ların, İkinci Dünya Savaşı'mn büyük karışık kentini, insanlarıyla, özellikle küçük, çalışan insanla-

nyla tanımak isteyenler, İlhan Berk'in *İstanbul Kitabı*'nı okusunlar. Görecekler ki İstanbul hep o İstanbul! Daha kalabalık, daha büyük, ama hep öyle kurşun kubbeler şehri, "rezil" İstanbul!...

NECATİGİL ÜSTÜNE

"Bazı şairlerin ölümüne yanarız, ancak onların şiirleridir ki, yıllar sonra soğuklarda gene ısıtır bizi."

(B. Necatigil)

Kimseye benzemezdi Necatigil. Diyeceksiniz kimse kimseye benzemez! Hele sanatçılar! Her biri ayrı bir evrendedir. Bu yüzden de kendine özgü birer evren getirirler bize. Öyledir gerçekten, öyledir ya, kimileri de var ki gerçekten kimseye benzemezler. Yani başkaları ile benzer hiçbir yanları yoktur, kendi başlarına birer kişiliktirler. Necatigil onlardan biriydi. Hani ne derler, "nev'i şahsına mahsus" bir insan!..

Sessizdi, durgundu, az konuşur görünürdü, "hakir bir şairiz" derdi kendi kendine, ama Alangu'nun da hep belirttiği gibi içinde fırtınalar esen, kasırgalar kopan, kendine, kendi sanat gücüne iyice inanan bir kişiydi gerçekte... Acı bir eleştiriciydi sırası geldiğinde. Acımasızdı, en büyük acımaları duyandı aynı zamanda... Dosttu, ama yalnızlığına çekilmeyi daha çok seven bir dost... Hastalıklar, küçük yaştan başlayan kırgınlıklar, kendini ezik, bitik, yalnız duymalar... Hepsi vardı onda. Küçük odalarda yaşamayı severdi. Bir evin en küçük odasını seçerdi, ne kadar geniş bir evde yaşasa da... Vişnezade'deki evin en küçük odasına — hatta bir odanın bir

bölümüne — Beşiktaş'taki ahşap kira evi, Camgöz'deki sevimli ev, en sonra da Deniz Apartımanı'ndaki dairenin en küçük odalarına sığmaya çalışırdı. Sığardı da... Kitaplarıyla, masasıyla, hatta uzanıp dinlendiği küçük yatağıyla...

Bir zamanlar haftada birkaç kez buluşurduk. Kahveler, gazinolar, çalgılı, sazlı yerler... Oyunlar... Gezmeler... Yürümeler... Konuşmalar... Ev toplantıları... Önceleri yalnızdık. Sonraları çoğaldık, eşler, çocuklar, işler... Bütün bu kalabalıklar arasında da birer ada gibiydik dostluğumuzla... Kopup çekildik mi oraya yine eski günlere dönebilirdik. Bir düşününce, neler neler canlanıyor belleğimde! Yazılacak yazılmayacak, yazılsa da yanlış anlaşılacak neler! Serüvenler, seviler, üzüntüler, sevinçler. Şiirler, yazılar, çeviriler...

Üstüme çevrilen aydınlıklar içinde
Gece beni kurtar

diye başladı şiire... Hep bir boşluk aradı, yarı karanlıkta yazdı şiirlerini. Daha 1949'da yazmıştım, onun şiirlerini sokak fenerlerinin ışığında yazdığını, yani yarı karanlık, yarı aydınlıkta, görülür görülmez bir durumda... Hep bir şeyleri söylemek ister, derken vazgeçer gibi... O kesik kesik dizeler, o bölüntüler, o birdenbire geri dönüşler, duruşlar, bundandı. Kendini tam açmamak, kendini tam vermemek, tam çıkmamak aydınlığa... Ölü çizgileri vardı yaşamın, buna inanmıştı. Kendini tutsak etmişti o çizgilere, kapatmıştı içine isteyerek. Bilirdi o çizgilerin dışındaydı gerçek yaşam, bilirdi bunu.

Derken kalkar perde
Bu ırmaklar benimçin bir daha akar mı? Özledim hani nerde
Yaşamak gibi var mı?

dediği anları olurdu, ama yeniden dönüyordu o kapalı, o "Saklı Su" dünyasına...

İlk görüşüm Cennet Bahçesi'ndeydi. Bir ilkyaz akşam-

üstü, ozanlar, yazarlar masasında... Zonguldak'tan gelmiş bir öğretmen. Yıl 1945. Son görüşüm Cerrahpaşa Hastanesi Endoktrinoloji Bölümü'nde. Yıl 1979... Tam otuz dört yıl süren bir arkadaşlık, bir dostluk, bir yaşama... Biliyorduk son görüşmemiz olduğunu. O da biliyordu, ama bilmez gibi yaptı bize. Nasıl olsa daha önceleri de Behçet'i başka hastane odalarında görmeye gelmiştik. Bu da öyle bir gelişti sanki! Bir süre sonra çıkacak, şiirler yazacak, kızacak, susacak ya da bir başladı mı susmak bilmeyecekti. Öyleydi Necatigil, dedim ya kimseye benzemeyen, ama hiç kimseye hiçbir yanı benzemeyen biri...

Büyük bir ozandı. Bu "büyüklük" gün geçtikçe daha belirginleşecek. Belki de hiç kimseye benzememesi bu yüzdendi. Biz, birkaç arkadaşı biliyorduk bunu. O da biliyordu. Her şeyi biliyordu. Bilmezlikten geliyordu. Ölümünden sonra yayımlanan bir şiirinde bakın ne diyor:

Ölümünde odaya doluşmak
İçeriye girmeyin!
Ne olacak gireceksiniz de
Gitsin, bekleyin!

Daha belki ben ordayımdır, girmeyin!
Tozlansın hele her şey
Görülsün istemem, nelerim varmış!
Merakınız zaten geçer, üzülmeyin.

Bir yıl geçti ölümünün üstünden... On yıl, yüz yıl geçecek. Nedim'ler, Baki'ler, Haşim'ler, Nâzım'lar da yaşadı, sonra öldüler. Yıllar geçti, ne yaptı bu yıllar onlara, hiç... Yaşama güçlerini artırdı, ölümsüzlüklerini. "Tozlansın hele her şey" O zaman "her şey" daha iyi beliriyor, zaman tozunun altında kaldıkça, bir gömü gibi.

BİR OZAN

"Sen de mutsuz değil misin ey ozan ?" diye sormuş son şiirlerinden birinde... Kendine sorulmuş bir soru. Mutsuz değil misin ? Biliyor mutlu olunamayacağını. Öyle kolay değil mutlu olmak. Hele ozan olarak mutluluğun kırıntısını tatmak!

Birer isli lamba kasabalar
Kahveler dolusu insan ve sinek,
Bütün mutlulukları bir yüksük çay,
İskambil, tavla ve pineklemek.

der "Acı Dönem" adlı son bir şiirinde.

Cahit Külebi Özel Sayısı. Erdost'un, Yavuz'un, Ada'nın , Soysal'ın, Binyazar'ın, Miraç'ın ünlü ozanımız için düşünceleri, görüşleri... Ankara'da çıkan "İnsanlarımız İçin Şiir", "Yusufçuk" dergisinin aralık sayısı Külebi'ye ayrılmış. (Unutmadan yazayım, pek çok okur bu dergiyi almak, daha doğrusu bir yerlerde bulabilmek istiyor. "Yusufçuk" her yerde satılmaz.İsteyenabone olsun, adresi şu P.K.88, Küçükesat, Ankara...)

Önce Cahit Külebi'nin yakınması var!.. Her yazarın, her ozanın yakınması bu. Kitaplarının basılamaması, basılanların uzun sürede tükenmemesi, kimi zaman da hemen-

cecik tükenmesi, ama bir daha basılamaması... Biri basar bir türlü bitiremez kitabı. Başka biri basar kısa sürede tüketir, anlaşılır şey değildir! Külebi açık yürekle anlatmış derdini "Bu yılki kâğıt bunalımında hükümet — yayınevleri de bulunan — gazetelere öncelikle ve ucuz kâğıt verdiği için yayınevlerini ve dolaylı olarak yayın işlerini güç duruma sokmamış mıydı? Öte yanda gazetelerin eklerinin çıkmasına yüz binlerce ton kâğıt vererek savurganlığa yol açarken ekin ve sanatımıza ne oranda sınır çekildiğini hükümet sorumluları neden düşünememişlerdir? Ya da bu durumu bile bile sürdürmüşlerdir." En sonunda da, "Şimdi ise yazdıklarım basılmaz, 'olur biter' diye düşünmekten başka seçenek yok," demiş kesmiş... Bu sözleri söyleyen yaşı altmışı geçmiş ünlü bir ozan. Artık genç ozanların, yazarların durumunu siz düşünün!..

Üç yeni şiiri var Külebi'nin... Bilirsiniz, az yazan bir ozandır Külebi. Tüm şiirleri bir avuçtur. Bir avuç. Ama o avuçtakilerin hemen hepsi unutulmaz, eskimez, belleklere yer etmiş dizeleri taşır. Bir gömü gizlidir o bir avuç şiirde. Yeryüzünün büyük ozanlarından günümüze kalan, yarına kalacak olan şiirler de bir avuç değil mi? Kimi var, durmadan yazar yayımlar, kimi var, iki üç yılda bir iki şiir çıkarır ortaya. Belki de yazar da kendine saklar, bilemeyiz orasını. Az da yazsa, çok da yazsa, kalıcı dizeler yine de bir avuçtan, iki avuçtan öteye gitmez.

"Gömüt" adlı yeni şiirini olduğu gibi almak isterim. Belleklerde kalacak bir şiir daha işte :

Dağ başına gömsünler beni.
Bir yanımda bir küçük pınar,
Bir yanımda sen.
Öyle özledim ki yalnızlığı bilsen !
Yöremiz kalabalık olmasın,
Arasıra bir yaya ya da atlı
Ya da bir kağnı geçerse önümüzden
Yorgun köylüler otursun taşımızda,
Kim bu yatırlar diye kimse sormasın.

Hilmi Yavuz şöyle yazıyor: "Külebi kendini de doğanın içinden anlatır... Bu kırsal bilinç Külebi'nin şiirinin ayırdedici özelliğidir de. Doğal olana dönüştürülemeyen bu doğrultuda bir dönüştürmeye direnen nesneler ve olgulara karşı tedirgindir Külebi. Yabancıdır. Örneğin büyük kent, büyük kent yaşamı, doğal olan'da içselleştirildiği sürece, o koşulla, kabul edilebilir Külebi için."

Cahit Külebi'nin doğayı, yurt güzelliğini, acısını, gerçeğini veren dizeleri 1940'lardan beri sevilerek okunur, ezberlenir. O yıllarda ozanlarımızın çoğu başka yollarda yürüyorlardı. Anadolu'nun gerçek şiirini ilk duyuran Külebi'dir.

Sivas yollarında geceleri
Ağır ağır kağnılar gider

dizelerinin açtığı çığır başka ozanlarımızı, hem de ünlü ozanlarımızı etkilemiştir desek, hiç de yanlış olmaz. İlhami Soysal "Yusufçuk"taki yazısında, "Külebi çığır açan bir ozan değildir," diyor. "Çığır"dan ne anladığını bilmem, ama Külebi değişik bir ses, bir bakış, bir içerik, bir anlam getirmiştir şiirimize.Yavuz'un dediği gibi, "İnsansal olanı, doğal olana gönderme yaparak" duyurmayı, yaşatmayı başarmıştır. Bu niteliğini bugün de sürdürmektedir.

NÂZIM'I OKURKEN...

Şu sözler bugün de geçerlidir. Hem de yazıldığı 1941 yılından daha da çok: "Gözüme ara sıra sağlı sollu genç şairlerin yazıları çarpıyor. Tasavvur edeceğini tahmin ettiğim bir dikkatle, ümitle, hatta biraz da mağrur bir şefkatle okuyorum. Ve beğenmiyorum. Çok kötü yazıyorlar Kemalciğim... Çünkü evvela samimi değiller. Beylik söz gibi gelir ama insana, sanatta ne mühim şeydir. Samimi değiller, samimi olabilmek çok güç biliyorum. Fakat hiç olmazsa gençliğin, acemiliğin verdiği bir çocuk samimiyeti vardır. Bunlarda o da yok. Hepsi kırım kırım kırıtıyorlar, poz alıyorlar, müteşair, şairane, ukala keratalar."

Son günlerde Nâzım Hikmet'in *Kemal Tahir'e Mektupları*'nı başucu kitabı yaptım. İkinci kez okuyorum bu mektupları. Önceki okuyuşumda notlar almışım, orasını burasını çizmişim. Şimdi yeniden üzerinde duruyorum, kırk yıllarının yaşantısını yeniden canlandırırsak, o yıllarda çıkan dergileri ozanları, öykücüleri, sürdürülen yazın tartışmalarını, politik çekişmeleri anımsayarak... Kırk kuşağı, özellikle kendilerine sosyalist ozan havası verenler konusunda Nâzım Hikmet'in yargısı oldukça ağır... Şairane, ukala, kırım kırım kırıtkan buluyor o günlerin toplumcu ozanlarını, bir Sefer Aytekin'i ayırmış, ama korkuyor o da ötekilere kapılır "şai-

rane, münevver ukalalığına" kendini bırakır diye!..

Bugün bile önemini taşıyan şu görüşleri dile getirmiş Kemal Tahir'e yazdığı bir mektupta: "...Şairane yalnız Fecri ati, Edebiyatı Cedide, Hececiler üslubunda olmaz ve sadece bunun unsuru lirizm sulandırılmakla yapılmaz. Bu bir küçük burjuva münevverliği hastalığıdır ki en olmaz sanılan temayüllerde, en sağlam ideoloji benimseyişlerinde dahi eski manasıyla en şaireliğe gayri müsait tarz ve kelimelerle kendini gösterir... Demek istediğim şaireliğin kelimeleşmiş ifadeleri sade mavi ufuklar, pembe bulutlar falan değildir. Tabir caizse realist lirizm ile şairanelik arasındaki hududu, kelimelerin, imajların, hatta söylenen fikirlerin cinsiyle değil, evvela sosyalman şairin işgâl ettiği mevki ile benimsediği en sağlam ideolojiyi dahi kitabilikten çıkarıp hazmetmiş, adeta insiyak hal'ne getirebilmiş olmasının derecesiyle bunun için pratikteki aksiyonuyla, sonra da en sade manasıyla şair olup olmamasıyla ayırmak mümkün."

Neden yeniden okumaya başladım Nâzım Hikmet'in şiir, roman, öykü kısacası sanat, hem de toplumcu sanat konusundaki düşüncelerini? Son zamanlarda kimi ozanlar ve yazarlar, "yeni bir şairanelik" ardında koşuyorlar. Halkla ilişki kurmak, "küçük insan" ı anlatmak savıyla şiirde, öyküde bir çeşit Orhan Gencebay "şaireliği"nin uçurumuna, yanılgısına bile bile düşüyorlar. En kötüsü de yazılarla, sözlerle bunun savunmasını, açıklamasını bile yapmaya kalkışıyorlar!

Gencebay'lar, Tayfur'lar "şairane"nin en kötüsünün temsilcileridir, bence... En yüzeysel, en sulu gözlü bir duygulanmanın örnekleridir minibüs şarkıları dediğimiz. Ben bu minibüs edebiyatına bir "değer" veren, dizeleriyle, tümceleriyle bu kötü ve yanlış halkçılık yolunu sürdürmek isteyenleri uyarmayı bir görev sayıyorum. Bu genç arkadaşlar "büyük usta" saydıkları Nâzım Hikmet'in yazılarını, mektuplarını dikkatle okumalıdırlar. Kolay, ucuz yargılardan kendilerini böylelikle kurtarabilirler!

Nâzım Hikmet o mektubunda diyor ki: "Bence bugün yeni realist edebiyatın en ön planda gözönünde tutulması la-

zım gelen tarafı, tesirciliği, öğreticiliği, okuyucuyu hayatta, pratikte, daha müessir kılabilmek için ona yol göstericiliğidir. Bunu ise çok usta bir surette yapmak lazım. Aksi takdirde roman roman olmaz, şiir şiir olmaz, sadece vaaz ve nasihat olur ki bunlar da lazım olmakla beraber şiir, roman, hikâye, nev'ine dahil değildir. Mevzuumuz ise şiir, roman hikâyedir."

"Sanırım, kitapta savaş sözcüğünü bulamayacaksın". demişti kitabının sunu bölümünde eşine... "Ben yaşantımı şiire, şiirimi de bu sevgiye verdim". Bu sevgi, insanların barış içinde yaşaması ve evrensel sevgiyi kurmasına duyduğu özlemdir. İşte Ahmet Muhip Dranas'ın sanatını ve kişiliğini özetleyen önemli nitelik...

Denecek ki, sanatın amacıdır bu: Barış ve sevginin evrensel bir boyutta kurulması... Ne var ki özlemek, istemek başka, yapmak, gerçekleştirmek başka... Dranas'ın bir kitap tutan şiirleri bu "sevgi"yi en başarılı, en kalıcı; en etkileyici bir biçimde duyurur. Bugün için de, yarın için de okurlara verir, yaşatır bu evrensel özlemi... İnsanlığın sonsuza dek yaşatacağı duyguyu...

Selam, sonsuzluğun aydınlık bahçesinden
Selam, senelerce, senelerce evvele
Hatırası kalbe ışıklarla dökülen
En sevgiliye, en iyiye, en güzele.

der. Sonra şu dizelerle bitirir:

Hatırası kalbe ışıklarla dökülen

En güzele, en iyiye, en sevgiliye
Selam, sonsuzluğun aydınlık bahçesinden,
Selam senelerce, senelerce öteye...

Geçmişten gelip geleceğe giden bir "selâm"dır bu, en iyiye, en güzele, en sevgiliye gönderilen...

Ahmet Muhip Dranas da öldü. Yetmiş yaşındaydı. Yeni şiirleri var mıydı? Bilmiyorum, belki yazıyordu, ama yayımlamıyordu. Başka yapıtları var mıydı hazırladığı? Bunları yakında öğreneceğiz. Bir avuç dizedir bize bıraktığı. Bir avuç!.. Ama en değerli taşlar gibi ölümsüz dizelerle dolu bir avuç... İlle de binlerce şiir mi yazmalı? Zaman o binlercenin yüzlercenin içinde bir seçme yapacak nasıl olsa. Hiçbir ozanın arkasından kalmaz yüzlerce şiir; yaşamaz, etkilemez insanlığı, içlerinden beşi onu, en çok da bir kitaplık şiir kalır. Dranas'ın *Şiirler* adlı kitabında önemsiz, değersiz, şişirme, aceleye gelmiş bir tek şiir bulamıyorsak, bu yüzden, bu sanatçı duyarlığından, bu ozan ustalığından...

İlk gençliğimden bu yana sevgiyle izlediğim bir ozandı Dranas. Benim en sevdiğim sayılı ozandan biriydi. Özellikle Fransız şiirinin etkisini taşırdı dizeleri. Herkes gelir Dranas'la Tarancı'nın Fransız ozanlarının, Baudelaire'in, Mallarmé'nin, Verlaine'in, Rimbaud'un çizgisinde, beğenisinde ozanlar olduklarını. Ama iki ozanımız da kendi kişiliklerini, kendi ülkelerinin, toplumlarının havasını duyurmuşlardır dizelerine... Olsa olsa bir etkilenme vardır, ama bu etkiyi eritmesini, özümlemesini başarmışlardır. Yahya Kemal'de, Ahmet Haşim'de de görülür Fransız şiirinin etkisi... Önemli olan etkiyi aşmak, kendine özgü bir şiire ulaşmaktır. Adı geçen ozanlarımız bunu gerçekleştirmişlerdir.

Çoğunlukla ezberimizdedir Dranas'ın dizeleri.

Yeşil pencerenden bir gül at bana,
Işıklarla dolsun kalbimin içi.
Geldim işte mevsim gibi kapma

Gözlerimde bulut, saçlarımda çiğ.

gibi:

Söylenmemiş aşkın güzelliğiyledir
Kâğıtlarda yarım bırakılmış şiir:
İnsan, yağmur kokan bir sabaha karşı
Hatırlar bir gün bir camı açtığını
Duran bir bulutu, bir kuş uçtuğunu,
Çöküp peynir ekmek yediği bir taşı...
Bütün bunlar aşkın güzelliğiyledir...

Bunlar ezberimdeki dizelerinden birkaçı...

Bizim kuşağın unutamadığı, anlayamadığı bir başka şey de, Dranas'ın 1946'dan bu yana neden tutucu bir siyasal eğilimden yana göründüğüdür... Demokrat Parti'den yana olmak belirli bir yere kadar yerilecek bir davranış sayılmayabilir, ama DP'nin, Bayar'ın, Menderes'in gerçek yüzleri ortaya çıktıktan sonra Dranas gibi büyük bir ozanın bunu görmesi, anlaması, bu tür politikacılarla, onların tutumlarıyla her türlü ilgisini koparması gerekirdi. Oysa sonuna dek DP yanlısı kaldı Dranas... İki kez milletvekili adayı oldu. Sinop'tan; ikisinde de yenik düştü, ama DP, daha sonra AP iktidarlarının sanat alanında sözü geçen, etkili bir kişisi olarak yaşadı. Etkisini de olumlu bir yönde kullanmadı. Bunlar, kişisel güçsüzlükler, kolay anlaşılmayacak, ya da yaşamın türlü oyunlarıyla açıklanabilecek şeyler... Yaşam biter, politik tutumlar sona erer, geriye yapıtlar kalır; o yapıtlarda da Dranas'ın ölümü yenmiş sanatçı kişiliği ağır basar. Basacaktır da...

Şiirler kitabını "Sevgi ve dostlukla ta ötelerden" diye imzalamış... Ta ötelerden... Ozanlar sanatçılar "ta ötelerde"dirler; o "ta öteler" iki adım yakınımızda olsa da... Kendi güncel kişiliklerine de "ötelerden" bakarlar, kimi zaman acıyarak, kimi zaman kızarak...

Zaman kesin; bağışlamaz!
Bulur beni; ben ölürüm.
Zaman kesin, bağışlamaz.

diyerek... Evet, dizelerdir gerçek yaşamları ozanların. En güzele, en iyiye, en sevgiliye sundukları için bu dizeleri...

BİR ŞİİR HAVASINDA

Şiirdi sanki havada esen. Dokunulan, duyulan, söylenen. Her şey şiirdi. Şiir içindi. Tüm ozanlar vardı çevremde. Dünyanın dört bir yanından gelmiş ozanlar: Amerikalılar, İsveçliler, İngilizler, Rumenler, Yunanlılar, Almanlar, Hırvatlar, Slovenler, Sırplar, Makedonlar, Arnavutlar, Avustralyalılar... Say sayabildiğine! Geçen yıl Altın Çelenk Ödülü'nü kazanmış Rafael Alberti vardı. Omuzlarına dökülen uzun beyaz saçlarıyla bir şiir tanrısı gibi. Tam otuz altı yıl İspanya'dan uzakta, sürgünde yaşamış büyük bir ozan. Pablo Neruda anılarında ne demişti Alberti için: "Alberti dünyanın en bunalımlı döneminde şiirin topluma ne oranda yararlı ve destek olacağını göstermiş bir ozandır. Şiirin topluma yararı ve desteği, güce, ince duyguya ve sevince dayanmasıdır. Bu özellikleri olmayan şiirin sesi az çıkar, türkü haline gelemez, oysa Alberti hep türkü söylemiştir."

Drim Oteli, Struga'da, Ohri Gölü kıyısında görkemli bir yapı... Turistik kente yakışan bir otel. Orta yerinde kış bahçesi var, çepçevre odalar... Akşamüstü ozanlar kaynaşmaya, dostluğa, söyleşmeye başladılar. Diller birbirine karıştı. Bir şiir dili sanki çıktı ortaya!.. Gece gittik Şiir Evi'ne... Yugoslavya'nın çeşitli dillerinde şiir yazan ozanlar güzel şiir okuyan

oyuncuları dinledik. Ertesi gün Şiir Dili üzerine yapılan sempozyumda yaptığım konuşmada şunları söyledim ben de: "Bir toplumda ozan yoksa, yetişmemişse, yetişmiyorsa o toplum bir süre sonra tarih yapraklarından da silinir gider. Din kutsal kitaplarının 'şiir dili' ile yazılması da insanoğluna seslenmek, onu etkilemek içinen sağlam yolun şiir olduğunu göstermez mi ? Şiir, kendi başına ayrı bir dildir, her dilin şiiri ayrıdır, ama bilmediğimiz bir dilde şiir okunurken anlarız o okunan şeyin şiir olduğunu. Dün gece Şiir Evi'nde Makedonca, Sırpça, Arnavutça, Slovence şiirler dinledim. Tek sözcük anlamadım, ama ses olarak yine de tattım o şiirleri. Demek bir şiir dili var."

Makedonya Türk Şiiri bugün kendi varlığım iyice duyuran bir güç oldu. Çoğunlukla Üsküp çevresinde oluşan bir şiir topluluğunu uzun yıllardan beri izlerim. Şükrü Ramo, Mustafa Karahasan, Nusret Dişo Ülkü, Fahri Kaya, Necati Zekeriya, Naim Şaban, İlhami Emin, Hasan Mercan, daha gençlerden Avni ve Suat Engüllü kardeşler, Fahri Ali, Esat Bayram,Bayram İbrahim, İskender Muzbeğ'in dizelerini "Birlik", "Tan", "Sesler", "Çevren" gibi sürekli yayınlardan çocuk dergilerinden ve kitaplarından okudum. Önceleri Türkçeleri çok bozuktu, yanlışlarla doluydu. Bu, daha çok düz yazılarda belli oluyordu. Şiirde nerdeyse ayrı bir tat oluyor bu Türkçe aksaklıkları! Zamanla Makedon Türk ozanları Türkiye ozanları kadar ustalıkla kullanmaya başladılar dili. Bugün bölgesel bir renk ayrımından başka bir ayrımları kalmadı bizlerden...

Struga Şiir Geceleri'nde İlhami Emin'le Suat Engüllü de şiirlerini okudular. Hasan Mercan, Avni Engüllü, Fahri Kaya, Şükrü Ramo da toplantıları izlediler. Makedonya Meclisi Asbaşkanı Ramo ile parti merkez komite divan üyesi Fahri Kaya zaten Struga Şiir Geceleri'nin yöneticileri arasındaydı... Demek istediğim, kendimi ayrı bir ülkede bir yabancı olarak duymadım Struga'da... Ne toplantılarda, gezilerde, ne de halkın içinde... Ohri'de, Struga'da Türkçe konuşan pek çok insan var. Yalnız Türkler değil, Makedonlar arasında bile

Türkçe bilenler çok. Tüm Makedonya'da Türkçe konuşarak gezilebilir.

Dedim ya, şiirle yaşadık bir hafta süreyle... Ozan Ataol Behramoğlu da dizeleriyle, güzel okuyuşuyla, konuşmalarıyla Türkiye şiirini başarıyla temsil etti. İlgiyle, sevgiyle izlendi şiirleri, konuşmaları... Zaten hiç yabancılık yoktu ozanlar arasında. Kırk yıllık dost gibiydiler birbirleriyle... Köprüde şiirlerin okunduğu gece bir süre halkın içinde dolaştım. En uzak yerlerden bile duyuluyordu çeşitli dillerde şiirlerini okuyan ozanların sesi. Irmağın iki yanına toplanmış halk geçen yazların şiir havasını bir kez daha yaşıyorlardı. Seviyorlardı şiir dilini, anlıyorlardı. Yoksa ne işleri var gecenin ayazında?

Baudelaire ne demiş: "Sağlıklı bir insan yirmi dört saat ekmeksiz kalabilir ama şiirsiz asla..." Doğrusu şiirle, ozanlarla birlikte olmak bambaşka bir duygu veriyor kişiye. Bu açıdan şimdiye dek katıldığım uluslararası toplantılar içinde beni en çok etkileyeni bu oldu diyebilirim. Neruda ne güzel söylemiş, "Şiiri kim öldürebilir? Şiir kedi gibi yedi canlıdır." Struga Şiir Geceleri şiirin ölümsüz gücünü bir kez daha gösterdi.

YAVUZ'UN ŞİİRİ

Hilmi Yavuz'u ilk kez Fatih'te tramvay caddesindeki gazeteci Mehmet'in sergisinden tanıdım. Daha doğrusu tanımış olmalıyım. Kişi kendinden gençlerle tanışırken adları, kimlikleri aklında tutamıyor; onlardan biri ünlü bir kişi olarak ortaya çıkana dek... Hilmi Yavuz, Fatihli'ydi, o yıllarda ben de, incecik, dal gibi bir çocuk... Sonra Necatigil'in öğrencisi olarak karşılaştık. Erenköy Lisesi'nde bir edebiyat matinesi vardı, orada... Unutmuş gitmişim Fatihli delikanlıyı, orada bir şairle karşılaştım. Hem şair, hem usta bir oyuncu... Şiir okuması mı, yoksa kendi şiirleri mi dikkatimi çekti. Necatigil'e sormuştum. *'Bu çocuk kim?* diye... Daha sonra lise bitti, üniversite yılları başladı. Hilmi Yavuz gazeteciliğe atıldı. sanırım *"Vatan"* gazetesine girmesinde benim de katkım oldu. Genç bir şair, iyi bir gazeteci, gazete yazarı olur mu? Babıali'de edebiyatla, şiirle, öyküyle uğraşanları pek tutmazlar, daha doğrusu böylelerine pek güvenmezler. Oysa Hilmi, kısa sürede gazeteci olarak da başarı kazandı. Haberci, röportajcı, eleştirici nitelikleriyle dikkatleri topladı. Derken *"Cumhuriyet"* te dış politika sekreterliği, haftada bir dış olayları topluca yansıtan değerlendiren yazılar... Sonra Londra'ya, BBC'ye beş yıllığına gidiş...

Size Hilmi Yavuz'un yaşam öyküsünü anlatmaya başlamış gibiyim! Yavuz'la Londra'da buluştuk sekiz on günlüğüne. Yıl 1966. Baktım, çok düzgün bir İngilizce edinmiş, Fransızcası da iyi. Tek eksik, yüksek öğrenim diploması... Londra'ya gelmişken onu da edinmesi güç olmadı Yavuz'un. Londra Üniversitesi Felsefe dalını bitirdi birkaç yıl içinde... Gazetecilik, şairlik, şimdi felsefecilik de eklenmişti. Ne yapacaktı dönüşte? Basında mı kalacak, yoksa öğretimde mi görev alacaktı. Kendi yolunu kendi çizdi: Yüksek okul öğretmenliğini seçti. Çok başarılı olduğu gazeteciliği, gazete yazarlığını bir yana bıraktı. Boğaziçi Üniversitesi'nde ve Güzel Sanatlar Akedemisi'ndeki derslere verdi kendini. Zaman zaman tartıştığımız oldu. Oluyor da... Hilmi Yavuz benim için *'genç'* bir şairdir, taptaze duyguların şairi... Onu *'bilimci'* bir kişi gibi görmek yadırgatır beni. Kesin, yoğun, hatta belirsiz savların karışıklığında yitip gitmesinden korktuğum da olmuştur ne saklayayım.

Ama Hilmi Yavuz her şeyden önce şiire vurgundu, seçkin bir şiirseverdi, kendine özgü dizelerin yaratıcısı bir şairdi. Gazetecilik de, felsefe alanında çalışmalar da onu şiirden koparamadı. İşte kanıtları:

Bakış Kuşu, Bedreddin Üzerine Şiirler, Doğu Şiirleri, şimdi de *Yaz Şiirleri...*

ey uçurum gözlü sevgilim!
ne zaman baksam
bir hiçlik tadı
ve ağzından
yıldızlar uçuran
ergin, yeşil ve yabanıl
bir yaz gecesi gibisin
yüzünde yolların gülüşü
ve yaz göğüne ilişkin
bir esenlik üretiyorsun
geçip giden fırtınalardan

Yüksek sesle okuduğunuzda şiirin sesi dalga dalga vuruyor yüreğinize. Var olmanın güzelliğini duyuyorsunuz dizelerin derinliğinde.

Yaz Şiirleri, geçen yılın en güzel kitaplarından biri, bence. Geçen yaz, bir de bu yaz girmiş şiire. Ya daha öncekiler, ya daha sonrakiler? Şair, bitip tükenmez yazıların insanıdır. Sözcükleriyle yaz mutluluğunu getirir, güzün serinliğini duyurur. Her şey sözcükle oluyor. Boş yere dememişler "Önce söz vardı" diye. Ben de kitabıma bu adı verdiysem bunun için: *"Önce şiir vardı"*... Önce de sonra da hep şiir vardır, olmalıdır. Baudelaire'in dediği gibi, *"Sağlıklı bir insan yirmi dört saat ekmeksiz kalabilir, ama şiirsiz asla."*

kalp kalesi! her dize
bir gizli bahçedir
sevda senin hisarın
âh çeken kılıcın

diyerek...

sen ki acıdan sözcükler
dövdün güllerin örsünde

diyerek...

ben şimdi bir gülü
kendi güvenliği için
bir sevda şiirine dönüştürmeye
yargılı bir şairim yaptığım bu işte!

diyerek...

şiir, hilmi yavuz, mühür
lenir ve gömülür

diyerek...

ben bu şiiri yazdım da
belki
yazmadım da

diyerek... Hilmi Yavuz'un dizeleri gelir sokulur yanınıza bir dost gibi, bir sevgili gibi... Unutulması olanaksız anılar bırakır.

"Şiir bugünün tarihini taşır," demiş Fransız şairi Blaise Cendrars... Yavuz'un şiirleri de bugünü dünden alan, yarına götüren anlamlar, özgünlükler taşıyor. Kimi şair var dizelerinde düzyazının nitelikleri görülür. Böylesi de şiir, şiir olmasına... Ama Yavuz'un dizelerini düzyazı olmayan şiire en güzel örnekler olarak gösterebiliriz. Sağlam kuruluşu özgünlüğü, kişisel duyarlığı ile "işte bu şiirdir" dedirten dizeler bunlar... *Bakış Kuşu, Bedreddin Üzerine Şiirler, Doğu Şiirleri,* şimdi de *Yaz Şiirleri*... Yavuz şiirimize yepyeni bir duyarlıkla, kişilikle girdi. Bir daha çıkmamak üzere...

CANSEVER'İN BÜTÜN ŞİİRLERİ

Gölgen yok senin, ayak izlerin yok
Neden mi? acılar barınmamış ki sende
Mutluluk yok, mutsuzluk yok.

Edip Cansever'in şiiri kendine özgüdür. Her ozan kendinden öncekilere bağlanır. Cansever'i önceki kuşakların ozanlarından hiçbirine bağlayamıyorum. Şiiri, o düzyazıya çok benzeyen, çok yaklaşan, yine de düzyazı olmayan şiiri, ilk bakışta önemli hiçbir şey anlatmaz gönürür; ama duyan, anlayan, sezen okurların gözünde büyük derinlikler gizler.

Yaşamlarıdır ozanları başka kılan... Eş yaşamalardan geçen ozanlarda bile — gerçek birer ozansalar — ayrı nitelikler görülür. Ama yaşamı kendine özgü bir kişinin şiiri, ötekilerden kalın çizgilerle ayrılacaktır ister istemez... Cansever bir İstanbul ozanıdır. Fatih'de, çocukluğunu ilk gençliğini geçirmiş; babasının yanında Kapalıçarşı'daki bir dükkânda küçük yaşta ticaret dünyasına girmiş, daha sonra bir kuyumcu dükkânı işletmiştir. Bütün bu uğraşlar üstünden denizin dalgaları gibi geçmiştir. Ozanlığını bozmayan yaşam dalgaları gibi... Yine de yaşamın tuzu biberi sinmiştir dizelerine... Bir ozan olarak yaşamıştır tüm ömrünce, ozan bakışı, duyuşu ile...

1950 öncesinde tanıdım Cansever'i... Çok gençti. İlk kitabı *İkindi Üstü* 1947'de, yani 19 yaşındayken çıktı. O günün modası Orhan Veli'ler biçiminde, içtenlikli, yalın bir dille yaşamın sevincini duyurmaktı. *İkindi Üstü* ilk deney oldu. Son günlerde yayımlanan "Bütün Şiirleri"ne bu ilk kitabından bir tek şiir bile almadığına göre, hatta ikinci yapıtı *Dirlik Düzenlik*'ten bile ancak üç şiir seçtiğine göre bu ilk kitaplarını kendisi de bir yana itmiş oluyor demektir. Oysa bir ozanın ilk deneyimleri, ilk dizeleri o ozanın kişiliğinin oluşmasında, tanımlanmasında önemli ipuçları verir okura... İlerde Cansever "Bütün Şiirleri" nin yeni baskısını yaparken bir tanesini bile saklamadan tüm şiirlerini okuruna sunmalıdır derim ben...

Fatih'teki apartmanın üst katında, güzel bir içki sofrasının başında yalnızca şiir konuşarak geçirdiğimiz akşamları diriltiyorum belleğimde... Salâh Birsel, Cansever ve ben... O günlerde Birsel'in sağlam biçimciliği genç ozan Cansever'i etkiliyordu. Birsel'in etkileri görülür *'Dirlik Düzenlik*'teki kimi şiirlerde... Özellikle söyleyiş açısından...

Nasıl da kaynaşıyordu meydan
Değişmemişti kırların hali
Otlar fidanlar gibiydiniz
Uzakta şimdi.

Ama *Umutsuzlar Parkı, Yerçekimli Karanfil, Petrol, Nerde Antigone, Tragedyalar* ile Cansever gerçek kişiliğini buldu. Öyle bir kişilik ki ne o kimseye benziyordu, ne de kimse ona... Tek başına özgün bir ozandı artık. Sevenleri de çoktu, bu şiirleri düzyazıya benzetenler de...

Konuşsam dinler miydiniz
Kırık dökük aşkları — ne kaldı şimdi —
Dibe çöktüler bir bir
Yavaş yavaş ıslanan
Gereksiz eşyalar gibi.

Yaşlandıkça daha iyi anlıyorum galiba
Bu anlamlı sevgiyi
Önümüzde biraz peynir, bira
Hiç bitmemiş konuşacaklarımız sanki

Kim bulmuş ki yerini, kim ne anlamış sanki mutluluktan
Ey yağmur sonraları, loş bahçeler, akşam sefaları
Söyleşin benimle biraz bir kere gelmiş bulundum.

gibi dizeler alır kişiyi götürür ozanın evrenine. Ki o evrende hepimize yer vardır. O dizelerde anlatılan belki de bizizdir, bir gün er geç duyacağımız, yaşayacağımız, ya da duyup yaşadığımız, ama anlamına, bilincine varamadığımız yaşam anlarıdır...

Cansever'in bugüne dek yayımlanmış bütün şiir kitaplarından seçmeler Cem Yayınları'nda çıktı. Ozan bu seçmeyi kendisi yapmış, yeni kitabı Eylülün Sesiyle'yi de son bölüme eklemiş... Kişilik sahibi ozanların bütün şiirlerini bir arada bulundurmak, bir roman okurcasına o ozanın evreninde yitip gitmek daha etkili oluyor.

Konuşsam uzun uzun
Ölüm var, beklemekte pusuda.

diyen ozan gibi, biz de bir okur olarak bu dizeleri uzun uzun okumak, ölümü, yaşamı, seviyi düşünmek olanağına kavuşuyoruz.

Saat onda kalkacakmış vapur
İster kalksın, ister kalkmasın, bana ne yolculuktan.

demesine bakmayın, ozanlar gerçi vapurlar kalksa da kalkmasa da, bir geziye çıksalar da çıkmasalar da, yani yaşamın içinde ve dışında kaldıklarını sansalar da, şiirin içinde, göbeğindedirler. Şiir yazmak için yaşayan bir insandır ozan, başka şey için değil... Edip Cansever de böyle mutlu bir kişidir işte.

Peki
Ne olup bittiydi var mı anlayan.

diye soran hep soran, hepimizi de bu anlamı duymaya, sezmeye çağıran...

ŞAİR VE ÖZELEŞTİRİ

"İnsan şiir yazan hayvandır," diyor Külebi "Örneğin ilk insan roman yazarak, öykü yazarak, oyun yazarak işe başlamamıştır. Fakat mutlaka türkü söylemiştir, şiir yazmıştır ve ben şiiri insanoğlunun üretimleri arasında en doğal olanlardan biri sayıyorum. Zaten çevremizde de çok şiir yazanla karşılaşıyoruz. Bu bile, şiirin ne kadar doğal bir sanat olduğunu gösterir."

Şiir yazmayan var mıdır? Özellikle Türkiye'de okumuş yazmış kişiler arasında — hiç değilse gençliklerinde — şiir yazmamış insanlar sayılıdır sanırım. Bakarsınız hekimdir, bir fırsatını bulup çeker dolabı eski dizelerini çıkarır okur. Bakarsınız askerdir, bakarsınız hukukçudur, iktisatçıdır, tüccardır. Hepsi hepsi yaşamlarının belirli bir sürecinde duygulanmışlar, öfkelenmişler, korkmuşlar, sevinmişler mutlu-mutsuz olmuşlar, şiir yazarak bir huzur duymuşlardır. Külebi'nin dediği gibi "doğal bir sanatın" şiir...

Ama her şiir yazan, daha doğrusu, yazdığını "şiir" diye ortaya çıkaran her kişi "şair" midir? Değildir. Olamaz da... "Şair" olmak heveslenip, coşup, duygulanıp "bir şeyler" çizikleyerek içini boşaltmak değildir. Uzun yıllar önce bir ruh hekimi, "şiir bir boşalımdır" demişti. Boşalımın iyisi de vardır, kötüsü de! Önemli olan "şiir" diye yayımlanan alt

alta dizilmiş satırların bir kez değil, yüz kez, yıllar uzunluğunca okunabilmesi, hep aynı tadı verebilmesidir. Kuşaklar değiştikçe, "şiir"in güzel bir şarap gibi daha değerlenmesi, güzelleşmesidir.

Cahit Külebi'nin "Anyazko" dergisinde çıkan "Özeleştiri" adlı konuşmasını okurken ben de eski "şairlik" günlerime dalıp gittim. Çağrışımlar böyle anlarda birden güçlenir, birbirini izler... Lisedeydim, şiir yazıyordum, o zamanın ünlü dergilerine başka adlarla yolluyordum, çıkıyordu. Ama ben o yazdıklarımın "şiir" olmadığını seziyordum. Çünkü şiir okumayı daha çok seviyordum. Kendim yazmış gibi oluyordum o güzel şiirlerin tadını duydukça... 1940 yıllarında ne çok şair vardı... Hepsi değerli, değişik, ilginç, bambaşka şairlerdi... Dranas, Tarancı, Dağlarca, Orhan Veli, O. Rifat, Anday, S. Kudret, B. Necatigil, R. Ilgaz, A. Kadir, Dinamo, Cumalı vb.. Bunların içinde bir de Cahit Külebi... Bugün adı geçen şairlerimiz... Daha niceleri vardı şimdi unutulup giden...

İlk 1940'ta karşılaştım Külebi'nin dizeleriyle,

O ağlarsa korkar
Veya
Gülse korkar

diye başlayan bir şiiri vardı "Sokak" dergisinde. İlgimi çekti. Değişik bir söyleyiş, değişik bir duyuş, değişik bir etkileyiş... Kimseye benzemiyordu, olsa olsa "Bacanak" dediği halk ozanlarına...

Zeytinyağı ve ekmek kadar kıttı
Hürriyet memlekette
Büyüdüğü zaman akranları Mehmet Ali'nin
Her şey bol olur elbette.

Kırk yıl önce yazmış bu dizeleri... Kırk yıl sonra Mehmet Ali koskoca yetişkin bir insan. Ama "bol" olan nedir, olmayan nedir? Ozanların özledikleri nelerdir? Gelecekten

bekledikleri, düşledikleri o güzel günler nerededir? Şair güzel yarınlar hayal eder; içinde yaşadığı zaman parçasının dışında, ötesinde duymak ister kendini... Külebi şöyle diyor: "Benim için önemli olan, sanatçının aynaya baktığında, ya da çevresine baktığında gördüğü şeyi, kendi insan kalbi açısından yansıtmasıdır." 1940'ların gerçeği neyse, onu görmek, duymak, kendince yazmak, 1980'de de öyle... *Adamın Biri* kırkların yapıtı ise, *Yangın* da seksenlerin yapıtıdır. Şair, gördüğü şeyi yüreği açısından yansıtmıştır, dün de, bu gün de...

"Özeleştiri" demiş, ama daha çok başkalarını eleştiri!.. Bir çeşit savunma... Sanatçılar kendilerini savunamaz mı, yanlış anlamaları önlemeye çalışamaz mı? Ben doğru görmem bunu. Hem gerekli de değildir. Bir sanatçı ürünlerini vermiş, sunmuş topluma... Kırk yıl önce yazdıkları bugün de canlı kalmışsa, bugün de okunuyorsa, okunduğunda bir sevinç, bir acı, bir değişik tat veriyorsa, yapacağını yapmış sayılır... Külebi'nin "Sivas Yolları", "İstanbul", "Hikâye" gibi nice şiirleri otuz beş yıldır yaşıyor. Demek başarmış, sanatında bir doruğa ulaşmış. Şimdi neyi, kimi, niçin savunacak?

Külebi'nin düzyazılarının da tadına doyum olmaz. "Özeleştiri" de öyle... "Sizi şaşırtacak bir şey söyleyeyim, ben, çocukluğumdan sonra yıllar var ki doğada yaşamadım. Yani bir gün şöyle çıkıp da, 'Oh Allaha şükür' deyip doğanın içinde, bir ormanda dolaşamadım." diyor. Doğayı, Anadolu'yu en içten duygularla, en tatlı renklerle çizen bir şairin bu sözleri şaşırtıcıdır. Ama sanat başka, doğa başka... Bir de şu şartlarını okuyalım: "İstedim ki şiirim iyi insanların şiiri olsun. İnsanlara iyilik, iyimserlik, mutluluk aşılamaya çalışsın."

YARININ BİR ŞAİRİ Mİ?

Koşuyorlar
Şemsiyeler ayaklar
Yüzler yok
Ağızlar konuşmuyor
Saat sabahın sekizi
Dışarda yağmur yağıyor

On üç yaşında bir şair: Ali Erenus, Şair Müştak Erenus'la oyun yazarı Bilgesu Erenus'un oğlu. İlk şiir kitabını yayımlamış: *Güneşe Yakın Bir Yerde...* Kapağı da kendi çizmiş. Apartmanlar, apartmanlar... Sapsarı bir güneş... Ta tepede. Ama hepsinden yukarda da kocaman bir uçurtma...

İşte bu uçurtma var ya, aldı beni uçurdu gerilere. Nedense, uçurtma, yazarları, hep etkiler. Ben de uçurtma uçururdum küçükken. Ama büyük büyük olanlarını değil. Benimkiler şeytan uçurtmalarıydı. Şehzadebaşı'ndaki ahşap evin bahçeye bakan penceresinden bırakırdım rüzgâra, ip gerilir gerilir, uçurtma surların tepesine kadar çıkar, sonra da erik ağacının dallarına takılır, paramparça olurdu, haydi bir yenisi...

Sait Faik'in, ilk yayımlanan yazısı "Uçurtmalar"dır. 1929'da yayımlanmış; "Ben bir kuş olsaydım. Yükseklerde

uçan bir kuş. Kanatlarını germiş, gölgesinin düştüğü yerden bihaber bir kuş. Uçurtmaları gagalar mıydım? Ben bir kuş olsaydım. Ufacık bir kuş. Uçurtmaları acaba nereden seyrederdim? Çınarın üstünden mi ? Yoksa yukarlardan, atmacalardan korkmayarak daha yukarlardan, uçurtmaların üstünden mi?" Nurullah Ataç da bir yazısında, çocukluğunda hiç uçurtma uçurmadığını, babasının annesinin bu çocuk eğlencesini yasakladığını yazmadı mı? Uçurtma demek, çocukluğun güzel günleri, anıları demek...

Ali Erenus günümüzün çocuğu, iki üç yıl sonra delikanlılık çağma adım atacak. Ama daha şimdiden "yarın"ı, o güzel yarınları düşlüyor:

Ey yarının umutları
Kuracağız bu dünyayı
Ve bu güzel ellerimiz
Ulaşacak mutluluğa
Ey yarının umutları
Ekeceğiz buğdayları
Toplayacağız ürünleri
Doyuracağız insanları
Ve büyük bir mutlulukla
Büyük bir kıvançla
Yarınları göreceğiz çocuklar
Yarınları göreceğiz.

Ünlü bir şairimizin "güzel günler göreceğiz çocuklar" seslenişinin benzeri bir düşleyiş... Yarınların daha güzel olacağı inancı da beslenmese, ne olurdu halimiz? Umut, hep umut, düş hep düşleme...

Çocuk şairlere hiç güvenim yoktur. Hele ana babaları şair, yazar, sanatsever olan çocukların yazdıkları şiirlere... Dünya yazımında çocuk şair yoktur. Bir zamanlar Minou Drouet diye bir kız vardı. Fransa'da, büyüdükten sonra yitip gitti, adı anılmaz oldu. Çocuk ressamlar da öyledir, yıllar öncenin Hasan Kaptan'ını, Bedri Baykam'ını anımsayan kim

şimdi? Babaların, zorla sanatçı yapmaya çalıştıkları çocuklar büyüdüklerinde gerçek yollarını bulurlar, ama oldukça mutsuz bir çocukluk geçirdiklerini hiç mi hiç unutamazlar. Kendiliğinden olmazsa, çocuk onun bunun itişiyle bir şeyler yapmaya kalkışırsa ya da kalkıştırılırsa sonu gelmez bu hevesin...

Ne var ki, Ali Erenus'un şiirleri gerçekten umut verici. Şair Behramoğlu kitabın arka kapağında Erenus için şöyle diyor: "Bu dizeleri on üç yaşında bir çocuğun yazdığına inanmak kolay değil". Gerçekten de öyle... Ana babanın payı akla geliyor hemen. Bilirim, yıllar önce bir yakınım da böyle şiirler yazardı, hem daha ilkokulun ilk sınıfında. Çocuk bir şeyler söyler, kar üstüne, ağaç üstüne, okul, arkadaş üstüne, hemen yazarlardı anası babası... İlginç şeylerdi bunlar. Bana verdiler, ben de bir çocuk dergisi yöneticisine gösterdim, o da beğendi, yayımlamaya kalktı. Ama ben vermedim, o çocuğa acıdığımdan; içinde şiir yazma isteği varsa, büyüdüğü, bilinç ışığına kavuştuğu zaman kendi seçmesiyle bu işi yapmasmm daha doğru olduğuna inandığımdan... Çocuk büyüdü, ama ne şiir yazmayı düşündü, hatta ne de okumayı!.. Böyledir çocuk ressamlar, şairler; bu işler bir çocukluk hevesi olarak kalır çoğunda, ana babanın bir özlemi olarak...

Ali Erenus'un büyüdüğünde iyi bir şair olmasını isterim. Belki de olacak... Yaşı on üç, delikanlılığın eşiğinde... Sezgileri, duyumsamaları, düşleri var kendince özgü... Behramoğlu da diyor ya: "Bir duygunun eşiğindeyim/Kapısı açık bana. Bu duygu, ozan olmak duygusuysa eğer, bu kapının Ali Erenus'a gerçekten açık olduğu görülüyor. Hem de alabildiğine açık..." Bunu on yıl sonra göreceğiz. Kapı açık mı, yoksa aralık mıydı? Bir geçici heves miydi, yoksa bir tutku mu? Şimdilik şair bir baba ile oyun yazarı bir annenin, sanat, şiir, yazın havası içinde yetiştirdikleri oğulları Ali, değişik dizeler yazıyor, yarınına güven duymamızı istiyor...

Denizin maviliği doruğa ulaştı
Bir kuş kadar ince bu sessizlik
Kimse konuşmuyor

Şu insanların üzerindeki pırıltı
Güneşten daha parlak
Ateşten daha sıcak
Sudan daha duru
Bir aydınlık var
Kimse bilmiyor.

BİRSEL'İ OKURKEN

Şu bildiri var ya, şu bildiri, bugün de yarın da hep sürdürecek etkinliğini... Değişmeyen yasası bu doğanın, özellikle sanatçıların, şairlerin...

İnanın sözüme şairler
Üçer beşer söneceğiz
Yirmi ikiye varmadan
Rüştü gibi öleceğiz...

Rüştü Onur, *"Yaşarım ben şapkamın altında"* diyordu 1940'larda... Ölüp gideli kırk yıl oldu. Gidenler genç kalırlar, kalanların "genç"liklerini korumaları ise büyük çabaya bağlı...

Salâh Birsel'in üç kitabı var masamda: *Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu*'nun Karacan Yayınları'nda çıkan ikinci basısı. Yeni deneme kitabı *Paf ve Puf* (Ada Yayınları), bir de İş Bankası Kültür Yayınları'nda yer alan tüm şiirleri içeren *Köçekçeler*... Ben sanatçıların kişiliklerindeki gizlerini dizelerde ararım. Hele şairse o kişi... Dizeler yalan söylemez, dizeler okuru aldatmaz, şairler ne denli uğraşsalar, didinseler de kendilerini saklayamazlar.

Budur size doğru haber
Sapır sapır düşeceğiz

Bütün aptallar duracak
Biz gideceğiz...

Yok, o aptallar da gidiyor ya!.. Yalnız onlar gidecekleri zamanı bilecek kadar akıllıdırlar. Bakmayın "aptal" diye ün saldıklarına. İşlerine gelir "aptal" görünmek!.. Ben yaşamım süresince "aptal" saydığın nice insanın ne doruklara yüceldiklerini gördüm, görüyorum; göreceğim de... Birsel'in "Bildirisi"ne takılıp kaldım.

Ya tıkanacağız sofrada
Ya merdivende kalacağız
Kırk yedide Sait gibi
Topraklara gireceğiz...

Orhan Veli, Rüştü Onur, Muzaffer Tayyip, Sait Faik, Cahit Sıtkı, Ziya Osman... Türk yazınının unutulmaz adları... Birsel, bugünün genç ozanlarına, yazarlarına sesleniyor:

Benden size bu kadarı
Öleceğiz şairler öleceğiz
Orhan Veli gibi sokakta
Düşüp tükeneceğiz...

Kimse bakmayacak suratımıza
Gün güne azalacağız
Üç beş şiir yazmadan
Ortadan silineceğiz

Köçekçeler'de Birsel'in tüm şiir kitapları yer almış, 1961-62 şiirleri *Haydar Haydar;* 1955-1960 şiirleri: *Kikirikname*, 1955-1960 şiirleri *Ases*, 1947-1954 şiirleri *Hacivatın Karısı*, 1940-1946 şiirleri *Dünya İşleri*, hepsi bu tek ciltte bir arada... Bir şairin, az ama öz yazan bir sanatçının bugüne dek yayımladığı kitaplar... Ne iyi oluyor şairlerin, hele sanat yaşamları belirli bir birikime ulaşmış şairlerin bütün şiirlerinin

bir araya getirilmesi...

Salâh Birsel'le kırk yıllık dostluğumuz var. Kırk yıl, dile kolay!.. Geçmez sanılan uzunlukta, bir zaman parçası! Ama geçmiş gitmiş işte!.. Geriye ne kalmış? Kim bilir, kaç ay, kaç gün, kaç yıl? Ne var ki Birsel durmadan çalışan, yazan, yaratan, araştıran bir kişi... Deneme alanındaki özgün ustalığını edebiyat sever okurlarım bilirler. Yeni bir dil yarattı kendine, önce belki yadırgandı, öylesine alışılmadık bir biçemi vardı. Bakıyorum özellikle genç kuşaklar sevdiler, benimseyiverdiler bu anlatımı.

Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu, Salâh Bey Tarihinin bir bölümü... 1940'lı yılların sanat çevresi, kişileri, serüvenleri. Birsel alaycı bir bakışla ele alıyor o zaman parçasını ve içindekileri... ki, ben de varım orada... Benimle de, başkalarıyla da, hatta kendisiyle de — en çok kendisiyle — eğleniyor. Tatlı tatlı eğleniyor hepimizle; okurla da... Ne var ki kızmak zor, darılmak olanaksız, öyleydi, öyleydik o günlerde!.. Yaşamın eşiğinde gençler olarak anlamsız serüvenler, oyunlar yaşıyorduk... Yazıyorduk, savaşım veriyorduk çevremizle, birbirimizle, kendimizle... "Unutulmaması gereken şey şudur. Kahveler Tarihi bir yerde edebiyat tarihinden başka bir şey değildir. Bir başka deyişle bu kitap bir edebiyat kuşağının tarihidir."

Paf ve Puf'da ise Birsel'in uzun denemelerini okuyoruz. "Ve Hurya İşkencecilere", "Türkiye Nasıl Kalkınır", "Fantoma Geliyor", "Padişah Olma Sanatı" vb. parçalar bir türlü güncelliği geçmeyen, boyuna yinelediğimiz konuları, sorunları içeriyor. Ama bu sorunlara, konulara Birsel'in her şeyi "alaya" alan bakışı, anlatışı egemen... Birsel'in şu parçasını birlikte okuyarak bitireyim yazıyı: "Adı unutulmuş bir zahit şöyle diyecektir: Şu gizli kalmasın ki Türkiye'nin kurtulması, Türkiye'nin kalkınması, Türkiye'nin çağdaşlaşması yalnız yazarların kafa patlatmalarıyla olmaz. Yurttaşlarımız da, siyasa adamlarımız da bunu istemelidir. Çünkü bir işin üstesinden gelmek için ilkin o işin üstesinden gelmeyi istemek gerekir."

BALKONDA SAATLER

Bıraktım artık hece veznini,
Seni izliyorum, seni.
Aşk şiirlerine daha dün taptığımız Faruk Nafiz bile
Çalsa yeridir Sekiz Yüz Otuz Beş Satır'ın kapısını,
Dost oluverse proleteryanın en gürbüz şiirleriyle!
Sivas yaylasında ne güzel esiyorsun Nâzım
Kızılırmağın çağıltısı
gürleyüğün göğe baş çekişi
Renk renk bulut bahçelerinin
süsleyişi ufukları
seninle çok daha güzel,
çok daha güzel, anladım.
Seni izliyorum adım adım
Nâzım!

1930 yılında Sivas'ta yazmış bu dizeleri Hasan İzzettin Dinamo... Yirmi bir yaşında Sivas İlköğretmen Okulu son sınıf öğrencisi... Hececi'lerle, Faruk Nafiz'le şiir sevgisini yaşatan, kendisi de onlara benzer dizeler yazan genç bir ozanın Nâzım Hikmet'in şiir evreniyle karşı karşıya gelmesi ne demektir? Bir fırtına, bir kasırga, bir yıkılış, sonra yeniden diriliş... Çok daha güzel anlamak bir şeyleri, sonra da bu yeni

yolda tüm yaşam boyu yürümek adım adım...

Ben de 1930'larda ilkokuldaki öğretmenim Turgut Bey'in yüksek sesle okuyup defterimize yazdırttığı, ezberlettiği "Salkım Söğüt" şiiriyle tanımıştım Nâzım Hikmet'i...

Akıyordu su
Gösterip aynasında söğüt ağaçlarını

diye başlar; bugün bile ezbere okurum bu şiiri... Dinamo'nun 1930 yılında Sivas'ta şöyle yazması doğaldı elbet:

Bu rüzgâr Nâzım, senden başkası değil
Bu rüzgâr, Nâzım, sensin, sen
Bütün ağaçlarını yerlere indirircesine esen...

Dinamo öyle yakında ki, şimdi sokağa çıksam, iki dakika sonra kapısını çalabilirim. Onu yığınlarca kitap, kâğıt, gazete ortasında masası başında bulabilirim.

Masmavi bir gün... Balkonda oturdum, dergiler, kitaplar, gazeteler... Notlar notlar notlar. Her kâğıda, deftere, kitaba bir şeyler çiziktirmek eski bir alışkanlık. Dizeler, özdeyişler, öykü özetleri, adları, alıntılar... Bir kez bu tür not defterlerimden birini gizlice aldılar çekmecemden, bir duruşmada karşıma çıkardılar düşman gibi. Bir şeyleri kanıtlamaya kalkıştılar onunla. Benim yaşantımdan bir kesitmiş gibi göstererek... "Bu bir roman taslağıdır," dedim, inanmadılar, orda "ben" diye yazmışım diye; "Ben her yere bir şeyler yazarım," dedim karşımdakilere, "benimle ilgisizdir onlar, daha doğrusu hem ilgili hem ilgisizdir, ne var ki yaşantım değildir," dedim; "Yazmasaydın," dediler.

Şu güzel öğle saatini harcamamalı böyle geçmiş acıların anımsamalarıyla... Şiirlerden başka bir şey girmesin yaşamla arama... Dinamo ile başladım, daha açar açmaz "Sanat Emeği" dergisini... Özdemir İnce son zamanlarda gerçekten "ince" şiirler yazıyor. "Bir Şiir Nasıl Başlar"ı olduğu gibi almalıyım, ama yer yok. Saymış.

Güneşin doğuşu, ağustos böcekleri, horoz sesleri,
limanda demir atan bir gemi, gıcırtılar,

hepsi bizi şiire götürür demek istiyor. Şöyle bitirmiş:

Şiir denen şey incir sütünün soluk kesen kokusuyla
başlayabilir
yani sana bağımlı bir şey, burnuna, o kokuyu almana,
çoğaltmana,
doğduğun kenti bir horoz sesinde bu adaya taşımana:
bir şeyler olur belki, belki bir şiir başlayabilir o zaman.

Refik Durbaş "benim ozanım" oldu artık. Kişi, yazarlarını, ozanlarını seçer kendi beğenisiyle, benimser onları. Bir yıl, beş yıl, kimi zaman bir hafta, bir gün... Durbaş ilk şiirlerinden bu yana izlediğim, sevdiğim bir ozan. Kusuru yok mu, var; Osmanlıca sözcüklerde şiir araması, bulması. Ataç bir gün bana çatmıştı öykülerimde "macera" sözcüğü çok geçiyor diye, daha doğrusu macera yerine serüven yazmıyorum diye... "Macera sözcüğünde yılların, yüzyılların biriktirdiği anlamlar var," demiştim. "Sen yeni anlam getir yeni sözcüklerle, eskilerin sözcüklere yüklediği anlamları bırak," demişti.

Simitçi çocuğun, çiklet satan çocuğun, defter satan çocuğun türkülerini yazmış... Hep görüyoruz bu çocukları, vapurlarda, trenlerde, yollarda... Nasıl Özdemir İnce horoz sesleri ile vb.'den şiire gitmişse, Durbaş da satıcı çocukların sesinden ulaşmış şiire, kendine özgü bir tat getiren dizelere... İşte "Defter Satan Çocuk":

defter satıyorum abi
al rengini çiz acının
al sesini çiz sevginin
al resmini çiz emeğin
çiçek bahçesine dönsün
kor alev yürekte hınç

Birinci hamur kırk sayfa
kalmadı bitiyor abi
bitiyor yüzümde sancı
gençliğimden çaldırdığım
alınterinin haracı

Güneşli bir günde balkonda geçen saatler, şiirler, şarkılar, anılar arasında....

Betimlemeler bütün bunlar, gözlemler,
belki bir şiir için notlar
yarın gene tekrarlanacak şeyler bir dakika geç,
bir dakika erken,
duymasan da, görmesen de, açmasan da balkon kapısını,

Sanki Özdemir İnce bana seslenmiş bu şiiri yazdığı o uzak Paros adasından...

"SEVGİ YOKSA BEN DE YOKUM"

Bir tren sesi duymaya göreyim
İki gözüm iki çeşme

demişti Orhan Veli. Şu tren düdüğüyle anımsadım birden. Bir tren gidiyor işte. Öyle uzağa değil, Halkalı'ya kadar gidebilecek ancak. Belirli bir yerden bir başka yere dek! Kent içinde işleyen otobüslere, trenlere, vapurlara acırım hep. Belirli bir gidiş geliş çizgileri vardır. Sınırları vardır. Belirli bir özgürlükleri vardır. Kimi insanlara benzetirim onları. Hepimiz biraz öyle değil miyiz? Bize sunulmuş yetkilerin, olanakların çizgisinden kopabiliyor muyuz?

Şiir kitapları dağıldı masama. En sevdiğim uğraş, daha doğrusu dinlenme yolum, şiirler okumaktır. Önce de yazmışımdır ya, bir kez daha yinelemek isterim, müziktir, resimdir, şiirdir, güzel bir öykü, derinliği olan bir roman okumaktır kişinin gerçek dinlenme yolu... Dinlenme demek, sırtüstü uzanıp, tembel tembel vakit öldürmek demek değildir. Okumak, iç ve dış dünyamızı beslemek, kendimizi sanatın derinliğine ölçmek, tartmak, kısacası "kendimizi" bulmak, kendi kişiliğimizi, "insan"lığımızı...

*

Kolay değil bilmek aydınlıkta olmayanı

diyor Tevfik Akdağ.

Çözmek zor duyguyla geleni

demiş başka bir dizesinde de... Mallarme böyle tek tek dizelerden oluşan şiirleri severmiş. "Bağımsız dizeler müzesi" dermiş buna. Ben de öyleyim koca bir şiirde bir iki dize bulurum kendime göre, düşmez dilimden. Yeter bana!.. Akdağ'ın yeni çıkan *Çıplak ve Sevinçle* adlı kitabında böyle dizeler pek çok.

Karşı koyan eylemin amacında
Sevgi yoksa ben de yokum

diyor. Her şey sevgide, dostlukta, gerçek barışta. Şiirin amacı insanlar arasında böyle bir dostluk kurmaktır. Yaşamı sevdirmek, kolaylaştırmaktır. Bana öyle gelir. Akdağ'ın birçok dizesini sunmak isterdim size, ama olanak yok. Şu parçayı birlikte okumaktan başka:

İçe doğmanın coşkun fırçasında
Usta kaleminde çekici sesinde
Akılla duyguyu dengeye koyuşunda
İnsanı insan yapan büyüsünde
Sevgi yoksa ben de yokum.

*

Nerdeyse çocukluğumdan beri tanıdığım Hilmi Yavuz... Gerçek bir ozan. Ne var ki son yıllarda "düşünür"lüğü ağır basan bir ozan! Düşünce yazılarıyla da dikkati çekiyor, ama son zamanlarda ileri sürdüğü savlar iyice ters düşmeye başladı bana! Sanırım beş on yıl önceki Hilmi Yavuz'a da ters düşüyor! İleri mi gidiyor, yani kendini aşıyor mu? Kendini bırakıp, gerilere dönüyor, yanlışlıklara giriyor gibi gelir bana. Şiirlerinde de bu "düşünür"lüğün etkisi kendini duyurmaya başladı. Şimdilik "şiir"ini belirli bir dengede tutuyor. *Doğu Şiirle-*

ri'nde bu denge var, ama sarsıntılar geçiren bir denge!..

Ve benim kalbimi yeniden yazabilmek için

diye başlamış kitabına. Demek eskiden "kalbini yazdığı" dizelerinden vazgeçecek! Yeniden yazmak zordur kişinin kendi kalbini! Kolay değişmez kişinin iç evreni, yüreği de ondan. Zorlamayla hiç değişmez. Yavuz, "bir şeyler" aramakta. Bulacak mı? Yoksa şimdiye dek bulduklarını da mı yitirecek? Bunu göreceğiz. Ben *Doğu Şiirleri*'nde güzel dizeler buldum:

sevda derinlerdedir oysa ferhâd
üstünü kazmada dağın

demiş bir yerde;

sen ilkyazı önce kendinde oluştur
ve sonra yürü yol olmayanı

demiş;

ölüm bir aşirettir doğuda

demiş;

akşam en güzel masaldır çünkü
iyi anlatılırsa

demiş. Ozan doğmuş bir kişi Yavuz. Düşünür olmak, hem de yanlış anlamda bir düşünür olmak... Ozan Yavuz'da hoşuma gitmeyen bu. Giderek, "düşünür" Yavuz'un "ozan"ı silip atması da var çünkü...

*

Muzaffer Erdost şöyle yazmış Metin Demirtaş için: "Demirtaş bazen çetin, bazen acılı, bazen güneşli, bazen din-

gin, bazen telaşlı günlerimizin gören gözlerindendir, göz olan gözlerindendir."

Demirtaş, Antalyalı bir ozan. 12 Mart'ın acı çekmişlerinden... Dizelerinde, bu acı, bir yenilgi olmamış, yarına umut dolu bir yengi haline gelmiş:

Şiirlerim
Sevgiyle barışla yuğurduğum
Bu benim güzel çocuklarım
Armağan olsun yarınlara
Çünkü yaşadım hep umutlarla

diyor. *Hazırol Kalbim*'i kitap adı yapan bir genç ozanın, yazın dünyamıza ilk yapıtı umutlar getiriyor.

*

Şiirler kişiyi değiştirir. İyiye, yararlıya, gerçek insanlığa doğru...

ÇIRAK ARANIYOR

"Bu iş akşama kalmaz biter usta," der çırak durmadan... Bu iş akşama kadar biter! Ama nasıl olur akşam, nasıl gelir? Mercan Yokuşu'nda hanlar vardır, her oda bir işyeridir, soluk benizli çocuklar girer çıkar, girer çıkar.

benzi solmuş gençliğimin
küf kokusu geldiğim gün pencerenin pervazına astığım
ayna
loş
karanlık resimler: Ömrü tavan arasında geçmiş uykunun
resmi
acemi yürekte kül bağlayan gurbetin resmi
sıvaları dökülmüş özlemin resmi
ince uzun
gülmeyi unutmuş yüzüm
avuçlarıma sığmayan bir hüzün

Böyle şeyler geçer aklından küçük çırağın... Her an geniş düşlere dalmak vardır. Bir anda kopup gitmek vardır gerilere, ötelere. Bir anda kendi dışına çıkmak vardır. Bir gün ozan olacağını bilinçsizce duymak vardır.

Refik Durbaş, genç kuşak ozanları arasında en beğendiğim, en sevdiğim sanatçı... Sessiz, durgun, varlığını belli et-

mek istemezcesine, alçakgönüllü... Hangi şiiri yazmışsa, yayımlamışsa, "bir şeyler" vardır, bilirim. Boşuna yazmaz. Boşuna kim yazar? Pek çoktur boşuna yazan! Ozan doğmadan yazan. Ozan olmak isteyerek yazan. Ozanlıktan uzak olduğunu bile bile yazan. Bir kez adını ozana çıkarmış olduğu için zorunlulukla yazan... Durbaş'ın ozanlığı, doğal bir ozanlık. Yazdıkları da "yazması gereken" şeyler. Daha çok genç, otuz dört yaşında Durbaş. Bize göre genç yani... Yoksa o da yolun yarısına varmış bile! Ardında üç güzel kitap bırakarak. *Kuş Tufanı, Hücremde Ayışığı* ve şimdi de *Çırak Aranıyor.* Gerçek bir ozan için yeterli üç yapıt.

En çok "Beyaz Kehribar" şiirini beğendim. Daha dergide okuduğumda sevmiştim. Bu, bir roman şiir. Öykü şiir. Ne derseniz deyin. Bir ozanın çocukluk günlerine, çalıştığı bir işyerine, o günlerdeki iç-dış dünyasına dönüş... Tek başına dönmüyor, alıyor bizleri de yanına, yıllar ötesine götürüyor, daracık, kalabalık yollardan, sabah serinliğinden geçirerek sokuyor o handan içeri, ahşap bir odaya, beyaz kehribarların işlendiği o tarih öncesi zaman parçasına benzer bir güne, bir saate...

Çay hazır, ekmek sıcak, gün başladı mı usta
sokaklarda gürültü kıvılcımları
az zeytin, az ekmek, kürt böreği, çay hazır
çok insan, az uyku, örümcek bağlamış bir gün daha
az sevinç, az umut, ekmek sıcak
usta başım dönüyor gün başladı mı
kızlar geçiyor gözlerimin içinden: Overlokçu, ütücü, ilikçi
ellerinde naylon torbalar, renkli gazeteler
düşleri yarım kalmış
soluk
usta başım dönüyor bakamıyorum kızlara
çay hazır
tozunu aldım acının, hüznün bir de rüzgârın

ekmek sıcak
siparişleri götüreyim mi
ibrişim kalmamış
gün başladı mı usta.

Taş yontmak tespihe, kehribarı oyarak... Çocukluğunu yaşamamak. Gençliğini tadamadan harcamak. Bir şeyler yapar ozanı, hazırlar ozanlığa... Yaşamadan sanatçı olunur mu hiç? Bir çiledir, bir hüzündür, bir acıdır, kimsenin tatmadığı bir şeydir o. Herkes bilse de, duysa da, tatsa da, öylesini bilmez, duymaz, tatmaz. Bilincine varmaktır yaşamın... Yaşamın an an geçişini, kişiye bir şeyler katarak, bir şeyleri de alıp götürerek... Gelirler Anadolu köylerinden, kasabalarından, işe, öğrenime, yaşama... Kıyıda köşede bir yatacak yer, karın doyuracak bir para. Ardında koştura koştura... Binlercesi, on binlercesi, yüz binlercesi hep aynı şeyleri yaşar, aynı çileleri çeker... Ama içlerinden biridir bunu duyup anlayan, duyuran, anlatan. Durbaş gibi bizleri ardına takarak yıllar öncesinin Mercan Yokuşu'nda bir han odasının loşluğuna, hüznüne götüren...

Çırak Aranıyor'a önsöz olan Atillâ Özkırımlı bakın ne diyor: "Anlatımcı niteliği ağır basan uzun şiir, özle biçimin dengelenmesinde yapı sağlamlığını gerektirir. Hele bir öyküyü içeriyorsa, dizeler, bölümler arasındaki bağlantıyı duvar ustası gibi örmek zorundasınızdır... Denebilir ki Refik Durbaş hayatın gerçeğini şiirsel gerçeğe dönüştürürken anlattığı insanın öyküsünü mekân ve zaman birlikteliği içinde, bireyselliğini toplumsal boyuta yerleştirerek verir. Her imge hayatı çağrıştıran, hayatın değişkenliğini, çok boyutluluğunu belirleyen bir araçtır onun elinde. Şiiri hayattır bir bakıma, hayatın kendisidir."

Refik Durbaş "usta" ozanlığının yapıtını vermiş *Çırak Aranıyor*'la... Özellikle "Beyaz Kehribar", "Kampana" gibi uzun şiirlerle kişiliğini yansıtan bir başarıya ulaşmış...

Mercan yokuşunda ahşap han odası
taş yontuyorum tesbihe, yıllardır yüreğimde damıtarak
öfkeyi

Evet anlıyorum bir daha, gerçek şiirler yaşamdan koparılamazlar, yaşamın ta kendisi olurlar..."

ŞİİR MARATONU

"Şairler en çok bilim adamlarına, sporculara benziyor. Her üç dala da küçük yaşta girilir," diye yazmış Cahit Külebi... Bu benzetmeyi yerinde buldum. Şöyle sürdürmüş sözlerini: "Bu üç dalda da, sanatçı, bilim adamı ve sporcu tam ününe ulaşmcaya dek haddelerden geçmiş, kuyulardan su çekmiştir. Bu ilk dönem bir birikim dönemidir. Kişinin kendini bulması kolay olmuyor. Kimileri ise hiçbir zaman kendilerini bulamıyor. Konumuz şiir olduğuna göre öbür dalları bir yana bırakalım. Şair, kendini bulduktan sonra birikimi bir yana bırakır ve hele okumazsa, her gün de birkaç şiir yazıyorsa yozlaşıp gider. Böyleleri aynı çeltik tohumunun her yıl üst üste ekilmesinden yozlaşan bizim Niksar tarlalarına benzer. Başlangıçta ekilen Tosya pirinci birkaç yıl sonra bakarsınız ki küçük ve kırmızı bulgur gibi bir şey olmuş."

"Yusufçuk" küçük bir dergi. Kaç zamandır burda sözünü etmek isterim, olmaz. Güncellikler, şiirden uzak... Şiir ise güncelliklere karşı bir eylemdir. Nedeni, kalıcılığı, sürekliliği... Günceli dizelere geçirmeye kalkışanlar da çıkar arada. Güncellikler geçip gidince o dizeler eskir, anlamını yitirir. Şiir. yalnız kendi yasalarına bağlı kaldığı sürece "şiir" olur.

Ozan Ali Püsküllüoğlu'nun "Yusufçuk"u, Orhan Veli ve arkadaşlarının 1950'de çıkardığı "Yaprak"ı anımsatıyor. "Yaprak", adı gibi bir tek yapraktı. "Yusufçuk" ise dört sayfalık bir dergi. "Yusufçuk"un başında bir yazı var: "İnsanlarımız için şiir" Kimin için olacaktı peki? Kim bilir, hayvanların da kendilerine göre bir şiirleri vardır! Burda "insan olan şiir sever" demek mi isteniyor acaba? Baudelaire "Sağlıklı bir insan ekmek yemeden yirmi dört saat yaşayabilir, ama şiirsiz asla," demiş. Yaşamında "şiir" bulunmayan kişi gerçek insan sayılmaz desek yanlış bir söz söylemiş olmayız.

"Yusufçuk" ayda bir çıkıyor. Her ay bize şiir üstüne yazılar, denemeler, en güzel şiirleri sunuyor. Saklanıp ciltlenecek. "Az, ama öz", tanımına yakışan bir dergi... Bu sayıda Behçet Necatigil, Necati Cumalı, Sabahattin Kudret, Hilmi Yavuz, Özdemir İnce, Metin Altıok, Behçet Aysan'm şiirleri var. Cumalı'nın

Et çürür can ten değiştirir
Güzel sevgi ağacı açar
Kuşaktan kuşağa çiçeklerini
Dökülür çayır çimen
Rüzgârlarda dağılır da
Çoğalır bugünden yarına

dizeleri bir şiir bahçesine çağırıyor okuru... Ardından Behçet Necatigil o alışık olduğumuz evrenine çekiyor:

Anadır - baba evlat kardeş
Yaradır içimizde
Yıllar yılı çeker bir hastalığı
Çekeriz biz de
Çokluk anlaşılmaz neden
Bir bulut çöker gözlerinize
Niçin böyle durgunuz
Arasıra bize geldiğinizde

diyerek...
Hilmi Yavuz

İşte şimdi bu şiir
bir yaz günü olup dokuyor
hüznünü, zaferlerini, ölümlerini

demiş "Mustafa Subhi" şiirlerinin ilkinde... Mustafa Subhi' den (o Subhi yazmış nedense) şiire nasıl varılır, göreceğiz. Bu şiirleri tümüyle okumak gerek, Yavuz'un bu işin üstesinden gelip gelmediğini anlamak için...

İlhan Berk'in 1935'te çıkan ilk şiir kitabı *Güneşi Yakanların Selamı*'dır. On dokuz yaşındaymış o zaman.

Gittiğinden beri bu pencerede sesleri bambaşka bu
kumruların
Bir minyatür resim avucumda yüzün

demiş daha o günlerde, bugünün İlhan Berk'inin muştusunu verircesine... Şiir bu, her zaman yeni, en eskidiğinde bile yeni, bir mucize. Alain'in dediği gibi "İnsanoğlunun tek mucizesi"

Külebi, şiir üstüne yazdıklarına "birikim"e çok önem veriyor: "Kanıma göre birikim her sanat alanında çok önemlidir. Ama birikimin etkisi şiirde bambaşkadır. Şair bir maraton koşucusu gibi olmalıdır," diyor. Bu maratona herkes başlar, ama bitirebilen, yüzyıl boyunca ancak beş on kişidir. İşte şiirin yüceliği de burda, ozanın ölümsüzlüğü de...

Bugünlerde Sabahattin Kudret'in tüm şiirleri bir arada yayımlanacak. Ne iyi böyle kitapların çıkması! S. Kudret'in "Yusufçuk"taki "Ronsard'dan Esinlenme" adlı kısacık şiiriyle bitireyim yazımı... Gerçek bir şiirin içinizde derinleşen, yaygınlaşan etkisiyle sizi başbaşa bırakayım:

Kokunca gülü ilkyazın
Etekler uçar rüzgârda

Göktü simgesi sonsuzun
Baygın düşen akşamlarda
Geçmiş zaman güzelleri
Gölgeler yüzen Loire'da
Yok ki Cassandre nerde Maire
Dizeler şimdi Ronsard'da...

ŞİİRDİR BU

"Düş olmazsa şiir olmaz. Şiir olmazsa bu yaşama katlanılmaz." diyor Pasteur Valiery Radot. Şiir olmazsa, yaşama katlanılmaz! İşte şiirin gerekliliği, vazgeçilmezliği, büyük gücü... Hemen herkes yaşamının bir döneminde duygularını şiire dökmüştür. Şiir bırakılır, unutulur, sonra gün gelir şiire dönülür. Okur olarak, yazar olarak. Şiir bize bir avuntu, bir arkadaş olur.

Bakın Server Tanilli de hasta yatağında şiirle anlatıyor derdini, sıkıntısını, güvenini, umudunu... Bir süredir Londra' da tedavi gören Doç. Dr. Server Tanilli'nin iki şiiri çıktı 'Sanat Emeği' dergisinde. "Direneceksin" diyor oğlu Bülent'e.

Bu kavga kaplayacak hayatını
ve hayatına bu kavga bir anlam verecek.
Seyretmek yok yavrum hele,
insanlar ezilir ve kahredilirken.
Acılı zamanların olacak senin de
olsun.
Direneceksin!
Unutma,
sen benim oğlumsun.

Öteki "Bekleyiş" de şöyle:

Odamın bir küçük penceresi var.
Doğayı oradan seyrediyorum.
Doğa dediğin de,
bir avuç gök parçası.
Ama dışarda nasıl bir hengâme var,
biliyorum.
Kırlar, çiçekler ve insanlar,
şimdi nasıl da haşır ve neşirdirler!
Hepsinden, hepsinden haberim var.
Bense hain bir kurşunla mıhlanmış yatağa.
"Bu yılki nasibimiz bu imiş" diyorum.
Ve bekliyorum.
Gelecek baharları bekliyorum...

"Hain bir kurşunla yatağa mıhlanmış" Tanilli sağlığına kavuşmuş. En önemli sağlık kafanın sağlamlığıdır. Tanilli yatağa mıhlanmak dışında iyi durumda görülüyor. Kurşunlar güçlü kişiyi yolundan alıkoymaz. Onu daha da yüreklendirir. Başkalarını da korkutmaz. Bak onun başına neler geldi, ben susayım, göze görünmeyeyim, kimseyi ürkütmeyeyim diye düşünmek olası değildir. Tanilli de hasta yatağında dizeler düzmeye başlamış. Yakında eski çalışmalarına döner, bıraktığı işe yeniden, daha da coşkuyla, daha hızla başlar.

*

Şiir bu, kimse vazgeçemez ondan. Bu günlerde Halim Şefik Güzelson'un *Otopsi*'sini okudum. Güzelson'u atmış, yalnızca Halim Şefik diye imzalamış kitabını. Yirmi dakikada okunuyor, kırk gram ağırlığında bir kitap. Öyle diyor. Orhan Veli'ye ağıtında:

Morgta açılınca kafatası
Doktor beyler beyin gördüler
İndirince tenkafesine neşteri
Doktor beyler yürek gördüler

Yürekte ne gördüler dersiniz
Yürekte memleket gördüler
Dünya gördüler

diye başlamış. Ardından öteki şiirleri geliyor. Şiirseverler bir çoğunu hatırlarlar, Halim Şefik az yazar, ama kendisi için gerekeni yazar. Halim Şefik ilginç, serüvenci kişiliğini sergiliyor dizelerinde. Şöyle bitirmiş yirmi dakikalık kitabı:

Şu kuşun dediğini yapsam
Kalkıp Üsküdar'a gitsem.

*

İyi bir antoloji her zaman el altında bulundurulur. Ne yazık ki "iyi" şiir antolojileri pek az. Yan tutmadan, belirli görüşlere saplanmadan, en iyi, en güzel dizeleri seçmek güç iştir. *Türk Şiirinde Aşk ve Kadın* antolojisini bu açıdan çok başarılı buldum. Bir kişinin yapıtı değil bu, altı kişi seçmiş antolojiye girecek şiirleri. Nasıl seçmişler, anlatılmıyor. Oylayarak mı, yoksa herkes ayrı ayrı beğendiği şiiri mi yeğlemiş? Necatigil, Mutluay, Oğuzcan, Ulufer, Aylan'ın beğenisinin örnekleri Divan Şiiri, Halk Şiiri, 20. Yüzyıl Şiiri olarak üç bölümde toplanmış ürünler. Gerçekten de aşk ve kadın üzerine söylenmiş en güzel, en iyi parçalarla karşılaşıyoruz. Şiirseverlerin ezbere bildiği dizeler çoğunlukta. Demek 'en iyi', 'en güzel' parçalar en çok beğenilenlerden çıkıyor! Yüz Türk ozanının iki yüz elli şiiri var bu kitapta. Kitaplıklarda yeri olacak bir yapıt.

"BEN OZANIM , ÖLMEM"

"Bir ozanla dost olmayı öyle büyümserdim ki bir zamanlar. Bir ozanla tanışmak, onunla konuşmak onun şiirlerini kendi sesinden dinlemek, bir içkievinde bir bardak şarap, bir avuç leblebi, şiirden, dizelerden söz etmek. Tanıdığın bir ozanın adını yazmak günlüğüne. Dün tanımışsın, şiirlerini okursun da, kendisini tanımazsın, görmemişsindir, konuşmamışsındır."

Ceyhun Atuf Kansu'nun birinci ölüm yıldönümü... 17 Mart 1978 günü durup dururken öldü. Yolda birden fenalaştı, ne yaptılarsa kurtaramadılar. Böyledir hep, durup dururken ölünür... Oysa hiç de durup dururken değildir, bir yerlerde beslenmiştir büyümüştür, kök salmıştır o ölüm tohumu. Kimi zaman biliriz de bunu, aldırmayız. "Ben nasıl ölürüm!" deriz bir ozan gibi kendi kendimize... Ben nasıl ölürüm, alıştıramayız bu düşünceyi kendimize, yakıştıramayız. Herkes ölecek, ölebilir, ama "Ben nasıl ölürüm!" Kişi kendi ölümünü düşleyemez de...

Bir kitabımdan söz eden bir yazısına, yazısının baş tarafına aldığım cümlelerle başlamış. *Şair Dostlarım* kitabımın yeni baskısı için "7 Gün" dergisine güzel bir yazı yazmıştı. Sevmişti o eski, nerdeyse "tarih" olmuş, belgeleşmiş gençlik izlenimlerimi... Şöyle bitirmişti: "Gençlik tanışmalarıdır,

gençlik günleridir bunlar. Kitap resimlerinde bile şair dostların çok eski, hani öğrencilik günlerinden kalma yüzler var. Gençlik bu duyarlıkları bilmeli. Bir duyarlık okulunun ilkbahar günlerindeymiş gibi okuyun. O. Akbal'm kitabım."

Ceyhun Atuf Kansu yoktur o kitapta... Nedeni de, Kansu'nun benim bir gençlik tanışım, arkadaşım olmayışı... Ben onu son yıllarda tanıdım. Son on on beş yıl içinde... Bir Karadeniz gezimiz vardır birlikte. Bir rastlantı sonucu karşılaşmıştık vapurda. Birkaç gün söyleşerek, tavla atarak dostluk etmiştik. Sonra da Ankara'ya gelişlerimde, hele 1969'dan 78'e kadar Dil Kurumu yönetim toplantılarında... Çoğunlukla yan yana otururduk. Kapıya yakın, bir uzak köşede... Birçok konuda eş düşünceleri, görüşleri savunurduk. Sonra da, içkievleri, kahve köşeleri, uzun yürüyüşler... Zaman öğütür, tüketir bizi. Tek tek çıkar gideriz yaşamdan, anılar kalır gerimizde, sonra anılar da gider. Kalan yapıtlardır, şiirlerdir, öykülerdir, romanlardır, yazılardır...

Ozanlar, sanatçılar nasıl kalır geleceğe? Niye ölümünden elli yıl, yüz yıl, iki yüz yıl sonra açıp okuruz bir şiiri, bir öyküyü, bir romanı; bir tabloya bakarız, bir besteyi belki bin kez dinleriz de doymayız? Oysa o sanatçının çağında daha niceleri yaşamış, ürün vermiştir. Geçmiş gitmişlerdir, unutulmuşlardır hepsi... Daha yaşarlarken hem de... Bunun bir gizi olmalı diye düşünmez misiniz? Bence en önemli nitelik, o sanatçının çağındakilerden "değişik" olmasıdır. Ayrı bir rengi, bir sesi, bir havası bulunmasıdır. Daha doğrusu kişilik ve biçem ayrımı... Kimi sanatçı, yaşamında bir "destan" yaşar, yaşatır. Türlü eylemlere girmiştir, örnek davranışları olmuştur, bunları da oldukça başarılı biçimde yazmıştır. Yaşamı ile yapıtı kaynaşmış ortaya ilginç, unutulmaz bir sanatçı çıkmıştır. Kimi ise, sanatın en ince doruklarına yükselmeyi bilmiştir. Ele aldığı, işlediği konular yepyeni şeyler değildir, kişi olarak da ilginç bir yanı yoktur, ama yapıtlarını bir kuyumcu özeniyle işlemiştir. Her okuyuşunuzda, bakışınızda yepyeni bir doyum verir size. Bu tür sanatçılar geleceğe kalır. Bir de gerçek insanlık örneği olmuş kişiler vardır. Yapıtlarında bu insanca

duyuş, davranış sezilir. Kendi dışına çıkacak başkalarıyla ilgilenmiştir, bir çeşit "ermiş" duyarlığına ulaşmıştır. Her yeni kuşak onda bu üstün insanlık belirtilerini görür, yazdıklarını, yarattıklarını bu gözle okur.

Ceyhun Atuf Kansu işte bu "gerçek insan" sanatçılardan, ozanlardandır. Geçen gün şiir kitaplarını yeniden karıştırdım. "Ölüm" temasını işleyen bir şiir aradım, bulamadım. Yalnız yaşam var, yaşamın güzelliği, önemi var. Kendi yaşamını da pek yazmamış, anlatmamış. Belki de bir doktor olarak geçirdiği yılları ilginç bulmamış. Hep "başka" insanlar var. Doğa var, toplum var, acılar, hastalıklar, dertler var. Yalnız belirli bir yörenin, Türkiye'nin de değil, tüm dünyanın ezilen, acı çeken, yoksul insanlarına karşı bir şefkat, dostluk, anlayış var. Büyük bir "umut" ateşi yanıyor dizelerinde. Güven ve umut eleledir şiirlerinde:

Kahretme kendine sığırtmaç
Ateşin yanıyor ya
Karşı dağlar görüyor ya
Uyanırlar
Yaşıyorlar
Ayaz kesmişse umutları
Dayanırlar
Ateş yakanlar var.

Kansu, Türk şiirinin ayrılmaz, kopmaz bir parçasıdır artık. Bir yıldan beri anısı, yapıtı daha da büyüyerek toplumda yaygınlaştı. Sanırım zaman ondan yana işleyecek.

NÂZIM' IN DOSTLARI

"Bakıyorum karşı kıyıdan. Zaman zaman hepinizin baktığı o yerden. Dost bildiklerimiz uzakta, anılardaki yerlerini de yitirecekler yavaştan, yavaştan..." diye yazmışım eski bir yazımda. "Düşman dostluklardan, dost düşmanlıklardan kurtulmanın yolu"nu aramışım!...

Okurlarım anımsarlar, dostluk konusunu çok işlemişimdir burda. Nedeni?... Ne diyeyim? Belli değil mi nedeni? Ummadığım yumruklar öylelerinden geldi, geliyor, gelecek... Hepimiz için öyledir. Yıkılırız, çökeriz içten, ama aldırmaz gibi görünürüz. Keseriz ilgimizi o gibi kişilerle, yaşamımızın dışına iteriz. Sonunda anlamışızdır "dost düşmanlığı ya da düşman dostluğu"nu, yeter!.. Ya anlamasaydık, ya hiç farkına varmasaydık, ya ömrümüzün sonuna dek o kişileri gerçek dostumuz belleseydik!

Kemal Sülker'in *Nâzım Hikmet'in Sahte Dostları* kitabını okurken bütün bunları bir kez daha düşündüm. Sülker önsözünü şöyle bitirmiş: "Doğrusu, böyle bir kitabı yazmayı, hazırlamayı hiç istemezdim. Ama Z. Sertel'in son sözünü söylemiş bir büyük şairimizi bir yandan yalan ve iftira ile tahkir etmesi, öte yandan Nâzım'ın gölgesinin koluna girerek sosyalist uygulamalar hakkmda tamamen gerçek dışı iddialarda bulunması karşısında susmak olanağı yoktu."

Bilirsiniz, Kemal Sülker işçi sorunlarını ilk kez gazete sütunlarına sürekli olarak getirmiş, yansıtmış, Türk sendikacılık savaşımında etkin rol oynamış, yedi yıl süreyle DİSK'in Genel Sekreterliğini yapmış bir insandır. Aynı zamanda 1940' lardan bu yana ilerici yazın dergilerinde eleştirileri, incelemeleriyle de kendini tanıtmıştır. Özellikle Nâzım Hikmet ve Sabahattin Ali konusundaki yapıtları bir boşluğu doldurmuştur. Toplumcu yazınımızın bir savunucusu olan Sülker, Nâzım'la, Sabahattin Ali ile ilgili her türlü sataşmaya, her türlü dil uzatmaya karşı çıkar. Bunu, bir devrimcilik dürüstlüğü, bir yazarlık onuru gereği olarak yapar.

Nâzım Hikmet'in Sahte Dostları... Bir suçlama var bu başlıkta. "Sahte Dost" ne demektir? Hem olur mu sahte dost? Biz nerden bileceğiz falancanın ya da filancanın bizim "sahte dostumuz" olduğunu? Bu kolay kolay ortaya çıkmaz, çok önemli bir durum olacak, o zaman anlayacaksınız kimin gerçek, kimin sahte olduğunu Nâzım Hikmet yaşadığı günlerde bunu anlamış mıydı? Nice acı deneylerden geçen bir büyük ozan anlamaz mı bunu? Anlar, ama anlamazlıktan gelir, bile bile "düşman dostlara" güler yüz gösterir. Böyledir bu yaşam!

Kemal Sülker'in kitabı hemen baştanbaşa Zekeriya Sertel'in yazdıklarına bir yanıt... "Milliyet"te çıkan, sonra da kitap halinde toplanan bu anılarda Sertel tartışma uyandıran savlar ileri sürmüştü. Ama daha önce "Vatan" gazetesinde Aziz Nesin de "Şen Olasın Nâzım Hikmet" başlıklı yazı dizisinde az çok aynı savları ortaya atmamış mıydı? Bu yazılar o gün bugün kitap olarak yayımlanmadı. Nesin sonunu da getirmedi bu anıların. Sanırım karşılaştığı sert tepkiler yıldırdı onu. Vazgeçti anılarını yayımlamaktan... Oysa ölmüş bir yazarın ardından herkes "bir şeyler" yazacaktır. Kendine göre bir değerlendirme yapacaktır, anılarını kendi açısından anlatacaktır. Bundan kaçınılmaz. Nâzım Hikmet ulusal bir büyük değerimiz, dünya ölçüsünde bir ozanımız... Yaşamı serüvenlerle dolu, gizlerle dolu. Elbette değişik yorumlara uğrayacak, elbette dostları, düşmanları olacak, düşman dostları, dost

düşmanları bulunacak... Onu kimse koruyamaz, kimse savunamaz. Hem büyük sanatçıların savunulmaya da gereksinmeleri yoktur. Ölümsüz yapıtları onların kaleleridir. Herkes gider, unutulur, o yapıtlar kalır geleceğe. Bütün bu dedikodular ise tümüyle silinir belleklerden.

Kemal Sülker'in *Nâzım Hikmet'in Sahte Dostları* belgesel bir kitap. Nâzım Hikmet'in tüm yapıtları, Nâzım Hikmet üzerine yazılmış kitaplar arasında önemle yer alacak bir derleme, bir savunma...

OZANA SAYGI

Bizim avludan mı kalkacak cenazem
Nasıl indireceksiniz beni üçüncü kattan
Asansöre sığmaz tabut
Merdivenlerse daracık
Belki avluda dizboyu güneş ve güvercinler olacak
Belki kar yağacak çocuk çığlıklarıyla dolu
Belki ıslak asfaltıyla yağmur
Ve avluda çöp bidonları her zamanki gibi.

Nisan 1963'te, ölmeden bir iki hafta önce yazmış bu dizeleri... Ekber Babayev'e okumuş, çok üzülmüş Ekber, "Böyle bir şiiri yazmamış ol," gibilerden bir şeyler söylemiş. İçine doğmuş sanki yaşamın son sınırına geldiği... Altmış bir yıl! Üç yaşında paşa torunluğu. On yedisinde komünist üniversite öğrenciliği. Sonra tutuklamalar, hapisler, kaçışlar, arayışlar, özlemler, seviler, dizeler dizeler...

Babayev anlatıyor nasıl öldüğünü... Yapının önünde kocaman bir maden plaket var. "Büyük devrimci Tük ozanı şu kadar yıl burda yaşadı, burda öldü". Üçüncü katın ön pencere camında bir Karagözle Hacivat duruyor. Eliyle yerleştirmiş, çıkaran olmamış. Üç kat tırmanıyoruz. İşte bu onun kapısı, sabah kalkmış, sessizce gazeteleri almaya gidecekmiş, yığılı-

vermiş. Karısı duymuş uyandığını, geri dönmediğini ancak bir süre sonra anlamış. Bulamamış evin içinde, sonra kapının iç yanında görüvermiş cansız gövdesini...

Merdivenler o kadar daracık değil. Niye ona öyle gelmiş? Zaten tabutunu burdan indirmişler, asansöre sokmamışlar. Herkesin oturduğu bir apartman katı işte. Dili olsa anlatsa! Bakıyoruz pencerelere, balkona. Dizeler mırıldanıyoruz. Duygulanıyoruz. Bir gün önce mezarına gittik yeniden. Durmaksızın yürüyen gölgesinin önünde durduk, onu duyduk, düşündük. Bir çınar ağacı istiyordu mezarının başında. Var, o çınar ağacı, ama Anadolu'nun bir köy mezarlığında değil, Moskova'da...

Nâzım Hikmet konusuna değinmemin nedeni Zekeriya Sertel'in "Nâzım Hikmet'in Son Yılları" adlı yazı dizisi... İlgiyle okudum birkaçını. Ne var ki yanlış anlamalara, yorumlamalara uygun. Geçen gün sokakta öğrenciler kendi aralarında konuşuyorlardı: "Adam yıkanmazmış bile. Sosyalistler yıkanır mı hiç?" Böyle saçma sapan savlara yol açmak iyi mi? Kim bilebilir, kimin daha çok, kimin daha az yıkandığını? Hem çok mu önemli büyük bir ozanın sık ya da aralıklı banyo yapması yapmaması! Bir yazarın gerçek yaşamı bu tür gündelik olaylar mıdır? Kimse bilemez onun kişisel gizlerini, eşi, çocukları, dostları bile. En iyisi hiç değinmemektir bu denli kişisel yönlere.

Yazarlar Sendikası Yönetim Kurulu, Sertel'i Nâzım Hikmet'i Anma Komitesi üyeliğinden çıkarma kararı almış. Bir tutum, bir görüş... Belki biraz acele etmişler, yazıların sona ermesini beklemek daha doğru olurdu. Başkan Aziz Nesin de bu karara katılmamış, görevini bırakmış. Böylece iş büsbütün alevlenmiş oldu. Bugünlerde kimi görsem soruyor, ne dersiniz siz bu işe diye? Ne diyeyim, bir bardak suda fırtına!.. Aziz Nesin bir iki yıl önce bir gazetede Sertel'inkine benzer şeyler yazmıştı. Birçok kimse hiç hoşlanmadı yazdıklarından. Ne gereği var bunları açıklamanın diye düşünenler oldu. Nesin, "Büyük bir ozanı her yanıyla tanımalıyız," dedi yanıt olarak. Acaba Nâzım'ı tanıtmak için yazılanlar ne denli gerçekleri

yansıtıyor? Burası kuşkulu.

Büyük sanatçıları ne gereğinden çok yüceltmeli, putlaştırmalı; ne de küçültmeli, aşağılamalı... Hele ölümlerinden sonra yazılanlar, söylenenler çok daha önemlidir. Büyük şorumluluktur tarihe, geleceğe karşı "falan ozan, falan yazar şöyleydi böyleydi" demek... Yıkanmayı sevmezdi, yalan söylemekten hoşlanırdı, bilmem ne yapardı diye yazmak konuşmak dedikodudan öteye gitmez. Bunu yapanlara da doğrusu iyi gözle bakılmaz. Kanıtlanamayacak savlar kamuoyunda tepkiler yaratır ister istemez...

Hem hiç kimse başka birini tam anlamıyla tanıdım da diyemez. Hele o tanıdığı kişi büyük bir ozansa... Sanatçının her günü, her saati değişiktir. Çeşitli kişilikler yaşar onda. Sanatçıyı yapıtlarındaki kişiliğiyle benimsememiz gerekir. Sanatçıya saygı denen şey budur. Nâzım Hikmet gibi büyük bir ozandan söz eden kişiden beklenen ilk davranış, saygıdır. Nâzım Hikmet'in düşmanlarının eline ucuz, üstelik de doğru olup olmadığı bilinmeyen birtakım karalama silahları vermek değil!..

ŞİİR YAKILIR MI?

Romancı Peride Celâl açıklıyor: "46 bin dize kimseye verilmedi, yalnız bana değil, çevresindeki bütün yakın dostlara dağıtılan dizeler ancak on on beş daktilo sayfasmdaydı. On on beş sayfalık dizenin yakılması hikâyesine gelince, evim gözaltında olduğu ve Nâzım'la, karısıyla olan yakın ilişkim bilindiği için, yakınım, çok saygı duyduğum bir hanıma vermiş saklatıyordum şiirleri. Şairin kaçtığı haberini duyduğunda korkup yakmış hepsini. Haksız da sayılmazdı o ortamda."

Orhan Karaveli'nin gazetemizde yayımlanan "Nâzım Hikmet'le Moskova'da" yazı dizisinde yer alan oldukça yaygın bir savı Sayın Peride Celâl böylece yalanlıyor. Kırk altı bin dize değilmiş yok olan, ortadan kaldırılan, on on beş sayfalık şiirlermiş! Az mı on beş sayfa? Kırk altı bin dizenin gerçek olup olmaması ayrı konu, ama on beş sayfalık şiirlerin yakılıp yok edildiği apaçık bir gerçek. Gerçi Nâzım Hikmet'in bu şiirleri başka yakın dostlarma verdiğini söylüyor yazar, ama acaba bu dizeler hep birbirinin eşi miydi, yoksa başka şiirler miydi onlar?

Beni ilgilendiren, bu yok olan on beş sayfalık şiir değil. Bu da önemli elbet. Hiçbir büyük sanatçının yarattığı yapıt ortadan kaldırılmamalı. Zaman zaman kötü dönemlerden geçiyor toplumlar. Korku, yılgı, ürkü ağır basıyor. Sanat yapıtı

en büyük düşman sayılıyor. Hem de sanata en büyük önemi, değeri verenler bile bir an önce o tehlikeli "madde"den kurtulmak gereğini duyuyorlar. Peride Celâl'in yaptığı açıklama bir gerçeği belirtmesi bakımından ilginçtir: "Ben yakmadım, ama verdiğim hanım yakmış korkusundan," diyor. Peride Celâl niye vermiş o dizeleri o arkadaşına? Evimde bulunur, başım derde girer diye! Haksız mıydı? Hayır... Aydın dürüstlüğü adına sıkıntı veren bir şey, ama hep yaşadığımız bir gerçek!

12 Mart dönemi çok yakınımızda... O kitap toplatma günleri, o evlere baskın yapılarak aydınların kitaplıklarında yapılan araştırmalar, toplayıp götürmeler, okudukları kitaplardan ötürü hesap sormalar, hepimizin belleğindedir. Burda ad vermek istemiyorum, ama nice saygıdeğer aydınımızın "tehlike"li sayılacak sandığı birtakım — hem de bilimsel — kitaplarını sobalarda nasıl yaktıklarını biliyorum. En azından politika ile uzak yakınlarına, dostlarına verip saklattıklarını... Bir emekli subay anlatmıştı, almış kitaplarını, naylonlara sarmış, mahallesindeki bir eski türbenin içine, uygun bir köşeye saklamış. Bir iki ay sonra da ordan gidip almış. Kitaplarını kuyuya atanlar, topraklara gömenler, sayfa sayfa parçalayanlar, evinde soba bulunmadığı için tuvalete atanlar oldu. Bunlar acı gerçeklerdir. Şunun şurasında beş altı yıl geçti ancak...

Lise sıralarımızda Nâzım Hikmet'in şiirleri okulda, kahvede, mahallede elden ele dolaşırdı. Birtakım "ağabey"ler verirlerdi güvendikleri gençlere. Ezberlenirdi daha çok. Neyse ki Nâzım'ın şiirleri bellekte kalacak türdedir. Vefa Lisesi'nde okuyan bir arkadaş vardı, başlardı bir okumaya, saatler sürerdi belleğindeki Nâzım şiirleri... Defterlere yazılır, kopyalar çekilirdi. Atatürk döneminde açık açık satılan Marx'cı yapıtlar, örneğin Haydar Rıfat çevirileri, Nâzım Hikmet'in birçok şiir kitabı, 1939-45 yıllarında çok tehlikeli yapıtlar haline gelmişti. Özellikle 1939'dan sonra bozulan Sovyet-Türk ilişkileri Türkiye'de bağnaz kafalı politikacıların bu tür baskıcı girişimlerini güçlendirdi. Bir yatılı okulda çantasında, dolabında böyle "tehlikeli" kitaplar, yazılar bulunan bir genç hemen okul dışı edilirdi. A. Kadir'in ve arkadaşlarının başına gelen,

okumak isteyen, aydınlanmak, bilinçlenmek, yaşamı ve dünyayı anlamak isteyen genç öğrencilerin yazgılarından biridir.

Bunu düşününce, bütün bu acı anılar canlanınca, Peride Celâl'in on beş sayfalık Nâzım Hikmet şiirlerini bir arkadaşına vererek saklattırması, o hanımın da "ne olur ne olmaz" diyerek o kâğıtları yakması doğal bir davranıştır. Böyle anlarda en aydın insan bile, "Şiir nasıl yakılır, hele bunun başka bir kopyası da yoksa, bu bir cinayet olmaz mı?" diye düşünemez. İnsanları böyle davranmaya iteleyen, sürükleyen zorunluluktur asıl utanç verici olan. Toplumun böyle karanlık dönemlerden geçmesi, zaman zaman geçmekte olması, demokrasi demokrasi diye bağırıp durduğumuz zamanlarda bile, "Böyle bir faşizm dönemi her an geri dönebilir" diye hesaplar yapılması, budur acı, ayıp, çirkin olan...

ŞAİRLERLE SÖYLEŞİLER

SABAHATTİN KUDRET AKSAL İLE

Ozanlarla her zaman şiirden konuşulmaz. Yaşam, gündelik olaylar daha ağır basar. Otuz yılı geçti Sabahattin Kudret'le tanışalı. Dostluklar, söyleşiler, avarelikler, tavla partileri, içkili toplantılar... Şiir de yer alır bunların içinde. Dizeler gelip geçer, okunur, yayımlanır, sevilir, övülür, unutulur, sonra o unutulanlar yeniden hatırlanır. Ta 1943'te yazmıştım Sabahattin Kudret'le ilgili ilk yazımı... *Şarkılı Kahve*'yi çok sevmiştim, "Vakit"in edebiyat ekinde bir yazım çıkmıştı. Yaş yirmi imiş! Sabahattin'in yaşı da yirmi üç...

Şimdi o da, ben de yaşam çizgisinin sonlarına doğru yürüyoruz. Bir kez de karşılıklı oturup "şiir"den söz edelim dedim, ozan Sabahattin Kudret'e sorular sordum. Önce en çok ilgi duyduğum bir konuyu, şiir nedir, niçin yazılır? Onu... İşte konuştuklarımız:

— Şiir nedir? Nasıl yazılır? Niçin okunur?

— Şiirin kapsamlı bir tanımını yapmak güçtür. Bu güçlük, şiirin birden çok tanımının olmasından da bellidir. Demek ki bir tanım yetmemiş şiire, durmadan tanım aranmış! Bir yazımda, şiirin tanımlanmasını körlerin fili tanımlamalarına benzetmiştim. Körlerden fili tanımaları istenince, her biri filin

değişik bir yerini, kimi kulağını, kimi de ayağını yoklayarak değişik şeyler söylemişler, fil budur demişler. Biz de yüzyıllardan bu yana, körlerin fili orasından burasından yoklaması gibi, şiiri yokluyoruz. Gene de nesnel bir tanıma ulaştığımız söylenemez. Öyle olmasaydı, şiir bir sorunun konusu olmazdı, sen de bana sormazdın. Şiirin tanımının güçlüğü, bana göre, taşıdığı çelişkidedir. İlkçağdan bu yana yazılmış, bugün de bize seslenme gücünü yitirmemiş şiirlere bakarsak, tümünün de matematiksel bir yöntemle kurulduklarını, buna karşın tümünün de gizemsel niteliği olduğunu, bir büyüyü gerçekleştirdiklerini görürüz. Matematiksel bir yöntemle bir büyü sağlamak! Böylece çelişik iki kavramdan şiir sanatının gerçeği belirlemektedir. Bu denli çelişik iki kavramdan ortaya çıkan bir başka kavramı çözümlemek, olanaksız demeyeyim, kolay olmayacaktır.

Gene de bir tanıma ulaşmak istersek, denilebilir ki şiir bir içeriğin dile dönüşümüdür, dilde kesinlenmesidir.

Şiir nasıl yazılır? Ozanların yöntemlerini ayrıntılarıyla bilemem. Ama ben nasıl şiir yazdığımı biraz biliyorum. Paul Valéry, şiir yazma yönteminden söz ederken, "İlk dize Tanrı vergisidir, ondan sonrası da çaba," demiş. Bu saptayış, bana çok yakın gelmektedir. İlk dize bir olgudur, bilinçaltı deyin, şu ya da bu, nerden geldiği belli olmaz. Bakarsınız ki, avucunuzun içine düşüvermiştir. Önce, onun gerçek bir dize olup olmadığına, bir dize onuru taşıyıp taşımadığına bakarım. Kulak verir, iç sesini tanımak isterim. İsterlerini anlamaya çalışırım. Nasıl bir yapıyı gereksemekte? Ne türden imgelere eğilimi var? Uzunluğu ya da kısalığı? Daha bunlar gibi şeyler. O isterleri gerçekleştirmeye çalışırım. Bu da bir çaba, emektir. Başlıca amacım da, emeksizce, ağızdan çıkıverdiği gibi söylenmiş izlenimini vermektir. Kolay söylenmiş sanısını vermeyen şiirlerin değil yaşayacağına, doğduğuna da inanmam. Bunun için de çabam, çabasız görünmek adınadır. Emeğiyle emeksizmiş gibi bir görünüm sağlamak ozanın amacıdır. Buysa şiir sanatının bir başka çelişkisidir.

Şiir niçin okunur? diye soruyorsun. Okunmaz ki diyeceğim. Şaka bir yana, gerçekten de şiire duygu alışverişinin dışında çok az kişi eğilir. Şiiri, örgüsüyle inceleyerek, onu yapısından ötürü sevenler ne azdır. Sesine kulak verenler de öyle. Eskiden de azdı, başka ülkelerde de, bize oranla sayısı biraz kabarık da olsa, çok olacağını sanmam. Ama şiirin bu tutkulu-ları, bu azınlık, şiirin sürecinin yanılgısız değerlendirmeyi, tarihini saptırmamayı başarmıştır. En azından, geniş zaman içinde bu böyledir. Bu da gene bir çelişki değil midir?

— *Yirmi dört saatini nasıl geçiriyorsun?*

— Uyanınca yeryüzüyle ilişkimi hemen kuramam. Bir gece önce bıraktıklarıma alışmam, nesnelere ısınmam için biraz vakit geçirmek, birkaç sigara içmek gerek. Onlara uzun uzun bakarım, bakmayı severim. Bu, ayrıntılara inmeden bir bakıma, algılamadır diyebilirim. Bana öyle gelir ki, dünya her sabah yeniden kurulur. Bunu, biraz da biz sağlarız. Kurulunca gün başlar. Günlerimi nasıl geçirdiğimi söylemem güç. Biri öbürüne benzemez. Vaktimi nasıl geçirdiğimi soranlara, çokluk, ben de bilmiyorum derim. Bunu söylerken içtenliğimden kuşkulanmam. Yürümeyi, yürüyerek düşünmeyi çok severim. Yürüyerek yazmak olanağı sağlansaydı çok kolay yazardım sanıyorum. Yazdıklarımda da, tüm ayrıntısıyla kendimi görürdüm. Yürürken ağaçlar ilgimi çeker. Bir tek kuru ağaç görsem yavaşlamak isterim. Kahvede otururum. Kahveleri çocukluğumdan beri güzel buldum. Geceleyin de, geç vakitlerde bir türlü yatıp uyumak istemem. Sanırım ki, dünya sabahları nasıl yeniden kuruluyorsa geceleri de dağılmaktadır. Geç saatlerde odanın sessizliğindeki nesnelere bakmaya doyamam. Bana en yetkin yüzleriyle görünürler. Çalışmaya gelince, oyunlarımın tümünü gece kentin uykuya çekildiğinde yazdığımı söyleyebilirim. Son beş yıldaysa başlıca uğraşım şiir oldu. Zamanımın büyük bir bölümünü aldı. Öyle günler oldu ki, bir dizede ardına düştüğüm bir sözcüğü bulduğumda ya da bulamadığımda beş altı saatin geçiverdiğini gördüm.

— Yaşıtın ozanlar, yazarlar şu ya da bu biçimde anılarını yazmaya başladılar. Birsel'in "Kahveler Kitabı"nda gençlik yıllarının S. Kudret'i de yer aldı. Sen, geç yaşta sanat çevresine girmiş bir kişisin. Hemen belli başlı tüm sanatçıları tanıdın. İzlenimlerini, anılarını yazmak istemez misin? Böyle bir şeyi düşünmüyor musun?

— Anı yazmak da, roman gibi sanatsal bir yaratıdır. Bizim yazımızda bunun en belirgin örneği, Salâh Birsel'in kahvelerin ekseninde dönen son iki kitabıdır. Romanla anının ayrımı, romanın çokluk düşsel bir yaşamı anlatması, anı yazarınınsa gerçek yaşantıları konu edinmesidir. Bu bakımdan anı, tarihin bir türüdür. Gelecekteki tarih yazarının yararlanabileceği küçücük belgelerdir. Roman, niteliğiyle öznel, tarihse niteliğiyle nesneldir. Bu özellikle nesnellik nasıl dengelenecektir? Önemli bir sorun! Bana gelince, ben izlenimlerimi saptayan, portremsi birkaç yazı yazdım. Ama geniş kapsamıyla bir anı kitabı yazmayı göze alamam. Neden, diyeceksin? Anı yazarının tarihi, bir iki ayrıntıda da olsa, biraz değiştirmek elindedir. Ayrıntılarsa çok önemlidir. Tarihçi için de durum budur. Tarih, belli bir oranda, bize yaşandığı gibi değil, yazıldığı gibi yansımıştır. Örneğin bir kişinin söylediği bir tek tümceyi ele alalım! O tümce yazıldığı gibi mi söylenmiştir? Bilinmez ki! Çok kez o tümceyi söyleyen ölmüş bir kişidir. Duyan da olmamıştır. Artık o tümce gerçektir. Söylenenle yazılan arasında bir ayrım varsa, söylenen değil, yazılan gerçektir. Görüyorsun ki, gerçek bir yaşamı değiştirmek olasılığı işin içine giriyor. İşte bunu göze alamam. Kuruntu, diyeceksin. Belki de doğru. Şu da var ki geçmişi saptamak zorunludur. Var olmak yetmez, varlığın saptanması da gerekir. Gerçek, saptandığı zaman kesinleşir. Sonra gelecekteki kuşakların, gelecekteki yazarların bu küçücük saptayışlarından öğrenecekleri çok şey vardır. Benim tutumum, kendimle sınırlıdır.

— Edebiyatımızda geleceğe, örneğin yüz yıl sonraya

kalacak şiirler var mı? Senin hangi şiirlerin kalır o güne? Kalmasını istediklerin? Hem yüz yıl sonraya kalmak ne demektir? Bugün de yüz yıl önce yazılmış şiirler var okunan, yinelenen: Ziya Paşa'nın beyitleri. Namık Kemal'in kimi şürleri? Bu mudur kalmak?

— Yarına kalmak, ozanın okul kitaplarında birkaç şiirinin bulunması, öğrenciler okullarını bitirdikten sonra unutacaklarsa, zaman zaman sınav sorusu olmak değildir. Ama, ne yazık ki, güncel bir yazarın okuduğu oranda okunmak da değildir. Örneğin, Homeros'un, bugün, on yıl sonra bir daha anımsanmamacasına unutulacak günümüzün bir ozanı oranında bile okunduğunu söyleyemeyiz. Homeros'u, bu anaç toprağı bıraksak da, zamanın içinde zincirin halkası olmuş bir yakın çağ ozanını, örneğin Paul Verlaine'i alsak, durum onun için de öyledir. Bugün, Fransa'da bile, dudaklarında Paul Verlaine'in dizeleriyle gezen çok kişi olduğunu sanmıyorum. Ama kimse de onu yok saymaz. Denebilir ki, kalmak tutkulu birkaç kişi tarafından okunmak, kalabalıkça da yok sayılmamak anlamına gelmektedir. Yukarıdaki bir soruna verdiğim yanıtta belirttiğimce, şiirin yazgısını da o birkaç tutkulu kişi çizmektedir. Ayrıca, benim gözlemime göre kalmış dediğimiz ozanlar, şiirlerinde şiirin ilkelerini somutlamış, şiirin tanımını da vermiş ozanlardır. Bize uzakta, karanlıktaki deniz fenerleri gibi ışık tutarlar. Öyle yapılardır ki, her dönemin insanı o yapılarda oturur, belki biraz başka türlü döşer, ama gene oturur. Ancak onlar tutkulu birkaç kişi tarafından okunurlar, çoğunlukla da yok sayılmazlar. Homeros için anaç toprak dedim. Zamanın ötesine uzanmış hangi sanatçıda, belli bir oranda da olsa, anaç toprak niteliği yoktur ki! Kalmış sanatçılar öyle topraklardır ki, pek çok canlı bugün de onlardan beslenir, yarın da besleneceklerdir.

Şiirin matematiksel bir yönü olduğu gibi gizemsel bir yönünün de olduğunu söyledim. Bu bakımdan, bizim yazınımızdan da hangi şiirlerin yarına kalacağını söylemek güç. Olanaksızdır da diyebilirim. Gene de yarını kapsayan bir ön

sezim olup olmadığını sorabilirsin? Olsa da, söylemek neye yarar?

— Avarelik ve sevi şiirlerinle, daha doğrusu, yaşam sevgisini duyuran, şiirlerinle bir öncü oldun. Şimdi yaşamı değil, kavgayı öven şiirler yazıyor gençler. Yaşam nedir sence? Yaşamın anlamı, amacı nedir?

— Benim şiir yazmaya başladığım yıllarda, yaşam sevgisi şiirimizin biraz da ortak içeriğiydi. Dünyayı her sabah yeniden bulmanın sevinci yaşandı. Ben de o eksende bir süre döndüm. Sonra başka içeriklere yöneldim. Şu da var ki, bence her şiirde yaşam sevgisi vardır. Ölümden söz etse bile yaşamla yüklüdür. Daha doğrusu, şiir yaşamla özdeştir. Yaşamın kendisidir. Şiirin uyumuyla devingenliği, canlının yüreğinin çarpmasındaki uyumla devingenliğin yansımasıdır. Soyut içerikli bir dize bile, söylediğim gibi, uyumu ve devingenliğiyle bize yaşamı sevdirir. Onun varlığının sonsuza doğru uzadığına bakarız da, kendi varlığımızın da sonsuza doğru uzadığını sanırız. Kavga şiiri de olabilir. Yeter ki salt kavga değil de, kavganın şiiri olsun. Kuşkusuz bu yargı bütün içerikler için geçerlidir. Yaşamın anlamıyla amacı, benim için, var olmak anlamına gelir. Kişinin, özgürlüğü içinde, işiyle özdeşleşmesine, ürünüyle varlığım saptamasına yöneliktir.

— Öğretmenlik, müfettişlik, çeşitli müdürlükler yaptın yaşam boyu. Bunların şiirine bir katkısı oldu mu? Yoksa şairliğini gölgeledi, eksiltti mi? Daha doğrusu şunu sormak isterim; Bir insan yalnız şiir yazarak yaşayabilir mi? Yaşamalı mı? Bu uğraş ona rahatça geçimini sağlasa da?

— Söylediğin gibi yaşamımın öğrenciliğimden sonraki dönemi memurlukta geçti. Birkaç yılı bir yana bırakırsam, o yılların dışında kalan zamanda uğraşımın bana ağır bir yük olduğunu söyleyemem. Öyle de olsa zamanım gene bölündü, bana kalmadı. Sürekli olarak bir işlevin gölgesinin altında

duydum kendimi, bu işlev de yazarlığın dışındaydı. Katkısıysa ne olabilirdi ki? Ne de olsa ilgimin bir bölüğü, şu ya da bu oranda, o alana da kaydı. Bu bakımdan zararını görmemem olanaksızdır. Bence sanatçı, sanatının dışında bir işlevle yükümlü olmamalıdır. En azından aydın kişi olmak sorumluluğunun dışında bir işlevle yükümlü olmamalıdır. İnsan yalnız şiir yazmak için yaşayabilir, yaşamalıdır da. Düşünmeli ki, geçmiş zaman sanatçılarından bize ne kaldı? Sadece yapıtlarıdır kalan. Onlar yaşamlarını sanata adamasalardı günümüze ulaşamazlardı. Zanaatta bile kişi uğraşının tümünü zanaatına ayırsın isteriz. Sanatçıdan başka türlü bir davranış mı bekleyeceğiz? Örneğin iyi bir saatçi, tutkulu bir saatçi demektir. Sanatta da öyledir. Konusuna tutkuyla sarılmayan kişinin, sınavını zamana verecek uğraşlar bir yana, sınırlı hünerlerin bile üstesinden geleceğini sanmam.

— Başarılı oyunlar yazdın. Son yıllarda bu alanda ürün vermedin. Bir nedeni var mı?

— Belki ülkemizde tiyatronun son yıllarda içine sürüklendiği ortamı görmek de oyun yazmaya ara vermemin bir nedenidir. Bunu da aşan bir neden, öyle sanıyorum ki, gene şu son yıllarda şiir uğraşımın yaşamımda yoğunluğunu duyurması, zamanımı kapsamasıdır. Ama, özellikle bir süredir, oyun yazma isteği kafamdan bir gölge imge gibi eksik olmadı. Söyleyeyim ki, tiyatroya bağlılığım da, şiire bağlılığımdan az değildir. Çünkü tiyatroyu şiirin dışında bir olgu saymıyorum. Ona, şiirin biraz daha özgürce bir biçimi gibi baktım.

— Öyküde, ilk Sait Faik Armağanı'nı almıştın. İki kitap yayımladın. Yıllardır öykü yazmıyorsun? Yoksa yazıp da yayımlamadığın öykülerin var mı?

— Evet, yazmadım. Yazıp ta yayımlamadığım öyküm de yok. İlgi alanımın, şiir ve tiyatroyla çerçevelendiğini görmemden olacak, yıllardır yeryüzüne bir öykücü gözüyle

bakmak olanağını bulamadım. Böyle olunca, bu arada bir ya da birkaç öykü yazmak neye yarardı? Sen de bilirsin, öykü ya da roman yazmak için, kişinin bir süre için de olsa, öykücülük ve romancılık bilincini, bir başka deyimle anlatı bilincini uyanık tutması gerekir. Ama öykü yazmayacağım diye kesin bir yargım da yok, gene özenebilirim.

— *Seni şiir yazmaya iten etkenler nelerdi?*

— Kuşkusuz, duygularla coşkulardı. Şaşmaz bir gerçektir ki herkes için böyledir bu, çünkü şiirle ilişki çocuklukta başlar. Çocuksa duygularının, daha da çok coşkulara dönüşmüş duyguların egemenliğindedir. Şiir sanatı üstüne düşünmek olanağını da henüz bulmamıştır. Şunu da ekleyeyim ki, benim edebiyata gözümü açtığım yıllar, şiir gerçeğini ya da ölçütünü diyeyim, bulmaya oldukça elverişli bir ortamdı. Bugünse, o güne göre daha çok kişisel çabaya gerek var.

— *Okurlarına, ama seni yıllardır izleyen şiirsever okurlarına, daha başka ne söylemek isterdin kendin, kendi şiirin üzerine?*

— Kendi şiirim üstüne değil de, daha nesnel, ne söyleyebilirim diye düşünüyorum? Söyleyeceklerim, kendime de söylediklerim olacaktır. André Maurois yazmıştı, Alain her yıl ilk dersini vermek üzre kürsüye çıktığında öğrencilerine "En uzun yolu yeğleyiniz!" dermiş. Buymuş, ilk tümcesi. Ben de, güç de olsa, bu sözü uygulamak isterdim. Sonra, daha başka? Konudan konuya atlamak gibi görünecek ama,bir konuşmanın belli sınırı içinde başka nasıl olabilir? Bir de, şiirseverlerin, özellikle genç ozanların, ne denli olanağı varsa o oranda çok şiiri belleklerinde taşımalarında büyük bir mutluluk, o kadar da yarar vardır. Sonra bu, ozanın bir talihidir ki başka hiçbir sanatta yoktur. Düşünün ki, şiirsever kişinin ya da ozanın sevdiği şiirleri belleğinde taşıması, ressamın ya da resimseverin, günün yirmi dört saatinde Louvre'u yanında taşıması gibidir.

MELİH CEVDET ANDAY İLE

Uzanılmaz
Kuşlara ve güneşe mahsustur
Hiçbirimizin haberi olmasın
Yukarıdaki yapraklardan

Bir burdaki ağaçların üst dalları görülür. Yalnız burdakilerin... Yol yukardan geçiyor da ondan! Güneşin, kuşların, bir de biz insanların haberi var bu bahçedeki ağaçların üst dallarından. Tepebaşı'nın ardında bir bahçe... Bir dost nargilesini fokurdatıyor, biz tavla oynuyoruz, sonra yer değiştiriyoruz. Bir kâğıda yazıyoruz sayıları. Hava güneşli, yazdan nasılsa kalmış, öyle günlerden. Anday'ın dizeleri içimden geçiyor bir melodi gibi, "Hiçbirimizin haberi olmasın" Şu anda şiir miir düşünmüyor, zarları sallayıp atıyor heyecanla. Derken bir arkadaş daha. Yerimizi bırakıp bir yana çekildik.

Hep konuşuyoruz, bugün de konuşacağız. Ben gazeteci rolündeyim, ünlü bir ozanla röportaj yapacağım. Yalnız ozan mı? Ya o romanlar, denemeler, oyunlar? Ama ben ozanlığı her şeyin üstünde tutarım, bir "ozan" ne yazsa, ne yapsa, hep ozandır, önce ozandır sonra yine ozandır... Biraz sustuk. Ta

yıllar gerisine gittim bir an. İkinci Dünya Savaşı yıllarında lise öğrencisi olduğum günler... *Garip*'le ilk karşılaşmam. Orhan, Oktay, Melih üçgeni. 1941'de "Servetifünun"da "Şiirimizin Triosu" adlı bir yazı yayımlamıştım. On sekiz yaşında onuncu sınıf öğrencisi bir Oktay Akbal! *Garip*'çilere takılan, onlarla eğlenen ünlü yazarlara, gazetecilere, eleştirmecilere karşı çıkmış! Bir Raci Bey vardı, divancı mı divancı. Orhan, Oktay, Melih'i ozan saymıyordu, ne de Sait'i öykücü. Ben, okulun edebiyatçısı olan ben, bütünlemeye kalıyordum bu yazı yüzünden az daha!

— Melih, hep söylerim ya senin daha Garip döneminde bir kendine özgülüğün vardı, sonra çeşitli şiir yolları denedin, bir ozanı konudan konuya biçimden biçime iten nedir sence, ne dersin?

— Bizim halk ozanlarımızdan biri, bir âşık bana şöyle demişti: "Halk bizden her tür şiiri bekler, taşlama, sevda, fukaralık, siyaset, doğa güzellikleri... Bunların hepsi bulunmalı bir ozanda." Kuşkusuz bütün ozanlar için doğru çıkmaz bu anlayış. Bir ozanı tam olarak kavrayabilmek için onun bütün şiirlerine bir arada bakmak gerekir sanırım. Sözgelişi Paul Eluard siyaset konulu şiirlerini, "Poéme Politique" adı altında toplamıştır. Benim de şiirlerime tümden bakıldığında birkaç tema içinde dönüp dolaştığım anlaşılır, diyebilirim. Biçim araştırmalarına gelince, sonsuzdur o bir ozan için.

— Bir halk ozanımızın sözünü andığına göre şunu da sorayım sana, halkın beğenisini ölçü olarak almayı savunanlar var, ne dersin buna?

— Önce bütün sorunları basitleştirmekten yakınmak isterim. Bir zamanlar "Öz mü, biçim mi?" tartışmasından gık dedirtmişlerdi. Halkın beğenisini ölçü olarak savundun mu artık onun geri bırakılmışlığından, onun bilincini yükseltmek gereğinden, onu eğitmekten söz edemezsin. Bizde her ikisini

de söylüyorlar. Bütün sol atılımlar, halkın yalnız ekonomik bakımdan değil eğitim, yaşayış biçimi ve kültür bakımından da ihmal edilmiş olmasından doğar ve halka maddesel rahatlıkla birlikte kültürü de götürmeyi yüklenir. Beğeni, kültürsüz de olabilir. Daha doğrusu eskimiş kültürlerin ürünü durumunda kalmıştır, böylece de zamanla yozlaşmış, bayağılaşmış... Amaç, çağdaş bir insana yakışır beğeniyi yaratmaksa, halka sanat ve bilim eğitimini de götürmek gerekir. Geri bırakılmış halkın beğeni düzeyine seslenmek halkçılık değil, yeteneksizliğin örtbas edilmesidir.

— İlk soruma verdiğin yanıttan başka sorular da çıkıyor: Şiirlerinin tümünü toplamak istiyor musun?

— Yedi şiir kitabı çıkardım bugüne değin. Nerdeyse tümü tükenmiş durumda, en yenisinden başkası yok piyasada. Bunları bir arada bastırmayı düşünmüyor değilim. Ama tam sırası geldiğinde, "Yeni yazdıklarımı bastırayım da sonra," diye ileriye bakıyorum bu işi. Ölüm korkusundan mıdır nedir bilemem. En iyisi böyle bir kitap hazırlayıp arkasına "Cilt I" demeli.

— Ölümden korkuyor musun?

— Korkudan çok merak ediyorum. Hiçliği, yokluğu, aklım almadığı için... Dahasını istersen ölümlülüğü yaşarken duymak, yaşamı bir hayaletler topluluğuna döndürüyor, bundan kurtulmak için toplumlar, içlerinden büyük sanatçılar, büyük bilim adamları yetiştirirler, onların ölümsüzlüğü, yaşamı bir hayaletler topluluğu olmaktan kurtarır, ona bir süreklilik kazandırır. Süreklilik de gerçeklik duygusu yaratır kişide. Bu açıdan bakılacak olursa, bizim toplumumuz daha topluluk durumunda sayılabilir, çünkü kimse ölümsüzlüğe ersin istemiyoruz. Hemen öldürmeye bakıyoruz onu, bir yabancı profesör, "Sizde Seléction Negative var," demiş ya...

— Halkın beğenisini ölçü olarak almazsak, ne için, kim için yazıyorsun? Şunu da ekleyeyim, halkın seni anlamasından hoşlanmaz mısın?

— Sorunun son bölümünden başlayayım yanıtlamaya: Ben elimden gelenin en iyisini yapmışım ve halk bunu sevmiş... Elbette hoşlanırım, sanatı bilimden ayıran şey, sanatın herkese açık olmasıdır kuşkusuz. Moliére halkın tiyatrodan anlamasını överken onun oyuna önyargısız baktığını söyler, oysa seçkinler edindikleri önyargılara dayandıklarından güç beğenir kimselerdir. Gogol de aşağı yukarı bu kanıdadır. Ama bir sanata önyargısız bakmak başka onu değerlendirmek başkadır. Asıl iş, bir sanat yapıtından estetik haz alacak bir yeteneğe varmaktır. Diyelim resim sanatıyla alışverişi olmamış biri, gördüğü bir tablodaki ağacı kesmeyi sevebilir böyle olduğu için o adamı küçümseyemeyiz. Bu da insanca bir beğeniştir, ama acaba o tabloda mor ile yeşilin yan yana getirilmesinden nasıl bir uyum ortaya çıktı sorunu doğaya benzeterek, sevme yanında daha incelmiş bir beğeniyi gerektirir. Ressam her şeyden önce çok iyi bir resim seyircisidir, böyle olduğu için de en azından kendisi için resim yapar. Bak, Mısır'da böyle değil, orada sanatçının bireyi yok, ustasından öğrendiği biçimleri taşa oyardı, klasik Yunan da böyledir, sanatçının gözünü bakışını kullanması biraz biraz Helenistik çağda başlar, orta çağı bir yana bırakırsak o günden bugüne sanatçı kendini ortaya koymaya çalışan biridir artık ve böylece tarihe geçmek ister, yeri doldurulmasın ister, kendini beğenir. Toplumuna hizmet etmek de ister, kendi beğenisi için de yapar, çevresinin beğenisi için de yapar, çeşitli açılar vardır, ona vay bireyci vay diyemeyiz. Çünkü onun beğenisi toplumsal beğeninin bir parçasıdır.

— Neden parçası diyorsun da tümü demiyorsun?

— Çünkü toplumsal beğeni de karşıtlıklar taşır, yarınki sanatı doğuracak tohumlar vardır onun içinde, sanatçı, doğ-

rusunu ararsan hep de bilinçli olarak değil, sezgisiyle de bu tohumlardan birini yeşertmeye bakar. Sanatlardaki değişimi gelişimi böyle de açıklayabiliriz. Hiçbir ölçü sürgit kabul edilemez. Onun için de sanat yoktur, sanatçılar vardır derler, sanatçı yeni ölçüler yaratır, toplum, çağ onu yönetmeye çalıştıkça o da toplumuna çağma yeni yönler önerir, biz kendi kültürümüz açısından burada bir birikim sağlamakla yükümlüyüz, yarının kültür hazinesini oluşturacağız, düşüncelerin yorumların, bakış açılarının zenginliğini kuracağız, yalnız bugün için değil yarın için de yazacağız.

— Bu açıdan şiilerin üstüne konuşur musun?

— Sanıyorum ki, benim kısa şiirlerimde, uzun şiirlerimdeki temaların denemeleri işlenmiştir. Uzun şiirlerime gelince, bunlar yorumlara elverişli, hatta üzerlerinde öğretim yapılabilecek niteliktedirler, her şiir böyle olmalıdır demiyorum, ama ben düşünceyi şiirleştirmekten hoşlanmışım çoğun. Bende biçim kaygısı da aynı amaca yöneliktir, yani şiirlerimdeki biçimlerin araştırılabileceğini ve bundan tutarlı sonuçlar alınabileceğini söylemek istiyorum. Sabahattin Eyuboğlu "Tohum" adlı şiirim için böyle bir deneme yapmıştı. İstanbul Üniversitesi Fransız Filolojisi'nde böyle küçük bir araştırma da yapıldı, son şiirlerimden biri biçim ve konu olarak incelendi sonunda yalnızca şiire varıldığı anlaşıldı, işte ben şiirin ve genel olarak sanat yapıtının böyle üzerinde çalışılabilecek yapıt olmasını isterim, ama okurda, seyircide o yapıt sadece kolaylık ve rahatlık izlenimi uyandırmalı.

— Bir yazar arkadaş senin Toynbee'nin kitabını konu alan Cumhuriyet'teki yazın üzerine konuşurken, "Hiç Marx'cı bir yazar Toynbee'yi övebilir mi?" demişti. Ne düşündüğünü sorabilir miyim?

— Bir başkası da arkamdan "Hiç, bir Marx'cı, Mustafa Kemal'i beğenir mi!" demiş benim için. Sağ olsunlar, bunlar

da birer düşüncedir, düşünceler ne kadar çoğalsa iyi olur, ama ben o düşüncede değilim, Marx'cı şunu beğenir, bunu beğenmez anlayışı bana yabancıdır, üstelik ben Toynbee'yi övmedim, onun ilginç kitabının bende uyandırdığı birtakım düşünceleri yazdım, o düşüncelerim, dünyamızın yeni bir döneme girdiğini açıklıyordu. Yaşayan ya da eskiden yaşamış sanatçıları, düşünürleri böylece ikiye ayırmak bana çok yanlış görünüyor. Marx da, Engels de, Lenin de böyle bir bölümlemeye gitmemişlerdir. Marx, en yukarıya Tanrı'yı onun altına kralı, onun altına da soylu sınıfı koyarak toplumda uyum yaratmayı düşünen Shakespeare'i her yıl yinelerdi. Lenin, Puşkin'i ve Tolstoy'u, Stalin ise büyük Petro'yu övmüşlerdir. Mustafa Kemal'in kurduğu yeni bir devlet içinde, onun getirdiği birtakım yenilikler içinde yaşıyoruz. Bunlara boş vermek, bunları küçümsemek, Marx'cılık değildir. Sırası gelmişken söyleyeyim, bir de benim dikkatimi çeken bir Marx'cı tipi var, sadece yöntemi, kuramı yinelemekle yetiniyor, bunları uygulamaya girişmiyor, bense yanılmayı da göze alarak, olayları ve kişileri yorumlamaya ve anlamaya çalışıyorum. Balzac kralcıdır diye onun romanlarını okumamazlık edemem. Nitekim Lenin, Tolstoy için, "Bizi hiç anlamadı ama büyük romancıdır" demişti. Ayrıca yine Lenin, bir sanatçının her çeşit filozoftan, idealist filozoflardan da yararlanabileceğini söylemiştir.

Anday'la havadan sudan konuşurken bir de bakarsınız, ciddi mi ciddi bir konuya dönüşüvermiş söyleşi... Hep böyledir, sürekli uyanık olacaksınız, sürekli kafanızı yoracaksınız, bilgilerinizin saklandığı kapıları zorlayacaksınız, bir şeyler alacaksınız, verebilirseniz vereceksiniz.

— Şiir yazarken nasıl bir ortam ararsın?

— Şiirde, evde bile yalnız kalmak isterim. Görülmek istemem. Roman bir düzyazı işi olduğundan bir odada her yerde

aklım çalışmaya yatkındır. Ama imge avcılığına çıkıldığında en ufak bir gürültü bile zihni sarsabilir.

Güneş çekilip gitti "Yukardaki yapraklardan" Ne kuş kaldı, ne de çevremizde insanlar... Şimdi nereye gidilir? Balıkpazarı'na. Bir yirmi dört saati daha bitirmenin mutluluğu ancak rakı kadehleriyle kutlanır. Öyleyse şerefe!.. Anday'ın yeni yeni yapıtlarına, dizelerine...

SALÂH BİRSEL İLE

"Ne yaptığını bilmesi, sanatının hesabını verebilmesi sadece bunlar bile Birsel'i günümüzdeki şair kalabalığından ayırmamıza yeter bir sebeptir. İmzası olmasa da insan Birsel'in şiirini, taşıdığı havadan, sağlam yapısmdan anlayabilir." Böyle yazmışım 1950'deki "Şair Dostlarım" dizisinde Birsel için... Yirmi yedi yıl geçmiş üstünden... Bu kanı, kaya gibi sağlam, yerinden kıpırdatmak olanaksız. Salâh Birsel geçen yıllar içinde hem ozan, hem denemeci olarak yazınımızdaki özel yerine öyle bir oturmuş ki! Son yıllarda denemeci yanı ağır basmaya başladı nedense... O, birbirinden güzel yazılar, anılar, yazın üstüne denemeler bir ozanın sanat kültürü, yaşam deneyleri, zekâ gücü ile kaynaşmış ürünleridir.

Kırk yıllık dostluk, derler! Salâh Birsel'le öyledir yakınlığımız... Yıllarca Ankara'da yaşadı, basımevi müdürlüğü, TDK Yaym Kolu Başkanlığı gibi işlerle yaşamını geçirdi. Şimdi emekli. Suadiye'de bir apartımanda yılların birikimi binlerce kitabı arasmda, rahat koltuğuna gömülüp okuyor, yazıyor, düşünüyor.

Bir kez daha karşı karşıyayız. Sormak, anlamak istediğim konular var. Gerçi az çok biliyorum neler diyeceğini. Kırk yıllık dostluk bu! İnsanın böyle dostları biraz da "kendisi"

gibi bir şey oluyor. Olsun. Okurlarım adına soracağım sorular var. Başlıyoruz söyleşiye:

— *Kırk yıllık bir ozansın. İlk şiirlerin 1939'larda çıktı sanırım. Uzun bir zaman parçası geçmiş aradan. O günden bu yana "şiir" üzerine düşüncelerinde ne gibi değişmeler oldu?*

— Bugüne gelinceye değin, şiirlerimde pek çok pencereler, pek çok kapılar açtım. Açtım, kapadım. Açtım, kapadım. Ama düşüncelerimde cigara tüttürüşümde pek bir değişiklik olmadı. 1940'larda Yahya Kemal'in "Itrî", "Erenköyü'nde Bahar", "Eski Mektup" şiirlerine, bir de "Tanburi Cemil Bey çalıyor eski plakta" dizesine bayılır, öbür şiirlerine, öbür dizelerine ise kürek çekmezdim. Şimdi aynı istim üzerindeyim. Ne eksik, ne artık. Ama her ozan yaşamı boyunca yeni yeni rüzgârlar, yeni yeni esinler alır. Bu, elbet ozanların oturuşunu etkiler. Ama bağdaşını bütünüyle bozamaz. Nâzım'ın şiirine bak. *835 Satır*'da ne varsa, son şiirlerinde de o var. Ozanlar içinde en çok değişiklik gösteren belki Oktay Rifat'tır. Ama onun her şiirinde değişmeyen bir Oktay Rifat da var.

— *Şiir üzerine, kendi şiiri üzerine düşünen, hesabını verebilen, açıklamasını yapabilen ozanlarımız sayılıdır. Sen şiir yazmanın yanı sıra şiir üzerine düşündün hep. "Şiirin İlkeleri" gibi, daha başka yapıtlarında, yazılarında hep şiir konusunda düşüncelerini yazdın. Her ozanın bir "poetika"sı var mıdır, olmalı mıdır? Yani ozan, "bilerek" mi yapmalıdır işini, yoksa bilinçsiz bir esinin etkisiyle mi? Hangisi daha kalıcı, önemlidir?*

— Dediğin doğru. Ben şiir üzerine çok düşündüm ve de çok yazdım. Şiirin ilkelerini bile saptamaya kalkıştım. Doğrusu ya her ozan kendi şiiri üzerinde, ya da genel olarak şiir üzerinde düşünür. Düşünmeyenler başkalarının dümen suyundan gidenler ve daha ilk solukta yarıştan ayrılanlardır. Ama şiir üzerine düşüncelerini saptamak ayrı bir şeydir. Ozanların çoğu böyle bir yolda kendilerini yitirmek istemezler.

Daha doğrusu, bizim ozanlarımız böyledir. Batıda şiir yazıp da, şiir üzerine birkaç yazıcık olsun döktürmeyen hemen hemen yok gibidir. Ama benim durumum biraz değişik. Ben öteden beri düzyazıya biraz çokça sarılırım. Flaubert gibi düzyazıyı şiirden üstün tutmaya kalkışmam ama, şiire verdiğim değeri, düzyazıdan da esirgemem. Ama şiirin kurallarını göz önünden uzak tatmayan düzyazıdan. Çünkü düzyazı da büyük uğraşlardan, büyük çabalardan sonra yüzünü gösterirse gösterir. Ben, bir yazarın, "Bira getir garson," demeden önce usunu kafasının içinde en az yedi kez döndürmesi gerektiğine inanırım. Diyeceğim çalakalem, hadi senin deyimini kullanayım çalatuş yazı yazmak benim düzyazı anlayışımın dışında kalır.

— *Değişik bir şiirin var senin. Kimseye benzemeyen. Duygu payı az olan. Sence gerçek şiir böyle mi olmalı? Yani duyguyu bir yana mı itmeli hepten. Yalnız akıl yeterli midir şiir için? Yoksa en iyisi ikisini kaynaştırmak mıdır? Senin şiirin konusunda tartışılan bir konudur bu. Bir açıklama yapsan bize.*

— Haa, bak bunun üzerinde durmak gerekir. Yahya Kemal'in biraz önce andığım dizesini biraz mıncıklayalım: *Tanburi Cemil Bey çalıyor eski plakta.* Bu dizenin güzelliği bence yalınlığından, edebiyat oyunlarına arka dönüşünden, of amanlardan kaçışından gelmektedir. Ne ki içinde istemediğin kadar duygu var. Bencesi şu ki, söz oyunları, yani benzetmeler, yani eğretilemeler, yani mecazlar, yani sıfatlar, yani maydonozlu deyişler şiiri öldürür. Onu duygululuk, şairanelik batağına yuvarlar. Ben şiirlerimden duyguyu değil, bu duygululuğu uzak tuttum. Edebiyat cambazlıklarını uzak tuttum. Duyguyu yakaladığım biçimi ile, bozulmamış biçimiyle vermeye çalıştım. Biliyorum *Şiirin İlkeleri*'nde zekâyı biraz çokça övdüm. O zamanlar bu gerekliydi. Her yandan hıçkırıklı, üzünçlü şiirler yükseliyordu. Gerçeği ararsan ben duyguya değil, kantarın topuzunu kıran

coşkulara karşıyımdır. *İlkeler*'de de dediğim gibi coşkunun yeri günah çıkartma ya da evlenme önerisinde bulunma gibi yürek hoplatıcı sahnelerdedir ancak. Yalnız aklın düzen yaratıcı ışığı altından geçmemiş bir şiirin belli bir düzeye ulaşması beklenilmemelidir. Kısacası, duygu yoksa, hiçbir şey de yoktur.

— Deneme nedir? Bir tanımını yapmak gerekiyor sanırım. Son yıllarda gazete makaleleri, her türlü düzyazı, "deneme" diye ortaya sürülür oldu. Herkes denemeci kesildi: Bu karışıklıkta bir aydınlık gerekmez mi? Denemenin tanımını nasıl yapmalı?

— Deneme için yapılacak bir tanımın işe yarayacağını kestiremiyorum. Çünkü şiir, roman, öykü, oyun olmayan her düzyazıyı deneme sananlar ve kendilerini denemeci olarak piyasaya sürenler bu tanım karşısında kendi yazılarının da ona uyduğunu söyleyeceklerdir. Ama deneme diye bir olay, bir tür var yine de. Yalnız sınırları kesinlikle ayrılmış değil. Sözgelişi Ataç'ın söyleşileri deneme sayılacak mı, sayılmayacak mı? Bana kalırsa Ataç'ın ilk yazıları denemedir de, son yazıları daha çok söyleşidir. Peki ama söyleşi de ne? Söyleşi diye ayrı bir yazı türü mü var? Yoksa kimi denemeler söyleşi havası içinde mi yazılıyor. Bilirsin Fransızların bir Alain'i var. O da yazılarını kahvede birine bir şeyler anlatıyormuş gibi yazar. Yazılarına da söyleşi adını oturtur. Öte yandan, kimileri de eleştiri yazılarını deneme sayıyor. Bir denemeci elbet bir günlükçü, bir anıcı gibi, başka yazarların kitaplarını değerlendirme havasmda olabilir. Bu onun, denemeciliğine gölge düşürmez. Ama bir eleştirmen kitap değerlendirmesi yaparken, amacı doğrudan doğruya eleştiri olduğu için, ortaya koyduğu ürün hiç mi hiç deneme değildir. Bir de incelemeler var. Kimileri de bir ozan ya da bir romancı üzerine yapılmış incelemeleri deneme saymaktan geri kalmıyor. Bencesi bu tür yazılar da denemeden çok, eleştiri alanına girer. Şimdi istersen deneme için bir tanım bulmaya

çalışalım. Denemenin asıl özelliği onun belli bir konusu olması, denemecinin daldan dala atlasa da, eninde sonunda asıl söyleyeceği şeye parmak basmasıdır... Ne ki, romanın, incelemenin, haber-yazıların, eleştirilerin de belli bir konusu yok mu? Görüyorsun bu tanımla da bir şeyi aydınlatmış olmadık. Belki şöyle bir tanım yapılabilir: "Deneme, bir yazarın kendi duygularını, kendi beğenilerini, kendi eğilimlerini, kendi dünya görüşünü sık sık okurların önüne süren yazı türüdür." Bir İngiliz yazarı, yanlış anımsamıyorsam, denemeyi, daha çok İngiliz denemesini, yazarının açıkyürekliliğini ve içtenliğini ortaya koyan yazı türü olarak tanımlamıştı. Bunlar hiçbir şeyi çözümlemez. Çünkü bu özellikler yalnız denemecilerin değil, bütün yazı erlerinin özellikleridir.

Ama yine de bir deneme türü var değil mi? Ortalığı bütün bütüne karıştıracaksam da ben şöyle derim: Deneme adını verdiğim şey eleştiri, inceleme, makale, haber-yazı, söyleşi ve de anı olmayan yazı türüdür. Ben, hatırlayacaksın, bu yönteme şiiri tanımlarken de başvurmuştum, *Şiirin İlkeleri*'nde. O zaman bir aydınlığa varamamıştım. Şimdi de varamadım sanırım.

— Dünyada ve bizde beğendiğin, gerçek anlamda deneme yazarları kimlerdir?

— Gerçek anlamda deneme yazarı bence İngiliz yazarı Aldous Huxley'dir. Onun romanlarını da severim. Romanları da deneme gibidir. Bence en iyi roman da deneme olmaya yönelen romandır. George Orwell'in, D.H. Lawrence'ın denemelerini de severim. Fransızlardan da Apollinaire'e bayılırım. Bizde de deneme deyince aklıma ilk Haşim gelir. Sabahattin Eyuboğlu, Melih Cevdet, Vedat Günyol, Oktay Akbal, Fakir Baykurt da sevdiğim denemecilerdendir. Cemal Süreya'nın yazdıklarını da büyük tatlar alarak okurum. Gençlerden Hilmi Yavuz, Demir Özlü, Füsun Altıok, ve de

Mazhar Candan'ı izlerim. Ama Hilmi ile Demir'in gençlikleri de kalmadı, değil mi?

— Dünyada ve bizde senin anladığın türde şiiri en iyi başaranlar kimlerdir?

— Metin Eloğlu. Bir de bir Fransız: Robert Desnos. Bunlar benim özel ilgi alanıma giren ozanlardır. Yoksa daha sevdiğim pek bir sürü ozan vardır.

— Sanat modadır, diyordun. Yine aynı kanıda mısın? Modalar, akımlar geçip gidiyor, ama ozanlar, yazarlar kalıyor. Demek, modayı aşan sanatçı yaşıyor. Klasik olmak bu mudur? Türk edebiyatının klasikleri var mıdır? Ne zamandan beri var? Bir ikisinin adını verir misin?

— Sanat modadır sözü sanırsam çok yanlış anlaşıldı. Ben modaya uyan, ya da yeni bir moda yaratan edebiyatın, sanattan uzaklaştığını, yüzyıllara kalmadığını söylemedim hiç. Ama yazınlarda değişen, çarçabuk değişen, bir kuşağı öteki kuşaktan ayıran bir yan da var. Bak, şimdiler şiirimize yepyeni bir kan getiren 1940 Şiiri bile rafa kaldırılmak isteniyor. Onun gerçekçiliğini, daha doğrusu toplumcu gerçekçiliğini küçümsüyorlar. Bugün şiirin çok güncel konulara el atması isteniliyor. Kuşluk vaktinde Galata Köprüsü çökmüşse, akşama onun şiirinin yazılmış olması bekleniyor. Ben buna karşı değilim. Zaten, sanat modadır derken ben bunun böyle olacağını kestirmiş olmalıyım.

Her moda klasiğini kendi yaratır. Modaya uymak bir yazarı klasik olmaktan alakoyamayacağı gibi, modaya uyan her yazar da klasik olamaz. Fecriati yıllarının klasiği Haşim'dir. Daha sonra yetişen ozanlar içinde Cahit Sıtkı ile Ahmet Muhip de klasiktir. Denilebilir ki Türk klasisizmi asıl 1940 kuşağıyla başlamıştır. Bu kuşağın hemen hemen bütün yazarlarına klasik gözüyle bakabiliriz. Bugün, günlük olaylara eğilen ozanlar da gün gelecek klasik sayılacaklardır.

— 17 yıllık bir Ankara yaşamından sonra yine geldin İstanbul'a yerleştin. 24 saatini nasıl geçiriyorsun şimdi?

— İstanbul'a taşındıktan sonra çok uyumaya başladım. Kimi vakit altı saat uyuduğum bile oluyor. Dokuncalı bir şey bu. Jack London uykuyu 3-4 saate indirgemişti. Aklı başında bir sanatçı da bundan başkasını istememelidir. Geceleri ikiden önce yatmıyorum. İkide de gözkapaklarım artık taşınmaz hale geldiği için yatağın yolunu tutuyorum. Kimi zaman bir saatlik bir uykudan sonra kalkıp yeniden üç saat okuyorum. Ondan sonra yine 4-5 saat uyku. Elektrik kesilmelerini de hesaba katarsak genel olarak kuşluk vaktinde masamın başına oturmuş oluyorum. Yoruldukça mutfağa gidip bir şeyler atıştırdıktan sonra yine çalışmaya dönüyorum. Bu, ya bir şeyler yazmak ya da fiş çıkarmak için oluyor. Ekim başından beri Boğaziçi'nin Şıngır Mıngır Yaşamını dile getirmeye çalıştığım için şimdiler boyuna fiş çıkarıyorum. Ama arada bir fişleri bir yana itip içimden kopan bir şeyleri kâğıt üstüne geçirdiğim de oluyor. Akşam on dakika TV'de haberler. Kimi zaman da beş dakika. İlgi çekici bir dizi olursa bir saat da ona ayırıyorum. Sonra yine okumaya başlayarak ertesi gün çıkaracağım fişleri saptıyorum. Bu yeni kitabım için uyguladığım bir program. Deneme yazarken, şiir yazarken başka 24 saatlerim vardır.

— Okurlarına bir başka diyeceğin var mı? Gelecekte yapmak istediklerin, şu anda hazırladıkların, yeni yayımlanacak kitapların konusunda.

— Şimdiler Boğaziçi çılgınlıkları üzerine bir kitap yazdığımı söyledim. İç ve dış havalar elverirse önümüzdeki sonbaharda işin arkasını alabilirim. Bu arada son üç yılda yazdığım denemelerimi de yakında bir kitap halinde yayımlamış olacağım. *Ve Huurya İşkenceler* adını verdim. Belki değiştiririm. Şimdilik kararım bu. Tezgâhta bir de roman var: *Peygamberce Abdüssamet*. Derneklerde çörekle-

nen, dernekleri sömüren, derneklerin yağım çıkaran bir kişiyi, "dernekçi" diyebileceğimiz ayrı bir insan türünü anlatmak istiyorum. Ama daha el sürmedim. Sadece birtakım notlar alıyorum. Hele Boğaziçi'nin haritasını çıkarayım bir.

NECATİ CUMALI İLE

Bütün kötülükler geçer
Yaşar iyi ve güzel olan

"İyinin ve güzel"in insanıdır Necati Cumalı. Oyun, roman, öykü, deneme, şiir... Bütün bu dallarda verdiği yapıtlar "iyinin ve güzel"in savunmasını yapar, tanımlar, anlatır, duyurur... Şu gelip geçici yaşamın tek kalıcı değeri sanat yapıtıdır. Sanatçılar ölür gider, ama yapıtları kalır yıllarca öteye... Cumalı "gelip geçici" bir yazar, bir ozan değilse, "iyi ve güzel"in, yani sanatın kalıcı niteliklerinin ozanı, yazarı olduğu içindir.

Her yıl bir iki kitabı çıkar. İşte, son günlerde de oyunlarının altıncı cildi çıktı: "Mine, Yürüyen Geceyi Dinle, İş Karar Vermekte" Bir de öykü kitabı: *Kente İnen Kaplanlar*... Birkaç ay önce de denemelerini okuduk. *Senin İçin Ey Demokrasi*... Önümüzdeki aylarda tüm şiirlerini tek bir ciltte toplayacak... Durmaksızın ürün veren bir kişi Cumalı dostum. Yaşamın bir dilimini, bir kesimini, bir anını, bir duyarlığı, insanın iç evreninden ilginç bir görünüşü veren, duyuran yapıtlar bunlar...

Kendime "en yakın" bulduğum ozanlardan, yazarlardan biridir Cumalı. Çoğu kez, "Ben de bunları yazabilirdim," demişimdir okurken yazdıklarını... 1947'de *Şair Dostlarım*'da da bunu yazmıştım, ama bana kızmıştı. Yıllar sonra o yazımda Cumalı'nın ilk öyküleri için gereğinden çok acımasız

davrandığımı anladım, ama iş işten geçmişti. O yazımı *Şair Dostlarım*'ın ilk basımına almadıysam bu yüzden... Ama ikinci basımına alıyorum o yazıyı da, yanlış, haksız yanlarını azıcık düzelterek...

" Nar tanesinden taze" dizelerin ozanı Cumalı ile karşı karşıyayız. Otuz yıllık bir yakınlığın, bir dostluğun kim bilir kaçıncı beraberliği!... Söze bir yerden başlamalı. Önce yaşam gelir, öyleyse gündelik yaşantısını sormalı...

— *Günün nasıl geçer?*

— Kış ayları genel olarak yedi yedi buçuk arası kalkarım. Jimnastik, gazeteye göz gezdirmek, kahvaltı, kasetten dinleyerek 20-25 dakika İngilizce çalışmak (dört aydır İngilizce öğrenmek merakına kapıldım), derken yazı masamın başına oturmak dokuz buçuk onu bulur. Sabahları çalışmam pek ilerlemez. Önce isteksizimdir. Sokakların, eş dost bir arada geçecek tatlı saatlerin çekiciliğine karşılık boş kâğıtlarla boğuşmanın verdiği ürküntü, yılgınlık, usanç... Sonra masanın başına oturur oturmaz uykuda gördüğüm düşlerin mahmurluğu çöker üstüne, ağırlaşırım, bütün yazacaklarımı, tümce kurmayı bile unutmuş gibiyimdir. Yine de dayatırım. Saat bire kadar bir ya da iki sayfa ya yazarım ya yazamam ama hiç değilse çalışma havasına girmiş olurum. Öğle yemeklerinden sonra, yazacaklarımı kafamda derleyip toparlamaya çalışarak biraz uzanırım. O arada on dakika kadar olsun uyuyabilirsem kalkınca güne yeni başlamış gibi olurum. Sabahkinin aksine düşüncelerim bulanıklıktan kurtulmuştur. Sokaklar falan da silinmiştir aklımdan. Kendimi çalışmaya istekli duyarım. Saat dört ile yedi arasında kalemim gittikçe hızlanır. Sonunda günümden memnun kalkarım masamın başından.

Bu dediklerim çalışma günlerim içindir. Haftanın üç dört gününü aşmaz.Haftanın öbür günlerini dışardaki işlerim alır. Yayın işleri, eş dost, gelen giden...

Yaz ayları jimnastik yapmam. Sabah akşam onar

dakika yüzerim. Gece yaşamım yoktur. Televizyonu sevmem. Geceleri çoğunlukla okurum.

— *İlk şiirin 1940'da çıktı. Otuz altı, otuz yedi yıl geçmiş. O günkü "şair Cumalı" ile bugünkü "şair, oyun ve roman yazarı, öykücü, denemeci" Cumalı aynı kişi mi? Kendinde "insan ve yazar" olarak bir değişme buluyor musun?*

— Bir edebiyatçının ilk yazdıklarında bütün geleceği gizlidir. Giderek kendi sesini taşıyan ilk üç beş dizesi falı gibidir bir şairin. *Kızılçullu Yolu, Harbe Gidenin Şarkıları* ile belli olmuştu benim edebiyat dağarcığım. Yani kuracağım yapının kumunu kirecini yığmıştım. *1945'de* Nahit Hanım'ın evinde tanıştığımız gece Ahmet Hamdi Tanpınar'ın dediklerini hiç unutmam. *Kızılçullu Yolu*'nu okumuş, sevmişti. Övücü sözlerle kutladı, yüreklendirdi beni. Sonunda, "Romanlar, öyküler, oyunlar yatıyor bu şiirlerin altında. Malzemeniz zengin, siz yalnız şiirle kalmayın," dedi. Önce kuşkuyla karşılamıştım bu sözleri. Acaba şiirlerimi yeteri kadar şiir değil de düz yazıya mı yakın buldu? Şair olamayacağımı mı söylemek istiyor? demiştim. Sonra sonra daha iyi anladım Tanpınar'ın içtenliğini, Tanpınar, örnek bir edebiyat adamıydı. Başlangıçtan günümüze kadar kendi edebiyatımızı, Fransız edebiyatını, Fars edebiyatını iyi bilirdi. Çok iyi bir eleştirmendi. Duyarlığımın, esin kaynaklarımın derecesini ölçmek zor olmamıştı onun için.

— *Hemen her türde yapıt verdin. Hem de kendine özgü bir çizgide. Kendini, yaşamı anlatmak, duyurmak hangi türde daha başarılı oluyor? Kısacası, yüz yıl sonra nasıl anılmak istersin? Hangi yönünle kalmak?*

— İnan hâlâ gelecektedir umudum. Bugüne kadar hiçbir şey yapmamışım gibi gelir bana. Her yazdığım yazmak istediğime göre eksik gibi görünür. Asıl yazmak istediklerimi yazabilecek olgunluğa yeni yeni yaklaştığımı sanırım. Thomas

Mann'ın Tonio Kröger'i gibi, "Shekaspeare olabildin mi? Goethe olabildin mi? öyleyse nesin ki?" diye haddimi bildiririm kendi kendime. Sanatta karınca kaderince diye bir şey yoktur. Her başlayan en tepedeki dalda görünen meyvelere uzatır elini. Aldatmayalım kimseyi, en başta kendi kendimizi. Ben en iyisini yapmak istedim ama elimden gelen buydu demekte bir erdem vardır. Ama başlangıçtan bu yana edebiyatın ne devler yetiştirdiğini görmeden ben en iyisini yaptım diyen gülünç düşer.

Unutmayalım ki biz kayalık yerlere düşmüş tohumlarız İncil'in dediği gibi. Tam boy vermemiz güç. Bizim gibi henüz yapısı oturmamış toplumlarda (buna kültürlerde de diyebiliriz) sanatçının yükü ağırdır. Durmadan değişen bir dilimiz var. Dil değiştikçe kelimelerin anlam yükü değişiyor, sentaks değişiyor. Böyle bir dille kalıcı şiir yazılabilir mi? Uzun uzun düşünülmesi gereken bir sorundur bu. Yahya Kemal'i küçümsediğimiz oldu ilk gençliğimizde. Şimdi daha iyi anlıyorum onun Osmanlıcaya bağlı kalış nedenlerini. İyi biliyordu şiirin kanunlarını. Gelişmesini tamamlamış bir şiir dili üstüne kuruyordu şiirini. Örneğin, "Erenköyde Bahar" gibi bir şiir, İstanbul Türkçesinin bütün inceliklerine; köşkleri, alaturka musikisi günlük yaşayışı ile bütün İstanbul kültürüne dayanılmadan yazılamazdı. Yahya Kemal son Osmanlılardandı. O hava içinde bulmuştu kişiliğini. Ömer Seyfettin'in diliyle yazmak istese Necip Fazıl'la Cahit Sıtkı arası bir şair olurdu.

Dilimizin henüz tam bir düşünce dili olmayışı düz yazı sanatlarında da büyük bir güçlük olarak duyuluyor. Son yıllarda sözü çok edilen kültür birikimi sorunu bu eksikliğin doğal bir sonucu. Gerçi yerli yersiz sözü ediliyor bu sorunun. Öyle de olsa eksikliği duyuluyor demektir. Şu kadarını ekleyeyim ki, Marx'ı biraz tanımakla kazanılmaz o birikim. Sokakta yürümesini bilmeye kadar her alanda eksiklerimizi tamamlamayı içerir. Ancak o birikim incir çekirdeğini doldurmayan gevezeliklerden ayıklayabilir romanımızı.

— Yaş elli beş. Olgunluk yaşındasın. Yaşamda bir anlam buldun mu, aradıysan — ki herkes arar — boşa mı çıktı emekler? Yoksa Çehov gibi, "İşte kar yağıyor bunun ne anlamı var?" mı diyorsun sen de...

— Yaşamdan başka ne var elimizde? Yaşamı yanlış anlamak, yanlış yorumlamak, yaşamdan yanlış bağışlar beklemekle insandır yanılan, insan kendini yaşamın merkezi gibi görürse, kendi dışında kalan yaşamla, doğayla, bir uyum sağlaması gerekir yanılmamak için. Doğayı yaşamı kendine göre değil, kendini doğaya, yaşama göre anlamaya çalışmalıdır. Oysa öyle olmuyor çokları için... Son günlerde aklımı çok kurcalayan bir sorun var. İnsanın özündeki hayvan. Çağımızda büyük çoğunlukların henüz yeteri kadar hayvanı hatırlatmaktan uzaklaşmamış olması. Sirklerde bisiklete binen, otomobil kullanan maymunlar yetiştiriliyor. Bir tanıdığımın 270 kelimeyi anlayan bir köpeği var. Bazı insanlar 2000-3000 kelime konuşan köpeklere benziyor. Maymunlar gibi bisiklete binmesini, otomobil kullanmasını öğreniyorlar. Düşünceleri hep bir süper marketten paketle alınıp kafalarına yerleştirilmiş gibi. Otomobil kullanırken kuralları çiğneyerek yolları nasıl tıkadıklarına bakın, tepkilerine bakın bazılarının. Bir ağılın kapısına yığılan koyunlara, havlayan çoban köpeklerine nasıl da benzerler. Üç beş slogana ayak uydurup kolaylıkla sürüleşen bu insan türü, yaşayışında da bu çevresinden gördüğüne uyuyor. Çok para kazanmak, birbirini yemek, çok eğlenmek, çok çiftleşmek... Unuttukları ya da istemedikleri bir şey var: Ölüm. Çünkü ölüm hiçe indiriyor bütün tinsel bedensel kazançlarını. Ölen, toprağa dönen, bedenle birlikte, cinsel hazlar, yenen yemekler, bankadaki paralar ölen için hiç oluyor. Bu amaçla yaşayan insan, suçu kendi saçma yaşayışında değil de yaşamda buluyor. Şu halde yaşamı kendi "ego"su dışında anlaması gerekir insanın öncelikle. Çehov'un durmadan hatırlattığı buydu. Yanlış yaşıyorsunuz diyordu çevresindekilere. Ama kendi yaşamını hiçlikten yok olmaktan kurtarıyor-

du sanatıyla. Elbet herkesin sanatçı olması gerekmez, "saçma" bir yaşam sürmemesi için. Bir öykümde, bataklığı bahçe haline getiren bir köylü, "Önünden geçerken, burası gendi, bataklıktı, Selim böyle gönendirdi burasını desinler yeter," der, başka nemiz var ardımızdan adımız anılacak? Bence yanılmayan Selim. Başkalarına verdiklerimizle, ulaştırdıklarımızla, sağladığımız yararlarla değer katabiliriz yaşamımıza...

— Edebiyat eski yerini, değerini, önemini yitiriyor derler, bizde ve dünyada. Maurois bir yazısında "Gelecekte edebiyat diye bir şey kalmayacak," demişti. Ne dersin, yüz, iki yüz yıl sonra edebiyat diye bir şey hâlâ olacak mı?

— Zaman zaman karamsarlığa kapılmayan kim? Kötü edebiyatçıların edebiyat bezirgânlarının köşebaşlarını geçici de olsa tutmaları Maurois'ya bu sözleri söyletmiş olabilir. Edebiyat gereksiz bir iş değildir ki! Aynaya bakmadan yüzünü göremediği gibi edebiyat olmadan iç dünyasını da tanıyamaz insan. Işıkları söndürmek, bütün aynaları kırmak olur edebiyatsız yaşamak. Sıkıcılığını düşünelim böyle yaşamanın. Hayır, bana yalnız sıkıcı değil, olamaz gibi de görünüyor.

— Şiirini, öykünü, romanını, oyununu nasıl yazarsın?

— Önce rüzgârın taşıdığı tohum gibi küçücük bir şey düşer aklıma. Bir anlamdır bu, bir gerçektir, yaşam ilişkilerimizde öz denilebilecek bir durumdur. Esin olsa olsa bu olabilir. O tohumu alır geliştiririm sonra. Yazacak duruma gelmesini beklerim, yazarım, beğenmem, bir daha yazarım, gün, ay, yıl ne kadar geçerse geçer böyle. Yedi sekiz kez yazdığım oyunlarım vardır. Bir şiiri, eksik, uymayan bir kelimesini bulabilinceye kadar kaç kez yazdığımı kendim de bilmem. Her yazışım sevinçle umutla biter. Çok geçmeden o sevinç geçer. Yazdıklarımın kusurlarını görürüm.

— "Nasıl şair olunur?" diye sorsalar, "Nasıl yazar olabilirim?" diye sorsalar — ki bana sık sık sorarlar mektupla, ya da gelerek — ne dersin? Yazarlıkta direnen azdır da, şairlikte — gereksiz yere — bir ömür direnen, didinen, hatta epey de gülünç duruma düşenler pek çoktur. Neden?

— Öyle sanıyorum ki başkalarına sorularak öğrenilecek bir iş değil bizim işimiz. Okumakla, çalışmakla bir çizgiye kadar öğrenilir elbet. Ama edebiyatı her öğrenen anlayanın yazması gerekmez. Sanatçı içinden gelen bir patlama ile başlar yazmaya. Yazmak zorunda olduğu için yazar. Ancak yazmakla rahatlar, boşalır. Aşk gibi bir şey... Geri kalmış toplumlarda herkes her işi yapabilir sanır kendini. Örneğin ev yaptırırken mimarı gereksiz görür. Şiirin ne olduğunu da doğru dürüst anlamadığı için alt alta satırlar sıralamakla şiir yazdığını sanır. Üç beş dakikada da yapılıveren bir iştir bu. Molière'in Kibarlık Budalası'nın sandığı gibi. Roman hiç değilse çalakalem bile olsa üç beş ay masa başında oturmak gibi bir çabayı gerektirir...

CEYHUN ATUF KANSU İLE

Ceyhun Atuf Kansu'yu ilk kez 1929'da "Gençlik" dergisindeki yazılarıyla tanıdım. "Yenileceksiniz Cermen Atlıları" başlıklı bir coşkulu yazısını okumuş, etkisinde kalmıştım. İkinci Dünya Savaşı'nın ilk yılındaydık. Kansu, Tıp Fakültesi'ndeydi, ben daha lisede... Cermen atlılarının ergeç yenik düşeceğini açık açık söylüyordu, hem de en güçlü oldukları günlerde... Sonra şiirlerini okudum, yazıları, öyküleri... Hekim olarak yaşam serüvenini öğrendim. *Bir Çocuk Bahçesi, Bağbozumu Sofrası, Çocuklar Gemisi, Yanık Hava*... Sürüp gitti şiir kitapları...

1969'dan beri de Türk Dil Kurumu Yönetim Kurulu'nda beraberiz, çoğunlukla yan yana... Bir kez de bir Karadeniz yolculuğunda birlikte olmuştuk. Tavla partileri, rakı sofraları... O Ankara'daydı, daha başka Anadolu kentlerindeydi. Bense İstanbul'da... Yıllar aktı geçti. İkimiz de gençliği bitirdik. İşte şimdi karşı karşıyayız. Nice sorular vardır ozanlara sormak istediğim. Her ozana ayrı ayrı sorular... Kansu'ya ilkini soruyorum.

— *Şiirle ilk karşılaşman. İlk tepki, ilk bağlanış, ilk deneyler. Kısacası şiir serüveninin özeti...*

— 1932 kışında uzun süren bir sayrılıkla altı ay kadar yattım. Yattığımda Ankara'ya kar yağıyordu, kalktığımda, dışarıya çıktığımda mayıstı, akasyalar salkımlanmıştı, zerdaliler çağlalanmıştı bağlarda. Şiirle ilk karşılaşmam bu uzun sayrılıkta oldu. Belki bunguntuktan, belki dış dünyadan, süremlerden, güncel yaşantıdan soyutlanmam bende şiir sularından bir kaynak biriktirdi. Defterler doldurdum yatağımda. (Sözcüklerle mi oynuyordum yoksa?). İlk deneylerim bunlar. Nasıl şeylerdi bilemiyorum, anımsayamıyorum. Ortaokul sıralarında da sürdü gitti bu, bir şey ayırt edebiliyorum, bir şey demek bir şey söylemek, içimdeki derin sıkıntıyı dışa vurmak istiyordum da, şiir bende bir deyimleme dili oluyordu, boşalıp rahatlıyordum, gizlerimi veriyordum. O sıralarda yüreğimden, bedenimden sanki bir şeyleri dışlaştırıyor, dış dünyaya atıyor gibiydim. Bu alacakaranlıktan sonra, ilk şiirlerim lise dergimiz "Filiz"de gün yüzüne çıktı. Yıl, 1937. Koşma uçarılığında, Yunus yeline katılmış ilk denemeler. Sonra kırk yıl...

— Yaşamanla, meslek çalışmalarınla "ozan"lığı nasıl bağdaştırabildin? Güçlükleri, yararlı yanları... Kişi yalnız "ozan" olabilir mi? Yani şiirden başka bir uğraş gerekli midir, ne dersin?

— Benim en tanınmış şiirim "Kızamık Ağıdı"dır. Çocuk hekimi olarak Anadolu'da yıllarca çalışmasaydım, bir dağ köyündeki bu acı gerçekle karşılaşmasaydım bilmem bu şiiri yazabilir miydim? Çoğu şiirlerim yaşamımla, yaşadığım olaylarla, insan ilişkileriyle, gözlemlerimle ilgilidir. Küçük bebelere anaları elişi pembe, şu şeker pembesi renkte çoraplar örerler. İşte bir gözlem. Gündelik yaşamımla ilgili, neden ki, o çocuğu anası, bir çocuk hekimi olduğumdan getirdi bana. Ben de bu çorabı gördüm, çorapla gelen bir dizi çağrışım: Çocukluk, elişi, pembe, ayaklar, kış, ocak, çalı çırpı ateşi. Yaşamdan bir şiir sökülüp gelir. Şiirimi insan yaşantısıyla, gözlemlerle zenginleştirdiği için hekimlik uğraşımı severim

ama, şiir bir söz zanaatidir, söz bakırcısı olmak gerekir. Sözcüklerin bakırını dövmek. Adamakıllı uğraşmak. Kimi zaman hekimlikten buna vakit kalmıyor. O zaman, evet yaşam gereklidir, ama şiir için, şiire özgü bir yaşam diyorum. Bir başka uğraş doğrudan doğruya şiire yarıyorsa, şiir uğraşını besliyorsa... Şimdilerde şiirin bir yaşantıyı saniyelerine değin dolduracak bir som uğraş olduğuna inanmaya başladım. Şiir bir başka uğraşla bölüşemez kendi vaktini...

— *Atatürk Devrimcisi bir ozan olarak bilinmek, sevilmek, sayılmak nasıl duygular uyandırıyor sende? Düzyazılarınla, şiirlerinle, yıllardır devrim alevini canlı tutmakta büyük katkın oldu. Genç kuşaklar karşısında bu özelliğin, bu kişiliğin ozanlığına ne kazandırıyor?*

— Devrimci bir ozan olarak bilinmek sevinç, mutluluk veriyor bana. Demek ozanlığımla, toplumun, insanın değişmesine bir katkım oluyor ki, beni böyle biliyorlar, böyle görüyorlar. Atatürk'ün ivdirdiği Türk devrimi bence gerçek bir devrimdir, Anadolu halk tarihinde gerçekleşmiş ilk devrimdir. Mustafa Kemal'in bağımsızlık ordusu bir köylü ordusudur her şeyden önce. Şöyle ya da böyle, devrim, köylüyü emperyalizme karşı verilmiş bir savaşta yanında tutabiliyor. Köylü, Anadolu devrimi için çarpışıyor. Yönetim değişiyor. Siyasal derebeylik yıkılıyor. Ankara anayasasına halk yönetimi giriyor. Sarayın başkenti bırakılıyor, bozkırın halk kasabası başkent oluyor. Tüm bunlarda ben, devrimci bir ateş buluyorum, devrimci bir coşkunlukla bakıyorum bu olaylara. Devrimin yetersiz, eksik kaldığı yerlerde bile, özeleştiriyi kullanarak, yine devrimci yöntemin gücüyle, aydınlıklara çıkabiliriz, devrimi sürdürebiliriz, toprağı işleyene, suyu kullanana, emeğinin hakkını verebiliriz. Genç kuşaklara yazar olarak, ozan olarak bunları anlatmak, Anadolu devrimindeki halkçı gizil gücü göstermek istedim hep. *Sakarya Meydan Savaşı*'nı, *Kuvay-ı Milliye Defteri*'ni, oradaki şiirlerimi okusalar gençler, coşumcu ve gerçekçi,

Anadolu Devriminin nasıl bir devrimci gelenek yarattığını bir kez daha anlarlar..

— Şiirlerimizin bugünkü durumu üzerine diyeceklerin... "Gerçek ozan" kişiliğini gösteren genç ozanlara bir iki örnek verebilir misin?

— Sevgili Akbal, anılara bağlılıktan mıdır, gizli bir tutuculuktan mıdır nedir, bu soru hep şu özü taşır: "Dünkü şiir nerde, bugünkü şiir nerde? Ne güzel şiirler yazılırdı eskiden güzel şiirler yazılmıyor artık." Şiir süremlere benzer. Bir ilkbahar tüm öğeleriyle gelir. Alıç ağacı yine pembe gülgil çiçeklerini açar. Geçen ilkbahar bu ilkbahardan ne daha güzel, ne de daha değişikti. İlkbaharı yaşayanlar, örneğin genç kuşakların ilkbaharı algılamaları değişmiştir. Yeni bir duyarlıkla girerler yeni ilkbaharlara. Bir Fransız ozanından çevrilmiş ne güzel bir dizedir şu: "Nerde bıldır yağan kar şimdi?" Bunu söyleyen, o karlı günleri yaşayandır, anılarıyla, algılarıyla, duyarlığıyla yaşayan. Oysa bu yıl da yağan kar o kardı. Donmuş suyun yıldızlarıydı. O kar yıldızlarını yaşayanlar, algılayanlar değişti. Şiir de, ilkbaharlar yazlar gibi sürer gider. Öyleyse, ne demeli, dünkü, bugünkü yarınki şiir sürer gider, çiçek açan, karla yağan, buğdayla kokan bir duyarlık süremi. Elime geçen dergilerde ilk olarak şiirlerimi okurum, elime geçen şiir kitaplarını okurum. Bugünkü şiirimiz kendi duyarlığı, özü, biçim arayışı, güncelle kurduğu bağıntılar içinde kişilikli bir şiirdir, okunası, sevilesi bir şiirdir. Gerçek ozanlara bir iki değil çok örnek verebilirdim. Ad sayarak değil, okuyarak selamlamak, kucaklamak isterim, günümüzün genç ozanlarını, gerçek ozanlarını. Öyle de yapıyorum.

— Yarına, yüzyıl sonraya kalacak, o günün kuşaklarınca da beğenilerek, sevilerek okunacak şiirler var mı dünkü, bugünkü edebiyatımızda? Sen, kendi şiirlerinden hangilerinin öyle bir "değer" taşıdığına inanırsın? Daha doğrusu, hangi

şiirlerinin "yarın"a kalmasını istersin?

— En sıkışık, en bunalımlı zamanlarımızda, ya da sevinin coşkulu bir anında bakıyorsun dilimizin ucuna bir dize geliveriyor. Dünlerden, çok eskilerden bir şiir gelip sevimizi, umudumuzu, direncimizi besliyor. Bir halk direnişinde Pir Sultan Abdal gündelik türkü oluveriyor, yüzyıllardan akıp gelerek.

Yıllar önce, Tevfik Fikret'ten 8-10 şiiri bugünkü Türkçe'ye uyarlamıştım, okunduklarında bugünün tazeliğini taşıyorlar. Bugünden de yarına, belki yüzyıllara böyle şiirler, dizeler kalacak. Bir duyarlığı, bir anıyı, bir direnişi besleyecek, gelecek kuşaklara arkadaşlık edecek. Bir gün dört beş arkadaş oturmuş yiyip içiyorduk. Söz, bugünkü ozanlarımızdan yarına kaç şiir kalır konusuna geldi. Ölçümüz günceldi. Yaşadığımız dönemin ölçütlerini taşıyordu. Benim şiirlerimin hiç adı geçmeyince şaka yollu,benden kaç şiir kalır? diye sordum. Dört beş şiir kalır dediler, gönlümü almak için. Bilmiyorum, yarına hele yüzyıllara benden neler kalır? Benim şiirlerimden biçimden çok öz ağır basar. Şiiri de yıllara en çok biçim taşır. Güncel şeyler yazdım. Örneğin, "Kızamık Ağıdı" en yaygın şiirimdir benim, ama, bir gün, bir güzel, sağlıklı düzende kızamıktan ölen çocuklar olmazsa, hangi duyarlığa seslenebilir bu şiirim, o zaman, işlevini yitirmiş sayılmaz mı? Şiirim kalacağına, kızamık ölümünün kalmamasını dilerim. Yine de, yıllarca sonra, bir duyarlığa, bir anıya, bir direnişe, bir sevgi vaktine, bir ilkbahar sevincine şiirlerimden bir iki dizenin arkadaşlık etmesini isterdim.

— Yazın, yani eski deyimiyle edebiyat neye yarar? Gücü nedir? Bu, tartışılıp durulan bir sorundur. Senin kanın nedir? İlerde bir gün, bugünkü anlamıyla yazın, edebiyat ortadan kalkacak mı? Kalkmalı mı? Yerini başka bir "şey" alabilir mi?

— Yazın ilkönce kendimizi tanımamıza, kendimizi tanıtmamıza, geniş insanlıkla ortak bir duyarlık bağı

kurmamıza, iletişim sağlamamıza yarar. Duyarlık yoğunlaşıp bilince dönüştü mü insanı da değiştirebilir. Gücü buradadır yazının, hiç de yitirmeyecektir bu gücünü. Şiirler, öyküler, romanlar, oyunlar, denemeler yazılıp duracaktır. İnsan değiştikçe biçimler özler değişebilir belki, ama hiç korkmuyorum, yazın ortadan kalkmayacaktır. İnsanın kendi kendisi olabilmesi, kendi kendisini deyimlemesi ve kendi kendisi yoluyla daha geniş bir insanlık kurabilmesi için de yazın ortadan kalkmamalıdır. Dilin, sözcüklerin, konuşmanın yerine, insan yapısı gereği, senin deyimiyle "bir başka şey" geçemeyeceğine göre, insanoğlu susmayacağına göre yazın insan sesinin yazılı yansıması olacaktır.

— Yeni çalışmaların?

— Kendi yazı ve şiir tarihimde bir duraksama dönemi yaşıyorum. Sen de izliyorsun, arasıra deneme yazıları yazıyorum. Yılda bir iki kez şiirlerim çıkıyor. Hekimlik günlerimi alıyor. İki çalışmanın ardındayım yıllardır; *Anadolu Halk Tarihi* adında bir destan tarihin gereçlerini yığıyorum. Burada Anadolu halkının tarihsel akış içindeki serüvenini şiirlerle vurgulamak istiyorum. İkinci bir çalışma taslağı, yıllardır biriktirdiğim bir gereçle bekliyor; *Derin Bozkırda*. Bir zamanlar "Varlık"da, "Bir Kasaba hekiminin defteri" yayımlanmıştı. *Derin Bozkırda*, bir kez, bozkırda geçirdiğim hekimlik günlerimin bir anlatısı olacak. Biçimini belirleyemedim daha. Günlük mü, roman mı, anılar mı, ayrı ayrı öyküler mi, bilemiyorum nasıl olacak?

— Yaşamda bir anlam var mı? Buldun mu?

— Yaşamın anlamı kendisidir, var olmamızdır. Özdeklerden, kimyadan, amino asitlerden bir bileşimle, bir değişimle yaşam doğuyor. Yaşamın anlamı bu var olmayı sürdürmek, yeni varlıklar yaratmak. Yaşamın anlamı var olmanın koşullarını içeriyor böylece: Savaşım ve sevgi.

Savaşımdan şunu anlıyorum:Var olmayı sürdürmek için kendi gücümüzle kuşanmamız, yeni koşullara uymamız, yenilenmemiz. Doğaya, topluma ve bireylere karşı kişiliğimizin korunması. Bu kuşanmışlıkla dayanıyoruz. Var olmak, var etmeyi gerektiriyor, bir de, sevgiyle var edebiliriz ancak, varlığımızdaki cinselliği kullanarak. Savaşımı ve sevgiyi yüceltmekte elimizde, yaşamın anlamı da yücelir o zaman, var olmamızı bir yaratıya çevirebiliriz. Savaşım ve sevgiye bir de ölümü eklemeli. Yaşamın doğal bir çeşitlemesidir ölüm. Neden ki, yeni yaşamların, yeni varlıkların doğmasını içeriyor ölüm. Yitip gidiyoruz, o zaman, yaşam bu çelişkide daha derin bir anlam kazanıyor. Ölümü sadeleştirmek gerek, bir sürem gibi karşılamak gerek onu, güz tarlası gibi, ilkbahar başlangıcı gibi. Ölmüş bir doğadan çıkmıyor bu ilkbahar, kara topraktan dirilen yaşam. Kar gömütünden çiğdem çıkmıyor mu? Yıllarca önce, 1942'lerde "Bağ Bozumu Şenliği" diye bir şiir yazmıştım. Yaşamın anlamını derinliğine düşünmediğim gençlik yılları.

Uyan Diyonizos, bütün bağlarda
Hayatın özünü buldum: delilik.

diye yazmışım. Eskil Anadolu tapınılarının izi var bu dizelerde. Frikyalı bağ bozumlarından geliyorum, esrikim. Türkmen törelerindeyim, üzümü sıkıp, şarap yapıyorum. Yaşamı, bir şenlik, bir coşku, bir doğa kardeşliği gibi karşılamak ve sonra, tüm soluğumu güz ölümüne üfleyerek, gelecek bahara yeniden doğmak için Diyonizosça bir sevince varmak: "Bir bağda unuttum seni ey aklım!" Gizemle fiziğin sarmaş dolaş olduğu bir yaşama anlayışıdır bu. Anadolu güneşi altında pişmiştir.

— *Hekim yazarlar niye başarılı oluyorlar? Bir hekim ozan - yazar olarak yorumun nedir?*

— Sevgili Oktay, hiç olmazsa kendim için söylüyorum, hekim yazarların daha başarılı olması diye bir kural yok. Yazarlık ve hekimlik gerçekten ayrı uğraşlar. Hekimliğin yazarlığa, ozanlığa yararlı katkısı şu olabilir: İnsanı

doğasıyla, içgüdüleriyle, sinir dizgesiyle, tepkileriyle, yaşamla ölüm arasındaki köprüdeki tutumuyla yakından tanımak. Bunlar, bir yerde, yazarlık için azımsanmayacak gereçler sayılabilir.

— *Başka ne demek, ne söylemek istersin?*

— Ölmeden önce gelişmiş, özgür, aydınlık, güzel, ustamız Mustafa Kemal'in deyimiyle "tam bağımsız" bir Türkiye görmek isterim. Kanın güle dönüştüğü bir Türkiye. Yazılarımın, şiirlerimin serpilmiş tohumlar gibi yurdumun toprağında, insanlarımın, güzel insanlarımızın gönlünde çiçekler gibi açtığını görmek isterim. Bir ohh... çekeyim, şu güzel, insanca düzende benim de bir solukluk katkım oldu diyeyim. Görebilirsem ve diyebilirsem.

CAHİT KÜLEBİ İLE

Çok oturup konuştuk. Mektuplar yazdık birbirimize... Yıllar geçti.... Ta 1947'de başlar dostluğumuz, demek otuz yıl olmuş! Bir ozan özel yaşamından çok dizelerindedir. Buyüzden yaşlılık nedir bilmez, Cahit Külebi de öyle biri, öyle bir mutlu kişi. Okur önünde de konuşalım istedim. Bir kez daha, karşılıklı, açık açık... Sordum, yanıtladı bir bir hepsini...

— *Şiiri nasıl tanımlarsın ?*

Tanımlar çoğu kez yeterli olmuyor. Ya da türlü tanımlar, birbirine uymasa bile doğru görünebiliyor. Bu nedenle kesin bir tanımlama yapmaktansa, usum yettiğince, özellikleri, ayrı nitelikleri belirtmeyi yeğlerim.

Şiir sanat türlerinin en ilkeli, kuralları en saptanamamış, değişikliğe en çok gerekseme duyuranıdır. Bu nedenlerle de, belki sanat türlerinin en güç yaratılanı ve herkesçe en çok özenilenidir. Kimse kolay kolay, örneğin, romancı, besteci olduğuna inanmaz da, hemen pek çok kımse şiir yazabildiğine, ozan olduğuna inanır. Şiirin yazanlar sayısınca okuyanı olsaydı, ozanlar da öbür sanatçılar gibi alıcı bulur, para ve onur kazanabilirdi.

Ozanlık bir bakıma sporculuğa, show'culuğa da benzer.

Hem yeteneğin sürdürülmesini ister, hem değişikliği. Bir romancı bir düzeyi tutturdu mu, birçok roman yazabilir. Besteciler de ressamlar da aşağı yukarı öyledir. Oysa, şiir bir kez yazılır. İkincisini yazmak için yeniden tezgâhı kurmak, yeni konular, yeni yapılar bulmak gerekir.

— Niçin şiir yazdın ? Nerden, nasıl geldi bu şiir yazma isteği ?

— İçtenlikle belirteyim, ben de bilmiyorum. Rastlantı. Ortam. Özenme. Sanatçıda birtakım olağanüstülükler bulunduğuna inanmıyorum. Olsa olsa insanın kimi konulara bir yatkınlığı vardır. Kolaylıkla o konularda başarıya ulaşır. Ne var ki, bu kişinin başka işlerde de başarı sağlamayacağını düşünemeyiz. Çok elverişli bir ortamda doğup büyümedim. Olsa olsa, kendi koşullarımdan yararlanmış olabilirim. Ne ailem, ne öğretmenlerim bu işte bana etki yapmış değildir. Çevremdense alabildiğimi aldım.

— Ben hep "yazar" olmayı düşündüm, çocukluğumda, gençliğimde... Başka hiçbir iş, uğraş çekmedi beni kendine, düşünmedim bile... Sende de şiir yazmak böyle bir tutku muydu ? Gerçi öğretmenlikle yaşamını kazandın, ben de gazetecilikle... Ama şiir yazmadan yaşayabilir miydin, şiir okumadan, sevmeden ? Biraz karışık oldu, ama sen anladın sanırım ne demek istediğimi....

— İlkokuldan başlayarak okumaya büyük tutku duydum. Sivas Lisesi'ne gittiğimde on bir, on iki yaşlarında bir çocukken hemen hemen okumadığım roman kalmamıştı. O yıllara değin çıkmış romanların çoğunu okumuştum. Bu arada, Hammer Tarihi'ni, Jules Verne'in, Walter Scott'un, Dumas vb.lerinin pek çok romanı nerdeyse ezberimdeydi. Ortaokul sınıflarındayken geceleri yatakhanede geç vakte değin yaktığım küçük gaz lambasının ışığında okumamı sürdürürdüm.

Edebiyata özenim yüzünden, bilgisizliğimin de etkisiyle, o yıllarda — hem de parasız yatılı olarak — birçok fakültelerde okuma olanağım bulunduğu halde, Yüksek Öğretmen Okulu'nun sınavlarına girerek Edebiyat Fakültesi'nde okudum. Bunda da yanıldığımı sonradan anladım. Sözün kısası bunları hep şiiri sevmem nedeniyle yapmıştım.

" Şiir yazmadan yaşayabilir miydin ?" biçimindeki soruna gelince, bu işe bulaşmasaydım elbette yaşardım. Bir kere kapılmışız. Çocukken, ben de şaşıyorum, Sivas'ta çok iyi bir şiir okuyucusuydum. Dergilerin geliş günlerini iple çekerdim. Örneğin, Ahmet Muhip ve Fazıl Hüsnü'yü — Aramızda büyük yaş farkı olmadığı halde — 1933'lerde sevdim.

— Uzun zaman sustun. Şiir yayımlamadın. Bir küskünlük müydü, kırgınlık mı?

— Bilmem anımsar mısın ? Daha 1949'da, yayımladığım *Rüzgâr*'ın sonundaki, "Son" başlıklı şiirim üzerine yine, böyle düşünerek, şiiri bıraktığımı ileri sürenler olmuştu. Oysa ben sürekli şiir yazdım. Yalnız, yılda birkaç şiir yazabildim. Bu az yazış "kuyumcu gibi" dedikleri biçimde yazdığımı da göstermez. Tersine, çok az yazarım ama, dize dize, ıkına sıkına şiir yazdığım hiç olmadı. Aylarca, ozan olduğumu unuttuğum çok olmuştur. Kimi kez de bir şiir nesnesini tasarlamaya koyulurum. Dizeler gelir, dizeler gider, unutulur. Sonunda içerikle biçimsel sorunları çözebildiğimde, bir gün birden kalıba dökerim. Örneğin en çok dikkat çeken şiirlerimin yazılışları yarım saatı, bir saatı geçmemiştir.

Küskünlük, kırgınlık söz konusu nasıl olabilir ? Başkalarına kızıp şiir yazmamak delilik olur. Korkmak gibi bir durum da yok. "Ağıt"ı, "Yangın"ı, Milli Eğitim Bakanlığı'nda Müsteşar Yardımcısı iken yayımladım. "Uçak Alanı"nı ise yine o yıllarda Cumhuriyet Edebiyat Eki için göndermiştim. Nasılsa yitmiş. Sen de, Karaören de biliyorsunuz bu olayları. O şiiri başka dergiye verdiğimden yeniden göndermemiştim. Görüyorsun ki, korkmak da söz konusu değil. Ozanlar

konu seçmekte zorlanmamalı. Ama, yazdıklarını da yayımlamalı. Daha önce *Adam Biri*'ndeki şiirlerim, o günlerin koşulları içinde çevrenin, yönetimin tepkisini uyandırıcı şiirlerdi. Hepsini ne zaman yazdımsa, saklamadan yayımladım. Ortada az görünmemin iki nedeni var. Birincisi, ben şiirin az yazılabileceği inancındaydım. Yenilikler bulmadan yazmam. Öbür yandan, işlerime, evime çokça zaman ayırdığım da bir gerçek.

— Niye ozanlar birbirlerini sevmez ? Dostturlar, arkadaştırlar da, sorulduğu zaman başka bir ozanı beğendiklerini söylemezler, dilleri varmaz buna ? Ya da yaşamayan bir ozanın adını verirler. Neden oluyor bu ? Oysa, düzyazı alanında, bu denli, deyimi hoşgör, "kıskançlık" görülmez. Bir açıklama yapabilir misin bu konuda ? Örneğin sen yaşayan ozanlarımızdan kimleri beğenir, seversin ?

— Çoğunlukla böyle. Bundan 30-40 yıl önce durumun biraz değişik olduğunu söyleyebilirim. Örneğin, Cahit Sıtkı, Orhan Veli, Oktay Rifat, Bedri Rahmi kıskanç değildi. İlk şiirlerim yayımlanınca, Orhan Veli en az üç kez İstanbul'a gelenlerle bana övgü dolu haberler gönderdi. Daha sonra Ankara'da buluştuğumuzda çoğu günlerimiz, daha doğrusu gecelerimiz birlikte geçerdi. Kimse kimseyi küçümsemez, arkasından da fazla kötülemezdi.

Ben ne zaman güzel şiir gördümse sevgimi, beğenimi açıkça hemen söyledim. Örneğin, *Bakış Kuşu*'nu okuyunca, Hilmi Yavuz'un adı aylarca dilimden düşmedi. *Bedrettin Üzerine Şiirler* de öyle. Yaşayanlardan, Attilâ İlhan'ı, Cemal Süreya'yı, Necati Cumalı'yı — hem kendilerini, hem şiirlerini —beğenir, severim. Fazıl Hüsnü'nün bir çok eski şiiri ezberimdedir. Behçet Necatigil'in sevdiğim bir sürü şiiri var. Oktay Rifat'ın eski şiirlerinden birçoklarını güzel bulurum. Daha birçok ad sayabilirim. Ne var ki, numaradan, türlü amaçlarla da adam övmem. Bu saydıklarımdan herhangi birinin, "Ben Külebi'nin şu şiirlerini severim," dediklerini de ne

duydum, ne işittim. Belki de şiirlerimin tümü başarısız olduğu için gerçeği yansıtıyorlardır.

— *Anadolu Türkçesi - İstanbul Türkçesi diye bir ayrım yapanlar var. Böyle bir ayrım yapılabilir mi? Bir ünlü yazar geçenlerde, "İstanbul Türkçesi birkaç yüz sözcüklüktür, İstanbullu, büyük kentli yazarları köylere götürüp Türkçe öğretmeli," dedi, ne dersin böyle bir öneriye ?*

— Anımsarsın, sanırım, kimse üzerinde durmasa bile, Anadolu diyeleğini çağcıl yazınımızda herkesten önce ben kullandım. Bu iş, ne öykü derlemeye benzer, ne de roman diline. Şiirde genellikle uygulayıcılardan çoğu, benden sonra her girişimlerinde yapay, gülünç durumda kaldı. Romanda, öyküde ise köylü dili biraz çokça kullanılır oldu.

Her sanatçı, dilini kendisi yaratır. Ne var ki, bütün bu diyelekli yazıların tümünün İstanbul Türkçesi üzerine kurulduğu da bir gerçektir. Yalnızca köylü diliyle sanat olur mu? Durum tersinedir. İstanbul Türkçesinin yanında köy dilleri birkaç yüz sözcükten öteye gitmez. Bütün köy konuşmaları bir araya gelince bir zengin görünüm kazanır ki, bu hazne de yine İstanbul Türkçesi olmadan birlik sağlayamaz.

— *Gelecek kuşaklara hangi şiirlerin kalmasını istersin ? Sence gerçekten başarılı olduğun, "İşte bu kez tam ereğime ulaştım," dediğin şiirlerin hangileri ?*

— Öyle şiirlerim yok. Yalnız, iki yüze yakın şiirimden kırk ellisinin üzerinde durulabileceği kanısındayım. Şimdi, şiirlerimden kalan olur mu diye düşünmüyorum. Bütün istediğim, ölmeden otuz kırk şiir daha yazabilmek. Kim bilir? Belki de yazarım. Şimdi kitaplarıma girmemiş on üç şiirim var. 1970 sonrası ürünü olan bu şiirlerimi bir kitapta toplayacak sayıda birkaç şiir daha yazmayı çok istiyorum.

— *Kimse yaşamından hoşnut kalmaz sonunda. Yaş*

gelir bir doruğa dayanır. Ordan geçmişi görürüz, geçmişteki kendimizi. Kimi zaman güleriz, acırız halimize; kimi zaman da beğeniriz kendimizi, birtakım olaylarda, kişiler önündeki tutumumuzu ? Sen böyle bir "uzaktan bakış" la nasıl buluyorsun kendini, bir ozan, bir eğitimci, kısacası bir yurttaş, bir insan olarak ?

— Geçmişime baktığımda utanacağım, pişman olacağım, ya da övüneceğim bir durum görmüyorum. Girgin, şuna buna başvuran, kişisel çıkarlarını düşünen biri olmadım. "Serbest nazım" la ve bildiğim içerikle şiir yazdığım için işyerimdeki kuşkuları görmezlikten geldim. Çok çalışarak çevremin şerrinden korundum. Çok değerli bir öğretmen olan karım ise, benim bu durum ve tutumlarım nedeniyle, çok ezildi. İkimiz de köpek gibi çalıştık. Ama onurumuzu koruduk. Karım için acınır, üzülürüm, kendim için değil. Arkamdan ileri geri konuşanların ne mal olduklarını artık bilmeyen yok. Kimse aptal değil. Bana saldıranlar en küçük bir kusurumu bilseler neler yapmazlar ? Zaman deniz gibi. Pislikleri kıyaya atıyor. Herkes görüyor.

— Çağdaş ozanlarımızın hemen hepsi istersen adlar da sayayım, Melih Cevdet, Cahit Sıtkı, Ahmet Muhip, daha başkaları, hatta Oktay Rifat romanlar, öyküler, denemeler yazdılar, yazıyorlar. Sense, yalnız şiir yazdın, tek tük makaleler dışında bir düzyazı ustası olarak tanınmadın. Oysa zaman zaman çıkan bu tür yazıların, çocukluk anılarını anlattığın öykümsü yazılar düzyazıda da kendine vergi bir çizgin, bir havan olduğunu gösteriyor. Bundan sonra, roman, öykü, hiç değilse anı olarak düzyazı yapıtlar verecek misin ?

— Roman, öykü yazmaya özenemedim. Uydurduğum izlenimini bırakacağımı, başarısızlığa düşeceğimi sandım. Vaktim de olmadı. İnanmazsın, kimse de inanmaz. Kırk yıldır çetin bir yaşam sürdürdüm.

Bu kötü alışkanlığı atabilirsem, vaktim de olursa, yazmak isterim. Örneğin, bir tür anı-öykü-gözlem yazıları yazmayı çok istiyorum. Yaşarken işten ayrılırsam belki de yazarım. Basarlar mı, bilmem?

— Şiir yazmak çok güzel bir şey... İnsan yüceliyor, değişiyor, bir "başka" oluyor şiir yazarken... Öyle mi? Ne dersin bu konuda genç ozanlara, daha doğrusu ozan olmak isteyenlere?

— Bir işi yapan kişinin yücelme duygusuna kapılmasını doğru bulmam. Büyük yapıtlar ortaya çıkarsa, bütün türlerde, yücelen sanatçı değil o yapıtlardır.

— Bugünün ve yarının okurlarına başka ne demek istersin?

— Şiirin 25 yaşından sonra da okunabileceğini anımsatmak isterim. Yirmi beş otuz yaşlarından sonra kimse şiiri okumuyor. Yalnızca, şiirden söz etmeyi ya da çürümüş kimi ozanları anmayı herkes seviyor.

Bir de önerim var. Okurlar en iyi eleştirmenin kendilerinden daha iyi anlamayacağını uslarından çıkarmasınlar. Kim ne derse desin bir yapıtı kendileri bir kez ele alsınlar. Sevip sevmemekte kendileri yargıya varsınlar.

İÇİNDEKİLER

Önce Şiir Vardı	7
Şiir Havası	9
"Yalnızlığın Dostu"	11
Şiirli Söyleşi	15
Bir Ozan: René Char	18
Şiir Yazmak	21
Yaşamak ya da Ölmek	24
Şiire Adanan Yaşam	27
Şiirler Ozanlar	30
Zamanı Başka Bir Şair	34
Şiirler Okumak	38
"Sen ki İlhan Berk"	41
Berk'in İstanbul'u	44
Necatigil Üstüne	48
Bir Ozan	51
Nâzım'ı Okurken	54
Ahmet Muhip Dranas	57
Bir Şiir Havasında	61
Yavuz'un Şiiri	64
Cansever'in Bütün Şiirleri	68
Şair ve Özeleştiri	72
Yarının Bir Şairi mi?	75

Birsel'i Okurken 79
Balkonda Saatler 82
"Sevgi Yoksa Ben de Yokum" 86
Çırak Aranıyor 90
Şiir Maratonu 94
Şiirdir Bu 98
"Ben Ozanım, Ölmem" 101
Nâzım'ın Dostları 104
Ozana Saygı 107
Şiir Yakılır mı? 110
Şairlerle Söyleşiler 113
Sabahattin Kudret Aksal İle 114
Melih Cevdat Anday İle 122
Salâh Birsel İle 129
Necati Cumalı İle 137
Ceyhu Atuf Kansu İle 144
Cahit Külebi İle 152

OKTAY AKBAL

önce şiir vardı

deneme

"Önce şiir vardı. Her şey şiirden doğdu. Ben böyle bir kutsal kitabın yazılmasını isterdim..."

— Oktay Akbal

Yazarlar genellikle kendi ürün verdikleri türü baş köşeye oturtmak eğilimindedirler. Öykücü, deneme yazarı Oktay Akbal ise amansız bir şiir vurgunudur. Bu kitap onun son yıllarda şiir üzerine yazdığı yazıları bir araya getiriyor. Yerli yabancı şairler, kitapları, şiirleri, güzel dizeleri "içtenlikle, sevgiyle" ele alınmış. Ayrıca, yapıtın ikinci bölümünde altı ünlü şairimizle yapılmış söyleşiler yer almakta: Sabahattin Kudret Aksal, Melih Cevdet Anday, Salâh Birsel, Necati Cumalı, Ceyhun Atuf Kansu, Cahit Külebi.

"Şiiri kim öldürebilir! Şiir kedi gibi yedi canlıdır. İşkence ederler, sokaklarda süründürürler, alay ederler, dört yanını duvarla çevirirler, sürgüne yollarlar, fakat o bunları yaşar, sonunda tertemiz bir yüzle ve gülümseyerek çıkar ortaya."

— Pablo Neruda

Oktay Akbal (d.1923, İstanbul) ortaöğrenimini çeşitli Fransız okullarında sürdürmüş, İstiklal Lisesinde tamamlamıştır. Bir süre İstanbul Hukuk ve Edebiyat fakültelerinde okuduktan sonra, yükseköğrenimini yarım bırakarak kendisini bütünüyle yazın dünyasına adamıştır. Milli Eğitim Bakanlığı Tercüme Bürosu'ndaki birkaç yıllık görevinden ayrılınca gazetelerde yazılar yazmaya başlamış, fıkra yazarı olarak yaygın bir ün kazanmıştır. Öykü, roman, deneme kitaplarının sayısı kırka yakındır.

ADAM

adam 28